

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Řečové dovednosti a správná výslovnost dětí v předškolním věku

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice

Studijní obor: 7531R001 – Učitelství pro mateřské školy

Autor práce: **Lucie Korubová**

Vedoucí práce: PhDr. Radka Harazinová, Ph.D.

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Korubová**
Osobní číslo: **P15000563**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Název tématu: **Řečové dovednosti a správná výslovnost dětí v předškolním věku**
Zadávající katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

A) CÍLE:

Na základě analýzy dostupných materiálů a pozorování dětí ze sociokulturně málo podnětného prostředí sestavit a zrealizovat plán činností prohlubujících řečové a komunikační dovednosti.

B) METODY:

Pozorování
Analýza dostupné dokumentace o dítěti
Analýza kurikulárních dokumentů

C) POŽADAVKY:

Studium odborné literatury a zdrojů
Pedagogická diagnostika dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí
Navržení a následná reedukace
Vyhodnocení

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

1. BYTEŠNÍKOVÁ, I., Komunikace dětí předškolního věku. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3008-0.
2. KUTÁLKOVÁ, D., Rozvoj výslovnosti dětí v předškolním věku. 1. vyd. Praha: Septima, 2012. ISBN 978-80-7216-301-4.
3. KUTÁLKOVÁ, D., Budu správně mluvit: chodíme na logopedii. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3687-7.
4. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ D., Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
5. PRŮCHA, J., Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3603-7.
6. SMOLÍK, F., MÁLKOVÁ G., Vývoj jazykových schopností v předškolním věku. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4240-3.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Radka Harazinová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

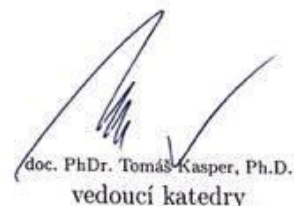
16. června 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

25. května 2017

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. června 2016

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 1.5. 2017

Podpis:

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Radce Harazinové, Ph.D. za odborné vedení, podnětné rady, připomínky a pomoc při psaní mé bakalářské práce.

Anotace

Ústředním tématem bakalářské práce jsou řečové dovednosti a správná výslovnost dětí v předškolním věku. Práce je zaměřena na rozvoj řeči dětí, žijících v dětském domově, pocházejících ze sociokulturně málo podnětného prostředí, formou reedukace prostřednictvím rytmických, sluchových, dechových, pohybových her a gymnastiky mluvidel. Reedukace je diagnosticky sledována po dobu 6 měsíců. Hlavním cílem je na základě analýzy dostupných materiálů a pozorování dětí ze sociokulturně málo podnětného prostředí sestavit a zrealizovat plán činností prohlubujících řečové a komunikační dovednosti.

Klíčová slova

řeč, předškolní věk, reedukace, rozvoj řeči, hra, sociokulturně málo podnětné prostředí

Annotation

The central theme of the bachelor thesis is the language skills and correct pronunciation of pre-school children. The work is aimed at developing the speech of children living in a children's home, from a socioculturally less stimulating environment, through reeducation through rhythmic, hearing, breathing, movement and gymnastics. Reeducation is diagnosed for 6 months. The main objective is to draw up and implement a plan of activities for deepening speech and communication skills based on the analysis of available materials and the observation of children from a socioculturally less stimulating environment.

Key words

speech, preschool age, Reeducation, Speech development, game, Socio-culturally less stimulating environme

Obsah

Seznam tabulek, obrázků a zkratk	9
Úvod	10
1 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU	12
1.1 Řeč	12
1.1.1 Činitelé ovlivňující vývoj řeči	13
1.1.2 Základní zásady podpory vývoje řeči	15
1.2 Vývoj ontogeneze dětské řeči	17
1.2.1 Prenatální období	17
1.2.2 Období do 1. roku života	17
1.2.2.1 Křik	18
1.2.2.2 Broukání	18
1.2.2.3 Žvatlání	18
1.2.2.4 Opakování	18
1.2.3 Vlastní vývoj řeči	19
1.2.3.1 Období od 1 – 2 let života	19
1.2.3.2 Období od 2. – 3. roku života	19
1.2.3.3 Období 3 let	19
1.2.3.4 Období přelomu 3 – 4 let	20
1.2.3.5 Období 5 – 6 let	20
1.3 Komplexní schopnost – řeč utváří jazykové roviny	21
1.3.1 Foneticko-fonologická rovina	21
1.3.2 Morfologicko-systematická rovina	21
1.3.3 Lexikálně sémantická rovina	21
1.3.4 Pragmatická rovina	22
1.4 Vybrané vady řeči	23
1.4.1 Dyslálie	23
1.4.1.1 Sykavky	24
1.4.1.2 Polosykavky	25
1.4.1.3 Vibranty	25
1.4.2 Opožděný vývoj řeči	25
1.4.3 Kóktavost	26
1.4.4 Breptavost	26
1.4.5 Mutismus	27
1.4.6 Huhňavost	27
1.5 Zařazení řečových dovedností v RVP pro PV	28
1.5.1 Komunikativní kompetence	28
1.5.2 Dítě a jeho psychika	28
1.5.3 Jazyk a řeč	28
1.6 Logopedická péče	30
2 PRAKTICKÁ ČÁST	32
2.1 Představení didaktického materiálu	34
2.1.1 Téma didaktického materiálu	34
2.1.2 Zaměření didaktického materiálu	34
2.1.3 Věk dětí	34
2.1.4 Počet dětí	35
2.1.5 Výchovně vzdělávací cíl didaktického materiálu	35
2.1.6 Motivace didaktického materiálu	35
2.1.7 Prevence didaktického materiálu	35
2.1.8 Cíl didaktického materiálu	35
2.2 Diagnostika dítěte 1	36
2.2.1 Základní informace o dítěti	36
2.2.2 Diagnostika před reedukací	36
2.2.3 Vyhodnocení po reedukaci	37

	2.2.3.1	Porovnání dítěte 1 a jeho lexikálně-sémantické roviny.....	42
	2.2.3.2	Porovnání dítěte 1 a jeho morfologicko-systematické roviny	44
	2.2.3.3	Porovnání dítěte 1 a jeho pragmatické roviny	46
2.3		Diagnostika dítěte 2	47
	2.3.1	Základní informace o dítěti	47
	2.3.2	Diagnostika před reedukací.....	47
	2.3.3	Vyhodnocení po reedukaci.....	47
	2.3.3.1	Porovnání dítěte 2 a jeho lexikálně-sémantické roviny.....	52
	2.3.3.2	Porovnání dítěte 2 a jeho morfologicko-systematické roviny	54
	2.3.3.3	Porovnání dítěte 2 a jeho pragmatické roviny	56
2.4		Diagnostika dítěte 3	57
	2.4.1	Základní informace o dítěti	57
	2.4.2	Diagnostika před reedukací.....	57
	2.4.3	Vyhodnocení po reedukaci.....	58
	2.4.3.1	Porovnání dítěte 3 a jeho lexikálně-sémantické roviny.....	62
	2.4.3.2	Porovnání dítěte 3 a jeho morfologicko-systematické roviny	64
	2.4.3.3	Porovnání dítěte 3 a jeho pragmatické roviny	66
2.5		DIDAKTICKÝ MATERIÁL.....	67
	2.5.1	Ahoj, já jsem Ema!	67
	2.5.2	Máme se rádi!	71
	2.5.3	Indiánské dobrodružství.....	75
	2.5.4	Honba za farmou.....	78
	2.5.5	Veselý den s beruškou	80
	2.5.6	Šikovná zvířátka.....	83
	2.5.7	Podzimní radovánky	86
	2.5.8	Gábinka a hravé dopoledne	89
	2.5.9	Dáváme na sebe pozor!.....	91
	2.5.10	Čertovská zábava.....	94
	2.5.11	Není ucho jako ucho.....	97
	2.5.12	Rozloučení s dětmi	100
3		Vyhodnocení.....	103
4		Závěr	104
5		Seznam použitých zdrojů	105
6		Seznam příloh	107

Seznam tabulek, obrázků a zkratek

Tabulka 1 – Rozdělení činitelů řeči.....	14
Tabulka 2 – Diagnostika před reedukací lexikálně-sémantické roviny.....	40
Tabulka 3 – Diagnostika po reedukaci lexikálně-sémantické roviny.....	41
Tabulka 4 – Diagnostika před reedukací morfologicko-sémantické roviny.....	43
Tabulka 5 – Diagnostika po reedukaci morfologicko-sémantické roviny.....	43
Tabulka 6 – Diagnostika před reedukací pragmatické roviny.....	45
Tabulka 7 – Diagnostika po reedukaci pragmatické roviny.....	45
Tabulka 8 – Diagnostika před reedukací lexikálně-sémantické roviny.....	50
Tabulka 9 – Diagnostika po reedukaci lexikálně-sémantické roviny.....	51
Tabulka 10 – Diagnostika před reedukací morfologicko-sémantické roviny.....	53
Tabulka 11 – Diagnostika po reedukaci morfologicko-sémantické roviny.....	53
Tabulka 12 – Diagnostika před reedukací pragmatické roviny.....	55
Tabulka 13 – Diagnostika po reedukaci pragmatické roviny.....	55
Tabulka 14 – Diagnostika před reedukací lexikálně-sémantické roviny.....	60
Tabulka 15 – Diagnostika po reedukaci lexikálně-sémantické roviny.....	61
Tabulka 16 – Diagnostika před reedukací morfologicko-sémantické roviny.....	63
Tabulka 17 – Diagnostika po reedukaci morfologicko-sémantické roviny.....	63
Tabulka 18 – Diagnostika před reedukací pragmatické roviny.....	65
Tabulka 19 – Diagnostika po reedukaci pragmatické roviny.....	65
Kresba dítěte 1 vychovatele DD.....	38
Kresba dítěte 2 vychovatele DD.....	49
Kresba dítěte 3 vychovatele DD.....	59

Zkratky: DD – Dětský domov

Úvod

Tématem mé bakalářské práce se staly řečové dovednosti a správná výslovnost dětí v předškolním věku. Důvodů, proč jsem si vybrala výše uvedené téma, je spousta. Tím nejdůležitějším důvodem je, že se týká prostředí, konkrétně dětského domova, ve kterém žiji. Velké procento dětí, jež se jakýmkoliv způsobem ocitnou v dětském domově, má problémy s řečí, obecně mají omezený jazykový kód nebo jejich výslovnost je špatná.

Já žiji v dětském domově se svoji o rok mladší sestrou již 11 let. V té době jsme obě společně navštěvovaly 5. třídu. Na základě vlastní zkušenosti, mohu říci, že špatný řečový vzor a celkový špatný vzor osobnosti rodiče, má negativní vliv jak na psychiku dítěte, tak i na jeho řečové dovednosti a výslovnost. Já sama jsem trpěla dyslálií do devátého roku života, tedy do 2. třídy. Právě kvůli řeči jsem měla odklad školní docházky. Moje vlastní matka namísto toho, aby si se mnou a s mou sestrou hrála, učila se s námi nebo nám četla pohádky, upřednostnila raději láhev vína. Opilého člověka se spíše bojíte, než aby vám byl vzorem. Bohužel jakákoliv matka je pro dítě i přesto bohem, tudíž i vzorem. V předškolním věku jsem ani nenavštěvovala mateřskou školu, kde by se má výslovnost mohla o nějaké procento zlepšit.

Jak jsem se vlastně naučila mluvit? Pamatuji si jednu příhodu ze svého dětství, na kterou nikdy nezapomenu. Společně se sestrou jsme se hlásily do tanečního kroužku při škole. Seděly jsme s ostatními v kruhu včetně trenéra a měly jsme se postupně představit. V osmy a půl letech jsem si bohužel svůj nedostatek v řeči uvědomovala. Když došla řada na mě, představila jsem se tak, jak bylo v mých silách. Všichni se mi začali smát. V tu chvíli, když mi ukápla slza, postavila se vedle mě má sestra, která uměla mluvit lépe nežli já, řekla: „Tohle je moje sestřička Lucinka a nesmějte se jí!“ Jako by mi spadl kámen ze srdce. Už v tom věku jsme si uvědomovaly, že máme jedna druhou a maminku, která se nechová jako ostatní maminky. Mluvit mě poté ve finále naučila babička, která se mně i sestře věnovala. Četla nám pohádky, prohlížela si s námi knihy, hrála různé slovní hry a hlavně si s námi povídala a to je to nejdůležitější, co rozvíjí řeč a celkové komunikační dovednosti.

Do mé reedukace jsem jako hlavní motivaci zvolila panenku se jménem Ema. Viz níže motivace didaktického materiálu. Jméno Ema jsem ne zvolila nahodile. Dítě již v předškolním věku, pokud vyrůstá s „jakoukoliv“ matkou, umí bezprostředně vyslovit minimálně „mama“. Toto umí už v období do 1. roku života. Dle mého názoru jméno Ema, nebude dětem dělat problémy a obtíže ve výslovnosti a při oslovení Emy nebudou mít strach a stres z výslovnosti jména.

Zrealizovala jsem tedy didaktický materiál, který jsem se následně pokusila předat dětem z dětského domova prostřednictvím rytmických, sluchových, dechových, pohybových her a gymnastiky mluvidel. Hry jsou obohaceny mnohdy i vyrobenými pomůckami či zrcadlem. Zrcadlo je v případě gymnastiky mluvidel to důležité pro správné provedení.

Pro své pozorování jsem si zvolila tři sourozence, který mají řečový handicap. Sourozenci přišli do dětského domova na začátku července 2016. Řečovou reedukaci jsem provedla od měsíce srpna, tedy měsíc po příchodu od biologické rodiny. Po dobu půl roku jsem sledovala, zda má snaha právě těmto dětem byla prospěšná pro jejich rozvoj řeči a výslovnosti. Dle mého názoru dětem ve výslovnosti a celkovém rozvoji řeči pomůže především péče, pozornost a darování mého času.

Na základě mé bakalářské práce představím v teoretické části řeč a její činitele, vývoj ontogeneze lidské řeči, jednotlivé roviny řeči, vybrané vady řeči, zařazení řečových dovedností v RVP a logopedickou péči. V praktické části se pokusím sestavit a zrealizovat didaktický materiál pro reedukaci řečových dovedností.

1 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

1.1 Řeč

Součástí životního procesu jsou právě řečové dovednosti s komunikací. Řeč je typickou schopností, kterou je obdarován pouze člověk. Vývojem civilizace či společnosti se řeč vyvíjela jako dorozumivací systém, jenž se nadále zdokonaluje v podobě sdělovacích prostředků řeči. Vždyť prostřednictvím řeči člověk vyjadřuje své pocity od radosti ke smutku a naopak, přání, myšlenky, názory na určité pohledy, ale také bádání, zkušenosti, nebo dokonce léčbu psychiky tzv. vypovídání se.

Ze všech pěti smyslů je právě řeč tou nejdokonalejší formalitou, jež poskytuje verbální sdělení a přijímání informací. To však neznamená, že s řečí nekorelují ostatní smysly člověka. Ba naopak na sebe vážou vzájemné vazby a to především se sluchem.

Řeč se vyznačuje svými sdělovacími prostředky, které s ní jednoznačně souvisí, patří sem hlas, mluva, mimika, gesta a bezprostředně neartikulované hlasové projevy, jako jsou znaky a písmena, s kterými souvisí texty, knihy a vůbec navázání dalších smyslů potřebných ke čtení. Řeč je součástí komunikace, jež se rozděluje na verbální a neverbální.

Důležitým poznatkem je i začlenění hudby konkrétně zpěvu poskytujícího jak informační obsah, tak i estetické působení pro člověka. Hudba nám udává, podobně jako mluva, systém zvuků předávající uspořádaný rytmus, který je již od narození důležitý pro budoucí psaní a čtení. Právě čtením literatury a psaním textu člověk rozvíjí své myšlenkové operace. Existuje i řeč posunková (neverbální) představující pohyb těla, různé posunky a již zmíněnou mimiku s gestikulací. Tento prostředek řeči využívají handicapovaní lidé s poruchou dorozumívání, jako jsou neslyšící. Verbální i nonverbální sdělení jsou tudíž v souladu a nazývají se kongruentním sdělením. S řečí také velmi úzce souvisí jazyk reprezentující určité etnikum. Pomalu se dá říci, co národ, to jiný jazyk.

O řeči můžeme říci, že její dorozumivací systém nabízí buď formu verbální, jinak řečeno mluvy, kde jde o projev jazyka na základě složitě zvukové informace, nebo formu grafickou, která nám poskytuje různé druhy a typy znaků či písmen.

Bezprostředním předpokladem pro správný vývoj řeči patří především podnětné rodinné prostředí, dále pak dostačující míra intelektu, nepoškozený centrální nervový systém společně se sluchem a v neposlední řadě genetické dispozice. Důležitou roli má i osobnostní stránka dítěte a jeho zkušenosti ovlivňující jeho život. Dle mého názoru vývoj řeči především přirozeně závisí na již zmíněném rodinném prostředí a jeho výchově, jelikož od samého narození dítěte, dítě komunikuje s rodinou – matkou.

Rodič má největší vliv na celkový vývoj dítěte. Dítěti se věnuje, sdílí s ním myšlenky a napomáhá mu v dalších krocích vývoje. Nestačí však posadit dítě s hračkou a říci mu, aby si s ní hrálo. Musíme dítě podporovat v sociální komunikaci a to tak, že s ním vedeme

rozhovor například o hračce, jaké jsou její vlastnosti, k čemu slouží a alternativy, jak si s ní můžeme hrát. Hru je pak důležité doprovodit komentářem. Tím upevňujeme u dítěte stimulaci představující cílené chování, které podněcuje a povzbuzuje dítě k činnosti. Dítě si tím zdokonaluje řeč z hlediska slovní zásoby, výslovnosti a sociální komunikace.

Samozřejmě nesmíme opomenout dnešní dobu, kdy slovní zásobu všech lidí ovlivňuje technologie, jež se k nám dostává prostřednictvím počítačů. Lidé nemají takovou potřebu sociální komunikace. Bohužel, dnešní rodiče řeší svou výchovu například televizí, při níž se dítě verbální komunikaci nenaučí. Může být prostředkem komunikace, ale program musí korelovat s věkem dítěte. Řeč je tedy skutečným kontaktem s druhou osobou.

(Kejklíčková 2016; Bezděková 2014)

1.1.1 Činitelé ovlivňující vývoj řeči

Rozlišujeme především vnější a vnitřní činitele či sociální a biologické faktory. Jak už napovídá samotný název, od biologického faktoru je odvozena dědičnost, poruchy různého typu a také individuální schopnosti dítěte. Kdežto sociální faktor se týká rodinného zázemí a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. To vše může souviset s citovou deprivací, nedostatkem mluvních podnětů či správného mluveného vzoru.

Vývoj řeči a řeč taková je propojena s ostatními smyslovými orgány, kde nejdůležitějším je sluch. Poškozením či narušením jiného smyslu, je ovlivněn vývoj a následná produkce řeči.

(Vývoj předškolního dítěte, Mazanová 2010)

Tabulka 1 – Rozdělení činitelů řeči

<i>Rozdělení činitelů</i>		<i>Příčiny</i>
Vnitřní činitelé <i>Biologické faktory</i>	Dědičnost	Opožděný vývoj řeči u příbuzného.
	Porucha zraku; sluchu; opožděná zralost	Předčasně narozené děti s nízkou porodní váhou
	Individuální schopnosti	Nedostatek mluveného slova prostřednictvím mluvních podmětů.
	Nízké jazykové nadání	Malá slovní zásoba, špatná výslovnost.
Vnější činitelé <i>Sociální faktory</i>	Rodina <ul style="list-style-type: none"> • Citová deprivace = úzké navázání mluveného kontaktu s druhou osobou. 	Vliv výchovného prostředí (zanedbání dítěte; nespolupráce s dítětem; vzorově mluvicí vzor; nepodporující dostatek mluvních podmětů (kniha, hra, básně, říkadla, písničky...))
	Učitelé mateřských škol	
	Prostředí	Vliv okolí, společnosti, sociálních podmínek a zázemí rodiny apod.

(Vývoj předškolního dítěte, Mazanová 2010)

„Komunikaci je nutné chápat jako základní prostředek uskutečňování výchovy a vzdělávání, který umožňuje zprostředkovaně v podobě verbálních a neverbálních projevů činitelů a žáků realizaci zvolených cílů, obsahu, metod a forem jako prvků vyučovacího procesu.“ (Zezulková 2006, s. 8)

Dítě se svému mateřskému jazyku se správnou výslovností učí na základě rodinného prostředí, které je součástí daného sociálního prostředí. Sociální prostředí podporuje a ovlivňuje celkový vývoj dítěte, kde rodič dítěti vytvoří, vhodné k jeho věku, stimulační příznivé podmínky. Důležité jsou však i učitelé mateřských škol, kteří podobně jako rodiče, velmi ovlivňují řečové dovednosti. Když se na tuto situaci podíváme jako učitelé v mateřské škole, uvědomíme si, že dítě v předškolním věku stráví více času s pedagogy v mateřské škole než s rodinou. V rámci mateřské školy se rozvíjí i proces socializace podporující též komunikační

a řečové dovednosti. Dítě komunikuje jinak se svými vrstevníky nežli s dospělou osobou. Přejímá určitou roli, stanoví si hranice a ví, co si může k druhému dovolit. (Kejklíčková 2016)

Děti rády napodobují dospělého a mají tendenci po něm vše opakovat. Proto je velmi důležité učení tzv. nápodobou, tj. být správným mluvným vzorem pro děti. Dítě si především nápodobou osvojuje rytmus, který nám udává tempo řeči a dechu. Rytmus je velmi důležitý nejen pro správnou výslovnost řeči, ale i pro budoucí čtení a psaní ve škole.

Předškolní věk je pro dítě velmi důležitý z hlediska zdokonalování ve všech složkách vývoje. Jednou ze složek jsou i řečové dovednosti, díky kterým dítě dokáže druhému formulovat vlastními slovy jádro a racionální podstatu věci, dále umí aklimatizovat svá sdělení, dokáže vyjádřit pocity a své myšlenky. S tímto velmi úzce souvisí tzv. egocentrismus, kam spadají rysy myšlení i jednání člověka zaměřující se na individualitu jedince. Egocentrismus představuje dvě podoby, a to expresivní, což znamená, že dítě vyžaduje emoční permanentnost nehledě na jeho posluchače. Další model se nazývá regulační, kde dítě zvládne řídit svoji činnost společně s reflexivní (samo se sebou) komunikací. (Beranová 2002)

Největší podíl vývoje řeči nesou rodiče podporující komunikační schopnosti z hlediska správné výslovnosti, slovní zásoby a pozitivního naladění podporujícího pro pozitivní osvojení řečových dovedností, prostřednictvím bohaté komunikace s kvalitním mluvním vzorem, dostatečného množství stimulačních podnětů, vytvořením láskyplného prostředí či rytmičováním básní, písní a čtením. Práce s knihou jako je prohlížení obrázků, otáčení stránek, sledování řádků, které dítěti rodič předčítá, povídání si o obrázcích, dokončování příběhu, nahrazení alternativního konce příběhu, nebo dokonce případná dramatizace textu napomáhá dítěti rozvíjet řečové dovednosti. Dítě si také osvojuje systém zleva doprava a procvičuje si okohybné svalstvo.

Osvojená řeč, kterou dítě přejímá ze svého rodinného zázemí, se dále rozvíjí a zdokonaluje v mateřské škole a následně i v dalších školských zařízeních. Aktivní komunikace dítěte závisí na rozvoji řeči. Společně s upevňováním řeči se rozvíjí také myšlení, paměť, psychika a osobnost dítěte.

1.1.2 Základní zásady podpory vývoje řeči

Celý život nás doprovázejí zásady a pravidla. Řídíme-li se jimi, je pro nás život jednodušší a snazší. V procesu vývoje řeči je třeba u dítěte dbát na základní zásady neboli pravidla.

- Rodič, pedagog zpočátku užívá základní slovní zásobu s krátkými větami.
- Rodič, pedagog postupně obohacuje obsah řeči od nejjednodušších po složitější souvětí.
- Rodič, pedagog musí na dítě mluvit, pokud možno na stejné úrovni.

- Rodič, pedagog v žádném případě nenutí dítě do mluvení, musí samo vycítit potřebu mluvy. Pokud však dítě od 3 let věku nemluví, jedná se pak o nemluvnost dítěte či o opožděný vývoj řeči, který je nutný řešit s pediatrem, foniatrem a klinickým logopedem. (Bezděková, 2014)
- Rodič, pedagog mluví dostatečně nahlas a zřetelně se správnou artikulací.
- Rodič, pedagog podporuje řeč i pojmenováním činností, které právě vykonává on či dítě.
- Rodič, pedagog bezprostředně ve svém obsahu a formě řeči využívá dynamiku a intonaci své řeči.
- Pokud rodič, pedagog nerozumí dítěti, je dobré po něm opakovat. Takhle se ujistí, co mu dítě sděluje a následně může opravit jeho nedokonalou výslovnost.
- Z pozice rodiče, pedagoga je pro dítě vhodná především motivace a následná pochvala.

(Vývoj předškolního dítěte, Mazanová 2010)

1.2 Vývoj ontogeneze dětské řeči

Již v prenatálním období vnímáme řeč prostřednictvím matky. Matka svůj plod ovlivňuje nejen svými emocemi, ale také svým hlasem neboli přímým mluvením k dítěti, záleží samozřejmě na intonaci a dynamice hlasu matky. Plod vnímá veškeré matčiny pocity.

Pro plnohodnotné osvojení řeči musí být v pořádku naše biologické funkce. Ve většině případů dospělých se jazykové a řečové centrum mozku nachází v levé hemisféře. Mozek dětí je ve vývoji méně specializovaný. Postupným osvojováním jazyka a řeči se i jejich centrum pomalu přemísťuje do levé hemisféry. Nejrychlejší růst mozku je v období prvních dvou let života jedince.

Vývoj jedince se postupně rozvíjí a zdokonaluje na základě vrozených dispozic, vývoje, zrání a učení. Mezi první mezilidské vztahy patří sociální vazby mezi dítětem a jeho vrstevníky v mateřské škole. Děti si budují sociální vazby při zdokonalování řeči a při komunikaci. Společně s řečovými dovednostmi se rozvíjí pro řeč důležitá mimika, gestikulace, celková motorika pro pohyb těla a velmi důležitý oční kontakt. Dověšením předškolní docházky by dítě mělo formulovat slova ve větách holých i rozvinutých například vyprávění pohádky, schopno se samostatně vyjadřovat, bez zábran komunikovat s ostatními, jak dospělými tak i spolužáky či vrstevníky. Řečové dovednosti a správná výslovnost by měly být ustáleny ještě před vstupem do povinné školní docházky. Vývoj řeči je ovlivněn vývojem motoriky, vnímání a sociálním prostředím. V případě dlouhodobě sledované poruchy jsou zde nadstandardní klinická logopedická centra pro zdokonalování řeči. Pokud by však dítě, které k 31. srpnu dovrší 6 a více let, mělo diagnostikovanou řečovou poruchu především ve výslovnosti hlásek a samohlásek, je v tomto případě možnost, na základě speciálně pedagogického centra, udělit odklad školní docházky.

Sovák (1984, s. 32) ve své publikaci konstatuje, že „schopnost řeči je dána individuální výkonností nervového systému, orgánů smyslových i hybných a rozvíjením této výkonnosti v podmínkách společenského bytí, vlivem výchovy a učení na podkladě vrozených dispozic.“

1.2.1 Prenatální období

Prenatální období se vytyčuje dobou mezi početím a narozením dítěte. Z hlediska prenatálních komunikačních zkušeností plod neboli dítě ovládá specifickou komunikaci mezi ním a matkou. Již ve fázi vytvoření zárodku, což je přibližně doba tří týdnů, dítě reaguje na hlas matky. Dítě reaguje například změnou tepu či spontánních pohybů na matčiny emoční stavy.

(Langmeier, Krejčířová 2016)

1.2.2 Období do 1. roku života

Jak uvádí (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 29), znamená to „přechod dítěte z chráněného intrauterinního života do světa plného nových podnětů.“ Což vede k velké zátěži na organismus. Toto období můžeme jinak také nazývat jako období předřečové. Hned

po narození je u novorozence typickým zvukem ve většině případů křik. Už v kojeneckém věku nastává vývoj řeči. Počáteční jazykový vstup dítěte zahajují i první lidské dotyky vzájemně propojené s akustickými stimuly. Neexistuje nahodilost vlastností akustických stimulů. První jazykové informace mají svůj rytmus řeči. Rozlišujeme přímý a nepřímý jazykový vstup.

Období do 1. roku života rozdělujeme do tzv. pomyslných podobdobí a to křiku, broukání, žvatlání a opakování.

1.2.2.1 Křik

Prvobytným křikem si většinou projdou novorozenci hned po porodu, je to taková pozitivní zpráva o úspěšném prvním nadechnutím dítěte. Přibližně kolem 6. týdne se křik začíná do jisté míry měnit. Kojenec si začne vědomě uvědomovat svůj křik a dokáže s ním projevovat odpor či nelibost. Včetně křiku zde figuruje vzlykání, pláč i chrochtání.

1.2.2.2 Broukání

Po křiku mezi druhým a čtvrtým měsícem po narození souvisle navazuje broukání. Zdokonaluje se fonetický projev. Uspokojujícím broukáním dítě dává najevo své libé pocity. Dokonce nastávají první úsměvy a poznání matky.

1.2.2.3 Žvatlání

Žvatláním označujeme dobu od čtvrtého měsíce do šestého měsíce. Mezi hlavní projevy patří výrazné hraní s mluvivly a rozmanité fonetické projevy. Převážně se jedná o spontánní a pudovou činnost dítěte. Společně se žvatláním se projevují i další zvuky například mlaskání, bublání a chrčení. Hlas se dá tvořit dvěma způsoby a to, exspiračně neboli při vydechnutí a druhý model je inspirační tzn. při vdechnutí. V dospělosti se využívá exspirační způsob tvoření hlasu.

1.2.2.4 Opakování

Doba charakterizující přibližně 1. rok života – období prvního slova. Dítě rádo opakuje či napodobuje jakékoliv zvuky, ale i slabiky. V cizojazyčných slovech jsou prvotní záměrná slova dětí zdvojené slabiky, například „mama, tata, papa, mimi“ apod. Prvním slovem se může ovšem stát i slovo jednoslabičné. Dítě ke svým zvukovým produkcím zapojuje i vizuální či zrakové projevy. Řeč si dítě hlavně osvojuje zrakovým a sluchovým vnímáním.

(Kejklíčková 2016)

1.2.3 Vlastní vývoj řeči

1.2.3.1 Období od 1 – 2 let života

Označováno obdobím stadia emocionálně-volní. Mluvíme o období prvního skutečného verbálního projevu, kde se konkrétně jedná o slova představující větu neboli nejjednodušší dvoučlenné spojení slov, dále pak vyjadřování potřeb nebo přání. Začíná označovat svými slovy předměty, například dítě pojmenovalo určitou hračku „pipi“ a postupně výraz přenáší do reality, příkladem pro toto označení je slepice, ptáček atd. Projevuje se stadiem asociačně reprodukcí, tzn., že dítě napodobuje zvuky jak dospělé osoby, tak i zvuky okolí a samovolně opakuje slova. Typickým prvkem je tzv. věk první otázky, kdy nejčastější je: „Co je to?“. Tuto otázku je schopno opakovat u jednoho předmětu několikrát. Má potřebu slyšet dané slovo několikrát, než dostane odvahu ho samo napodobit nebo zopakovat. Slovní zásoba ve 2 letech udává rozmezí 20 – 700 slov, průměr se pohybuje cca 200 – 400 slov. Slovní zásoba právě kolem druhého roku života výrazně graduje a zdokonaluje se. (Beranová 2002)

1.2.3.2 Období od 2. – 3. roku života

Období představující stadium rozvoje komunikační řeči. Dítě začíná navzájem spojovat výrazy a vytváří mluvní stereotypy. Objevují se také začátky větného vyjadřování. Ve výjimečném případě se kolem 2,5 let může na základě neúspěšného či negativního pokusu dítěte o komunikaci objevit i frustrace. Frustrace je vědomý stav zklamání jedince. Dítě si pak nenaplní svou potřebu v rámci komunikačních a řečových dovedností. (Kejklíčková 2016)

1.2.3.3 Období 3 let

Neboli stadium logických pojmů. Názvy spojené s konkrétními jevy se v předchozím stadiu přemístily na jevy podobného charakteru, které se staly pomocí abstrakce obecnými a zároveň slovy s určitým obsahem. Příkladem je slovo „pes“. Dítě už si pod pojmem „pes“ nepředstaví konkrétního psa doma, ale dokáže si pod pojmem „pes“ představit jakéhokoliv psa. V tomto období se mohou objevit vývojové potíže v řeči. Potíže se mohou objevit v pohotovosti vhodných výrazů, opakování začátků slov, komolení slov, přerývání apod. Problémy tohoto typu postupem času odeznívají. Velkou roli zde hrají dospělé mluvní vzory, které jsou příkladem pro dítě bez zesměšňování. Přibližně cca 3,5 let přichází druhá vlna tzv. věku otázek: „Proč? Kdy?“. Důležité je však, že se dítě naučí používat a především vyslovovat sykavky (s, c, z, š, č, ž). Rozpozná rozdíly ve významech slov. Vyžaduje od ostatních pojmenování předmětů. Dokáže skloňovat podstatná jména a skloňovat slovesa. I když se mluva stává srozumitelnou, přes to stále dítě chybuje v gramatice. Ve 3 letech se slovní zásoba pohybuje v průměru kolem 1000 slov. (Vývoj předškolního dítěte, Mazanová 2010)

1.2.3.4 Období přelomu 3 – 4 let

Změny ve vývoji řeči nazýváme jako stadium intelektualizaci řeči. Řečové i komunikační dovednosti jsou ve velké míře ovlivněny nejen rodinou, ale už i mateřskou školou. Celá etapa pokračuje až do doby, kdy je jedinec se schopen učit. Původní zjednodušená jednoslovná spojení přechází do dvou-, tří i víceslovných spojení. Dítě zvládá zpracovat další významy slov na základě nově osvojených slov, jimiž si zdokonaluje slovní zásobu. Rozumí pojmu „dva“, předložkám „v, nad, pod“, apod. Zlepšuje výslovnost a dokáže také zformulovat gramatické formy či gramatickou stavbu vět. Dokáže vytvořit větu ze čtyř až šesti slov. Řeč se zdokonaluje z hlediska obsahové i formální (zvukové) stránky. Jmenuje vrstevníky v mateřské škole. Správně používá vztažná zájmena a tvary slovesa být. Právě kolem čtvrtého roku nastává fáze naléhavých otázek, které mají potřebu neustále něco sdělovat, tedy komunikace. Dítě však své záměry nemusí vyřknout nahlas. Pak se jedná o tzv. vnitřní řeč, která se už objevuje v tomto věku. Vyznačuje se bez hlasitých vyjadřování záměrů, jen o nich ve své mysli polemizuje. Následně je provede dle svého uvážení. Využívá aktivního zásobníku slovní zásoby v průměru 800 až 1500 slov. (Langmeier, Krejčířová 2006; Kejkličková 2016)

1.2.3.5 Období 5 – 6 let

Nastává éra školní zralosti. Od dítěte se očekává správná a plynulá výslovnost, která obnáší samostatné souvislé a srozumitelné vyjadřování. Správně využívá osvojené gramatické struktury jazyka. V 6 letech života odpovídá normě verbální projev týkající se obsahové a zvukové formy. Nadále se rozvíjí regulační funkce řeči, což znamená uskutečňování cílů, díky nimž dítě dosahuje pomocí řeči nebo usměrňování sociální interakce. Dítě se orientuje v grafických podobách řeči. Z hlediska výslovnosti by dítě mělo vyslovovat téměř všechny hlásky, nedostatky však mohou být hlavně v hláskách „L, R, Ř“. Zřetelně se rozvíjí percepční či poznávací procesy ovlivňující řečovou dovednost, například paměť, představivost, dané souvislosti apod. Je schopno dokončit příběh nebo souvisle vyprávět v podobě krátkého vyprávění vlastní nebo literární příběh, zvládnout popis situace dle obrázků, samostatně rytmitizovat básničku, písničku a slova, u kterých rozloží slovo na slabiky či poznat začáteční a poslední hlásku ve slově. Dokáže vymyslet slova opačného významu (antonyma), zdrobněliny, výrazy podobného významu (synonyma), slova stejného zvuku, ale různého významu (homonyma) a vysvětlit význam slova. Rádo tvoří hádanky, umí pochopit humor a vtipy. Artikulace hlásek by měla být ustálena, vyskytující problémy mohou nastat ještě v 5 letech ve výslovnosti sykavek a vibrant „C, S, Z, Č, Ž, R, Ř“. Na konci tohoto období by dítě mělo mít ustálený plnohodnotný, správně intonační a rytmitizovaný řečový projev. Aktivní slovní zásoba stále narůstá a pohybuje se přibližně kolem 2500 až 3000 slov. (Bezděková 2014)

1.3 Komplexní schopnost – řeč utváří jazykové roviny

Tyto jazykové roviny byly stěžejní pro praktickou část mé bakalářské práce. Na základě nich jsem pozorovala změny rozvoje řeči před reedukací a po reedukaci.

- „Foneticko-fonologická,
- morfológicko-systematická,
- lexikálně sémantická,
- pragmatická.“ (Bednářová, Šmardová 2011, s. 25)

1.3.1 Foneticko-fonologická rovina

Důležitým faktorem je sluch, který nám napomáhá rozlišovat hlásky a výslovnost mateřského jazyka. Rovina se začíná rozvíjet již v kojeneckém období, kdy dítě vnímá a je schopno vyčleňovat zvuky prostředí. Rozlišování všech hlásek dítě završuje v 6. roce života. Sluchové vnímání je bezprostředně důležité pro řečové dovednosti týkající se výslovnosti. Výslovnost obnáší pochopení rozdílů správného a nesprávného znění. Objevuje se zde princip J. A. Komenského, který vysvětluje význam učení od nejjednoduššího ke složitějšímu dění. I tu platí, že dítě se zpočátku naučí vyslovovat jednoduché hlásky a chronologicky si osvojí výslovnost složitějších hlásek. Z hlediska fyziologie nesprávné výslovnosti se toleruje do 5 let života. Pokud však má dítě po 5 roku velké potíže s výslovností a nesplňuje mluvní normy, je dobré řešit léčbu s pediatrem, foniatrem a klinickým logopedem. (Bednářová, Šmardová 2011)

1.3.2 Morfológicko-systematická rovina

Tato rovina je rovinou označující užívání slovních druhů, specializuje se na ohýbání slov, kam patří skloňování jmen a časování sloves. Spadá sem tvořivost větného celku a souvětí. Užívání všech slovních druhů dítě využívá po 4. roce života. Z fyziologické stránky do 3. roku života považujeme možný handicap v neobratnosti tvarosloví a větosloví v normě. Pokud však po 4. roce dítě nemluví, jde tzv. nemluvnost, která je ve většině případů původem opožděného vývoje řeči či opožděného celkového mentálního vývoje. Opět je na místě řešit tuto potíž s pediatrem, foniatrem a klinickým logopedem. (Bednářová, Šmardová 2011)

1.3.3 Lexikálně sémantická rovina

V oblasti sociálního rozhovoru je porozumění řeči na pravém místě. Vyjadřovací schopnosti, například aktivní slovní zásoba, je v lexikálně sémantické rovině velmi důležitým prvkem. Tato rovina kromě vyjadřování a porozumění zahrnuje také pochopení výkladu, daných úkolů, vyprávění, definice pojmů atd. Jedná se například o popis obrázků, prožitku a situace. Dítě již zvládá užívat antonyma, synonyma a homonyma. (Bednářová, Šmardová 2010)

1.3.4 Pragmatická rovina

Z praktického hlediska se jedná o využití řeči v reálném provedení v rámci sociální komunikace. Prostřednictvím oznámení informace vyjadřujeme své pocity, prožitky, sny a přání. Navazujeme sociální vazby v oblasti komunikace. Zde je zahrnuta i již zmiňovaná mimika, gestikulace a důležitý oční kontakt. (Bednářová, Šmardová 2011)

„Předškolní dítě by mělo řeči dobře rozumět, a to nejen v okruhu běžného hovoru, ale také chápat výklad, zadání při hrách, strukturovaných činnostech, pochopit děj příběhů, pohádek. Mělo by mít věku přiměřenou slovní zásobu, užívat všechny druhy slov, běžně mluvit ve správně formulovaných větách a souvětích, v řeči by se již neměly objevovat neobratnosti tvarosloví nebo větosloví. Dítě by mělo být schopné úměrně věku vyjádřit svoje myšlenky, pocity, prožitky, popsat děj, situaci, událost, sledovat a převyprávět příběh, vést smysluplný dialog – dodržovat základní pravidla konverzace, jako je věnovat pozornost, naslouchat druhému, počkat až druhý domluví, adekvátně odpovídat na dotazy, ptát se. Neméně důležitá je i správná výslovnost. Dítě, které má omezený nebo nedokonalý vývoj řeči, je více ohroženo potížemi při osvojování čtení a psaní.“ (Bednářová, Šmardová 2011, s. 26)

1.4 Vybrané vady řeči

Veškeré vady řeči jsou výraznými handicapy z hlediska komunikačního procesu a dorozumívání. Vad řeči je nesmírná řada. Dokonce je třídíme do tzv. lehkých, středních a těžkých vad, přičemž mezi lehké vady spadají například poruchy výslovnosti hlásek – patlavost. Příkladem středních vad může být koktavost a breptavost. Mezi těžké vady řeči patří kupříkladu opožděný vývoj řeči společně s myšlením. Poruchy řeči mohou ovlivňovat celkový zdravotní (psychický i fyzický) stav jedince. (Kejklíčková 2016)

Kejklíčková (2016, s. 39) prezentuje všeobecnou poruchu řeči jako „výraznou odchylku ve zvukové podobě mluvního projevu, a to jako celku, nebo v jeho jednotlivých částech, dále neschopnost správně mluvu používat a také neschopnost řeči rozumět.“

Pod pojmem „vady řeči“ se skrývají typy poruch, jež souvisí s vývojem jedince. Řadí se na poruchy vývoje řeči od narození, poruchy v útlém dětství, poruchy částečně vyvinuté a poruchy vyvinuté. Různé vady jsou specifické svou frekvencí, které se vyznačují svou rozmanitostí v různých stádiích vývoje. Vada výslovnosti se řadí mezi nejčastější poruchy verbální řeči. V běžném životě se můžeme setkat právě i s vadami řeči, které jsou ve společné harmonii s opožděným celkovým vývojem, či může být už příčina řeči zřejmá, anebo se handicap ukrývá v samostatném opožděném vývoji řeči. Velmi často se v naší době můžeme setkat s dětmi s pozdějším nástupem verbální komunikace. (Kejklíčková 2016)

Z mého pohledu by se učitelka v mateřské škole měla maximálně věnovat a zařazovat do běžných činností cvičení, prevence či reedukace výslovnosti, logopedické chvílky (dechová cvičení, artikulační cvičení, gymnastika mluvidel, sluchové hry, rytmizaci apod.). V dnešní době je nespočet dětí s jakoukoliv vadou řeči. Výslovnost je tou nejdůležitější dorozumívací složkou, která podporuje nejen naši komunikaci, ale i osvojení mateřského jazyka. Právě kvůli tomuto handicapu je ve většině případů doporučen odklad školní docházky.

Existuje mnoho vad řeči, například dyslálie, koktavost, breptavost, poruchy vztahující se k opožděnému vývoji, mutismus, dysartrie, huhňavost, vývojová dysfázie apod. Téměř každou poruchu lze do jisté míry zlepšit. Jen je potřeba dostatek času, vhodné motivace a sociální úsilí jedince. Nikdo není dokonalý, a proto má každý z nás šanci v životě něco dokázat. Není třeba, aby nám v tom brzdil jakýkoliv handicap.

1.4.1 Dyslálie

Dyslálie se označuje i slovem patlavost. Je nejrozšířenější vadou řeči u dětí. Patlavost je charakteristickou poruchou artikulace a výslovnosti jednotlivých hlásek. Ve většině případů jde o handicap týkající se zdravých a funkčních přirozeně rozvinutých mluvidel. Špatná výslovnost se však nemusí týkat pouze jedné hlásky, ale i více hlásek najednou. Nejčastějšími příčinami jsou například špatný mluvní vzor rodičů, dědičnost, výchovná zanedbanost, nedostatek pozornosti rodičů atd. Půstová (2001) uvedla v roce 1999, že patlavostí je postiženo až 36 %

děti chodící prvním rokem do základní školy. (Kejklíčková 2016, s. 117) Dyslálie se dělí na různé druhy, a to na sigmatismus, rotacismus, kapacismus, lamdacismus a chiticismus. Dalším odvětvím je i porucha sluchu, která úzce souvisí s dyslálií, kdy mají děti zkreslené vnímání zvuků a mluvy.

Sigmatismus (šišlání) zasáhne sykavky „s, c, z, dz“. Jde o špatnou aplikaci výdechového proudu a postavení hrotu jazyka. Existuje sigmatismus boční (lateralis), retní (bilabialis), retozubní (labiodentalis) apod.

Rotacismus (tzv. ráčkování), jenž je charakterizován poruchou hlásky „r“. Buď ho děti vůbec nevysloví anebo si ho zamění s jinými hláskami, například „l, d, j, v, h“. Děti hlásku „r“ produkují na nesprávném místě a to v oblasti lící či rtů.

Kapacismus (gamacismus) je poruchou hlásky „k“, která je ve výslovnosti zaměňována s hláskami „d, t“. Jde o špatné postavení špičky jazyka, kdy hrot jazyka je obrácen dozadu.

Lamdacismus se týká poruchy výslovnosti hlásky „l“, které je děti mnohdy ani nevysloví nebo je zamění s hláskami „h, v, j“. Porucha spočívá ve špatné artikulaci jazyka. Spadají sem i poruchy hlásek „d, t, ň“, které jsou jen ojedinělé. Děti je mohou zaměnit ve své výslovnosti za hlásky „d, t, n“.

Chiticismus se vyskytuje velmi ojediněle. Vyznačuje se poruchou hlásky „ch“, kterou si děti usnadňují vyslovování hlásek „k, š, d, h, t“.

Do 6. roku života je patlavost u dětí běžnou součástí vývoje řeči, pokud však patlavost i nadále přetrvává, je důležité zakročit možnou reedukací, kterou nám poskytnou logopedové se svou péčí, kteří předají rodičům možnou radu a cvičení pro zlepšení řečových dovedností. Jelikož rodič je vzorem dítěte ve výslovnosti. Pravidelnou péčí a stimulací rodinného prostředí se řeč zlepší natolik, že patlavost zcela vymizí. Je důležité se věnovat dětem v jakékoliv podobě. Jsem toho názoru, že činnosti či aktivity vztahující k nápravě řeči musí být pro děti pestré, zajímavé či zábavné a hlavně užitečné.

Děti mají nejčastěji potíže se sykavkami „s, z, š, ž“, polosykavky „c, č“ a vibranty „r, ř“. Děti mají tendenci tyto hlásky vynechávat nebo dokonce vypouštět z mluvy.

1.4.1.1 Sykavky

Správné vyslovování sykavek spočívá v postavení jazyka a zubů, přičemž rty musí dítě správně umístit do úsměvu. Zprvu začínáme hláskou s. Cvičení jsou různá, například můžeme syčet jako hadi, kdy si dítě osvojí správné postavení jazyka, zubů a rtů, aby se postupně mohla rozvíjet slova začínajícím písmenem „s“. Dále se přechází na slova, jež zahrnují hlásku „s“ uprostřed slova. Musíme dbát na slova s hláskami, které dítě umí správně vyslovit. Hlásky „š“ a „ž“ mají zpravidla zuby mírně od sebe a rty jsou do tzv. kroužku. Na začátku se děti učí být mašinkou, kdy houkají jako mašinka „š, š, š“. Opět se zaměřujeme první na slova začínající hláskami „š“ a „ž“, poté přejdeme na slova mající tyto hlásky uprostřed slova.

1.4.1.2 Polosykvky

Jsou stejně specifické svým postavením zubů a rtů. U hlásek s háčkem a bez háčku dbáme na odlišnosti v postavení již zmíněných rtů a zubů.

1.4.1.3 Vibranty

Vibranty se nazývají kmitavé hlásky. Už samotný název nám představuje slovo kmit, který vyvoláme pomocí špičky jazyka. Právě „r“ a „ř“ patří mezi velmi těžké hlásky či písmena v naší abecedě. S učením „r“ se například začíná mnemotechnickou hláskou „d“, kterou děti vyslovují s jemností a tiše. Další fází učení je, že si „r“ spojíme s vybranými hláskami, například „tr, dr, br“ apod.

(Kejklíčková 2016)

1.4.2 Opožděný vývoj řeči

Opožděný vývoj řeči může mít několik aktérů zahrnující příčiny opožděného vývoje. Patří sem opožděný vývoj řeči při poruchách sluchu, dále při poruše mluvidel, při poruše intelektu, při poruchách jemné motoriky, při onemocnění centrální nervové soustavy, při nedostatku řečových impulzů nebo negativních vlivech okolí a s těžkou poruchou zraku.

Nyní se zaměřím na poruchu vývoje řeči při nedostatku řečových impulzů nebo negativních vlivech z okolí. Řeč či verbální komunikaci se dítě učí už od narození a právě tím, že napodobuje řeč, jež slyší ve svém blízkém okolí. Touto kategorií poukazují na rodiny, které z hlediska rodinného zázemí neposkytly dětem dostačující sociální prostředí a plnohodnotnou výchovu. Jedná se o děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, tedy děti vyrůstající v dětském domově z důvodu zanedbání výchovy rodičů, kteří dětem neposkytli vhodné podmínky pro celkově správný vývoj. Právě kvůli takovým rodičům se dítěti vyvíjí řeč pomaleji. V oblasti například výslovnosti (patlavost), omezené slovní zásoby nebo je řeč obtížně srozumitelná.

Stupně opožděného vývoje řeči následují pořadí úplné nemluvnosti, tzn., že dítě nemluví, pouze se projevíly hlasové a chybné projevy, poté časté nemluvnosti, označuje pomalejší či pozdější řeč, která se mnohdy ani nevyvíjí dále. Nakonec zevní stránky řeči, kdy se řeč přestane vyvíjet úplně, pouze se však pozastaví na úrovni žvatlání nebo slabikových tvarů.

Při poruše je vhodné rozvíjet slovní zásobu v podobě jednoslabičných a dvouslabičných slabik, postupně úroveň zvyšovat. Zároveň dbáme na správnou výslovnost řeči. Důležité je však spojení slova s obrázkem, se zvukem, pohybem nebo praktickou ukázkou. Zároveň rozvíjíme obsah řeči, opět formou obrázků, konkrétně obrázkové linie, kde dítě má docílit samostatnému vyprávění děje. (Kejklíčková 2016)

1.4.3 Koptavost

Koptavost se latinským odborným názvem nazývá balbuties, spadá do skupiny poruch plynulosti mluvy. Kejklíčková (2016, s. 90) uvádí, že tato porucha je způsobena „nadměrnou aktivitou až křečí artikulačního, někdy i respiračního (dýchacího) a fonačního (zvukového) svalstva.“ Společně s poruchou řeči se mohou objevit i jiné příznaky jako jsou například povrchní dýchání, neočekávané blednutí, zatínání pěstí apod.

Právě koptavost náleží k velmi deprimujícím poruchám řeči, z důvodu negativního ovlivnění psychiky jedince a celkového procesu socializace týkající se sociálních vazeb, které už začínají vstupem do mateřské školy, přes volbu zaměstnání, partnerského vztahu apod. Dle statistiky je dokázáno, že koptavost postihuje většinou chlapce. Je také zjištěno, že se koptavost vyskytuje kolem 3. až 5. roku. Existuje mnoho symptomů koptavosti. Nejčastěji ve verbální aktivní mluvě. Zajímavostí je, že děti trpící koptavostí, nemají potíže se zpěvem. U zpěvu se zcela výjimečně objevují známky koptavosti. Příčinou může být nějaké psychické trauma neboli emočně silný zážitek. Dalšími příčinami mohou být nepříznivé podmínky v rodině, jakákoliv změna, narození sourozence, psychický úraz (pád z výšky, autonehoda,...) či přechodné odloučení dítěte. Je však možné, že koptavost postupem času zcela vymizí nebo se zlepší.

Koptavost rozlišujeme ve formě lehké, která je charakteristická opakováním prvních hlásek, opakováním slabik nebo protahováním hlásek ve slově.

Další formou je středně těžká forma, kdy slyšíme křečovitě vyslovování prvních hlásek, opakování či protahování slabik. Mezi viditelné znaky patří prvotní souhyby mimického svalstva, hlavy, končetin apod.

Těžká forma koptavosti je však plynulost řeči špatná a silně narušena. Vyskytují se křeče na začátku slov. Pokud jedinec nevysloví dané slovo, vyhledává ve svém pomyslném slovníku synonymum pro to dané slovo, aby se vyhnul slovu či počáteční hlásce, jež nedokáže vyslovit.

S jedinci, kteří trpí jakoukoliv formou koptavosti, mluvíme pomalu, soustředěně, klidně a rozhodně se nesnažíme dokončit rozhovor za něj. (Kejklíčková 2016)

Při reedukaci se zaměřujeme na správné intenzivní dýchání, rytmizaci mluvy či slov, správnou artikulaci, písňe, básně atd.

1.4.4 Breptavost

Další poruchou plynulosti řeči je breptavost. Latinský překlad je tumultus sermonis a označuje poruchu řeči v podobě špatné dynamiky, tempa a rytmu řeči. Vyskytuje se mluva zrychleného rázu s častým přeříkáváním, zkreslenou výslovností slov, komolení vět, ledabylou artikulací a s častým „polykáním“ slov. Projevuje se také nižší slovní zásoba. Včetně poruchy řeči se vyskytuje motorický neklid. Proto se u nápravy soustředíme na celkové zklidnění těla,

pomocí velmi pomalé mluvy doprovázené například metronomem. Také začleňujeme zpěv a básně. (Kejklíčková 2016)

1.4.5 Mutismus

Kejklíčková (2016, s. 86) ve své publikaci zmiňuje mutismus jako oněmění či němotu, která „je narušení komunikační schopnosti, při kterém dochází ke ztrátě, respektive zablokování artikulované řeči.“

Označuje se také jako komunikační porucha, která se vyskytuje velmi málo. Její výskyt je závažný. Mutismus je tedy mlčení vyskytující se po vývoji řeči. Možnými příčinami je silné psychické trauma, jako je například stres, změna (nástup školní docházky), silná fixace a šok. Mutismus se nevztahuje na onemocnění centrální nervové soustavy.

Mlčení je často spjato se sociálním ústupem a izolací. Důležitá je empatie druhých a poskytnutí kolektivního společenského kontaktu, například v mateřské škole. Jedinci musíme, z hlediska nápravy, dopřát čas na pohled a zvyknutí nové situace jako je kolektiv.

1.4.6 Huhňavost

Při huhňavosti, jiným slovem rinolálii, je narušena zvuková podoba řeči, a to hlasu i mluvy. Jedná se tedy o poruchu zvuku řeči, kde je narušená komunikační schopnost řeči jedince. Projevovat se může při výslovnosti zpětného zvuku hlásek v artikulaci a to změnou rezonance.

Rinolálie se rozděluje do tří typů. Prvním z nich je otevřená huhňavost, kde dochází k silnému nosnímu zbarvení hlásek „i, u, a“.

Druhý typ se nazývá huhňavost zavřená, ve které se handicap projevuje v dutině nosní. V tomto případě dutina nosní brání v cestě výdechového proudu. Na základě umístění překážky dutinu nosní dělíme na přední a zadní. Resonanci hlásek pozorujeme u hlásek „m, n, ň“.

Posledním typem je smíšená forma, charakterizující kombinací obou předchozích typů. Její vznik závisí na parto-hltanovém uzávěru, který je v případě handicapu neúplný. Současně s ním je pak průchodnost nosem ztížena. Největší výskyt je u jedinců s rozštěpenými vadami (rozštěp patra, rtů, atd.) obličeje.

V rámci nápravy je zapotřebí provést specifické vyšetření dutiny nosní. Vhodná pro reedukaci jsou dýchací cvičení nosem, kdy je potřeba být v klidu. Důležité je i zklidnění přenést do aktivních činností, při kterých se opět soustředíme na intenzivní pomalé dýchání.

(Kejklíčková 2016)

1.5 Zařazení řečových dovedností v RVP pro PV

Mateřská škola má kompenzační funkci, tudíž přirozeně rozvíjí a rozšiřuje jazykový kód (zpěv, pohádky, říkanky) u dětí ze sociokulturně málo podnětného prostředí.

Rámcový vzdělávací program nabízí spousty možností, v rámci komunikativní kompetence a vzdělávacího obsahu, konkrétně v rámci vzdělávací oblasti „Dítě a jeho psychika“, zaměřené na řečové dovednosti zprostředkované pedagogem pro podporu dětí v mateřské škole. Klíčovou kompetencí rozumíme „soubory elementárních poznatků, dovedností, schopností, postojů a hodnot dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání.“ (Rámcový vzdělávací program pro PV 2006, s. 46)

1.5.1 Komunikativní kompetence

Na konci předškolního období dítě ovládá svou řeč, tvoří vhodnou formulaci vět, hovoří samostatně, vyjadřuje své myšlenky, prožitky a pocity, různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.) vyjadřuje své emoce, sděluje otázku i odpověď, porozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný rozhovor. Dítě má dále zvládat domluvu s pomocí gest i slovy a rozlišovat symboly, kterým plně rozumí. Průběžně si osvojuje nová slova, díky nimž si rozšiřuje slovní zásobu, aj.

(Rámcový vzdělávací program pro PV 2006, s. 13)

1.5.2 Dítě a jeho psychika

Pedagogovým cílem vzdělávání je ve zmíněné vzdělávací oblasti zaměřit se na psychiku dítěte. Je důležité „podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte.“ Zahrnuje tři podoblasti, z nichž jednou z nejdůležitějších je jazyk a řeč. (Rámcový vzdělávací program pro PV 2006, s. 18)

1.5.3 Jazyk a řeč

Důležitým dílčím vzdělávacím cílem je podpora pedagoga dětí v rozvoji „řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování).“ (Rámcový vzdělávací program pro PV 2006, s. 18)

Z hlediska vzdělávací nabídky pedagoga je klíčová práce s artikulačními, řečovými, sluchovými a rytmickými hrami, slovní hádanky, hry se slovy a vokální činnosti. Podstatné jsou i rozhovory, diskuse, konverzace, samostatný projev, vyprávění příběhu, konce pohádek, zpěv, přednes, recitace, práce s knihou a hry zaměřené k poznávání či rozlišování zvuků, aj. (Rámcový vzdělávací program pro PV 2006, s. 19)

Očekávané výstupy tzn., co konkrétního má dítě zpravidla dokázat na konci předškolního období, jsou významné pro snadný nástup pro zahájení školní docházky. Patří sem například správné vyslovování, ovládnutí dechu, udržování tempa a intonace řeči. Dále pak

pojmenování věcí kolem sebe, kde se prokáže bohatá slovní zásoba. Vyjadřovat se samostatně, vyjadřovat své myšlenky, pocity a nápady, vést rozhovor, popsat situaci, utvořit rým, sluchově rozlišovat počáteční a koncové hlásky či slabiky a vymyslet jednoduchá synonyma, antonyma a homonyma, aj. (Rámcový vzdělávací program pro PV 2006, s. 19)

Nastat mohou i rizika neboli ohrožení vzdělávacích záměrů pedagoga. Vážnými riziky jsou špatné jazykové vzory, omezený přístup ke knihám, nedostačující pozornost k celkovému rozvoji, chudé komunikační prostředí, omezující běžnou komunikaci mezi dítětem a dospělou osobou, slabá motivace a málo příležitostí k samostatným řečovým projevům, aj.

(Rámcový vzdělávací program pro PV 2006, s. 19)

1.6 Logopedická péče

Učitel v mateřské škole, i když nemá klinickou pravomoc, jako logopedická centra, rozvíjí řečové dovednosti dítěte. V předoperačním stadiu (2 – 7 let) si dítě osvojí nejvíce poznatků či alternativ týkajících se řečových dovedností. Učitel mateřské školy je spíše oprávněn k prevenci a rozšiřování znalostí v oblasti řeči. Reedukaci provádí pouze pod vedením klinického logopeda a dle přání rodiče, jelikož diagnóza a vztah jsou důvěrným lékařským tajemstvím. Rodič bohužel může v dnešní době zatajit vadu dítěte, se kterou je seznámen. Jsem toho názoru, že vzájemná vazba a spolupráce mezi rodičem a učitelem je velmi důležitá pro dobro dítěte. (Bezděková 2014)

Pokud však rodič nenavštěvuje logopedické centrum, učitel doporučí rodiči, aby centrum či pediatra navštívili. Když rodič přesto neuposlechne, vada řeči dítěte se může zhoršit na úroveň, kdy dítě nebude chtít spolupracovat, jelikož s přibývajícím věkem nastane stud, nízké sebevědomí či deprivace jiného rázu. Nespolečné se může objevit i z důvodu egocentrického myšlení, kdy dítě nevnímá názory druhé osoby.

Hlavní střed zájmu komunikace řeči má na starosti samostatný obor, již zmíněná klinická logopedie. Práce náplně klinického logopeda je poskytnutí logopedické péče jedincům s oslabenou komunikační schopností. „Frekvence a délka logopedické terapie se liší nejen podle diagnózy, ale podle mnoha faktorů. Logoped seznámí klienta s plánem terapie, informuje ho o potřebných postupech, terapeuticky ho vede a instruuje ho k domácí práci.“ (Bezděková 2014, s. 110) Věda logopedie musí kooperovat s jinými klinickými vědami, příkladem jsou pediatrie, foniatrie, neurochirurgové, neurologové apod. Na základě doporučení pediatra je péče hrazena pojišťovnou klienta. Výjimkou je vlastní iniciativa, tzn. bez doporučení, rodič si hradí péči z vlastních prostředků. (Vývoj předškolního dítěte, Mazanová 2010)

Pojem vědního oboru logopedie vychází z řeckého logos a pedia, což v překladu znamená slovo a výchova. Jedním z prostředků komunikace je právě řeč. Komunikace má různé formy dorozumívání. Řeč má dva přirozené aspekty. Buď obsahuje kvalitativní i kvantitativní rozvinutou a bohatou slovní zásobu se správnou výslovností, nebo se stane, že nastanou jisté obtíže v dorozumívání. Obtíže nastávají především ve výslovnosti, kterou lze do jisté míry zachytit včas a popřípadě je klinicky léčit. Téměř všechny vady lze usměrnit nebo zcela napravit. Cílem logopedické péče je tedy odstranění či vykompenzování výslovnosti ve verbální komunikaci a zredukování narušené komunikační schopnosti. Důležitá je plnohodnotná péče, úsilí a systematické učení ze strany rodičů, popřípadě učitelů mateřských škol a logopeda. (Bezděková 2014)

„Ve školství se rovněž můžeme setkat s logopedickou péčí. Bývá to v mateřských školách, speciálních mateřských školách, v základních školách a speciálních školách. Setkáváme se s logopedickými asistentkami, jejichž působnost je však omezena na prevenci

řečových poruch, rozvoj komunikačních dovedností a případně nápravu pouze pod vedením klinického logopeda.“ (Bezděková 2014, s. 110)

V České republice spolupracuje logopedická péče s několika ministerskými resorty, z nichž nejdůležitějšími jsou ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a ministerstvo zdravotnictví. Logopedie podporuje aspekty v oblastech společensko – sociální (komunikace ve společnosti), rozvoje estetického vnímání (zpěv, básně, dramatická výchova atd.), pedagogického významu, zdravotnického významu a ekonomického významu (budoucí výběr zaměstnání). Logoped při reedukaci používají různé pomůcky, například vibrátor na rozhýbání jazyka, logopedické zrcadlo, špachtle, sonda, sešit a obrázky.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktickou část jsem realizovala s dětmi žijící v Dětském domově v Lipové u Šluknova. Tento dětský domov je zároveň i mým domovem. Dětský domov má kapacitu 56 dětí. V domově jsou děti členěny do sedmy rodinných skupiny, jsou heterogenní. Žijí zde děti ve věku od 3 do 18 let. Po skončení ústavní výchovy (18 let), se může pobyt prodloužit, kdy svěřenec sepíše společně s ředitelem DD dohodu o prodloužení pobytu. Podmínkou je navázat na další studium, které platí do maximálního věku 25 let. V mém případě je to Univerzita v Liberci.

V domově žije poměrně dost dětí v předškolním věku. Většina z nich dochází spolu s místními dětmi do mateřské školy v obci. Vychovatelé je plnohodnotně připravují na vstup do školy. Procvičují s nimi základní návyky a zdokonalují jejich schopnosti a dovednosti.

Cíleně jsem si zvolila tři sourozence, kteří se v červnu 2016 ocitli v dětském domově z důvodu zanedbanosti ze strany rodičů. Dostupné informace o jednotlivém dítěti jsem uvedla v níže uvedené diagnostice na základě analýzy dostupných dokumentací o daném dítěti. Didaktický materiál jsem praktikovala přímo v místech DD (tělocvična, zahrada), také však venkovní prostředí (les, louka) po dobu šesti měsíců.

Další realizační etapou bylo vytyčení cílů, které jsou popsány přímo v didaktickém materiálu. Hlavním cílem nápravy řeči bylo sestavit a zrealizovat plán činností prohlubujících řečové a komunikační dovednosti na základě analýzy dostupných materiálů a pozorování dětí ze sociokulturně málo podnětného prostředí, konkrétně těchto tří sourozenců.

Vybranými dětmi ke spolupráci jsou:

- **Chlapec**, věk **před reedukací 7 let a 1 měsíc**, věk **po reedukaci 7 let a 7 měsíců**; handicap řeči se projevuje v zakrnlých artikulačních orgánech, tedy ve výslovnosti, dále v omezené slovní zásobě, jedná se především o vulgární slova, nadměrné užívání nespisovných výrazů, především v zájmenech. Na chlapci před reedukací pozoruji celkově snížený jazykový kód s mírnou koktavostí, zrychlené tempo řeči, řeč se stává nesrozumitelnou, vznikají komoleniny slov, ze slovních druhů používá nejčastěji nespisovná zájmena, nespisovnou až chvilkami vulgární češtinu.
- **Chlapec**, věk **před reedukací 6 let a 2 měsíce**, věk **po reedukaci 6 let a 8 měsíců**; handicap řeči se projevuje tím, že téměř nemluví. Neřekla bych, že by se styděl, zkrátka se u něj projevuje opožděný vývoj řeči na základě znevýhodněného bez podnětného prostředí. Na chlapci před reedukací pozoruji zamlknutí, velmi malou slovní zásobu, jeho jazykový kód je na úrovni ročního dítěte.

- **Dívka**, věk **před reedukací 4 roky a 11 měsíců**, věk **po reedukaci 5 let a 5 měsíců**; handicap řeči se projevuje jako u staršího bratra 1 v zakrnělých artikulačních orgánech, tedy ve výslovnosti, dále v omezené slovní zásobě a nadměrné užívání nespisovných zájmen.

Didaktický materiál, pro děti ze sociokulturně málo podnětného prostředí, konkrétně těchto tří sourozenců, je tzv. „šit na míru“. Se všemi dětmi jsem spolupracovala hromadně. Struktura byla tvořená s ohledem na jejich potřeby.

Časová dotace probíhala po dobu šesti měsíců, konkrétně se jednalo o jeden den v týdnu. Vzhledem k dojíždění, mým vybraným dnem byla sobota a to v období měsíců srpen – leden. Dětem jsem věnovala péči přibližně 2,5 hodiny v sobotním dopoledni. Práce s dětmi byla prováděna v ranních až dopoledních hodinách, kdy děti byly vyspalé, čilé a po jídle.

Vzhledem k pestrosti aktivit, jsem si cíleně zvolila časově náročnější aktivity (hry v praktické části), které probíhaly každý sudý týden. V liché týdny jsem zvolila aktivitu týkající se karet s obrázky, které spočívaly v jejich popisu a povídání si o nich. Obrázek si děti mohly poté libovolně vybarvit. Po celou dobu reedukace jsem dětem v rámci prevence řečových dovedností četla pohádky z knihy Logopedické pohádky (Eichlerová, Havlíčková 2016).

2.1 Představení didaktického materiálu

Didaktický materiál byl praktikován na dětech ze sociokulturně málo podnětného prostředí, použít a upravit si ho však může každá maminka, tatínek či učitel v mateřské škole pro dítě, které postihuje jakákoliv vada řeči.

Mým úkolem bylo poukázat na celkovou zanedbanost ze strany rodičů, která měla silně negativní vliv na rozvoj řečových dovedností u sourozenců žijících v dětském domově. Děti neměly dostatečné množství podnětů, správný řečový vzor a hlavně lásku podporující řeč a komunikační vazby.

Na základě sociálního zanedbání, neměly možnost se zdravě vyvíjet v oblasti řeči. Proto jejich mluva a celkové řečové dovednosti zaostávaly. Tímto poukazují na to, že když se rodina nebude plnohodnotně věnovat dítěti a podporovat jeho celkový vývoj, je prokazatelné, že se vývoj dítěte, či vyskytnutá vada budou stále zhoršovat. Bohužel, dopad to může mít i na psychiku dítěte či se může objevit případná deprivace.

2.1.1 Téma didaktického materiálu

- Rozvoj řečových dovedností a správná výslovnost dětí v předškolním věku.

2.1.2 Zaměření didaktického materiálu

Didaktický materiál se zabývá procvičováním motoriky mluvidel, tedy artikulačním cvičením se zrcadly. Před zahájením výslovnosti dítěte jakýkoliv hlásek je bezprostředně důležitá správná pohyblivost rtů a jazyka. Případný výskyt omezení pohyblivosti mluvidel je znakem pravděpodobných potíží při vyvození konkrétní hlásky. Je velmi důležité věnovat pozornost právě přípravným cvičením rtů a jazyka. Když má dítě plně osvojené artikulační cvičení, je na dobré cestě k vyvozování hlásek. Postupným nácvikem dochází ke správnému vyvození hlásky, jež si fixuje ve slabikách či slovech. Běžnou řečí pak dochází k automatizaci hlásek.

Nezbytnou součástí didaktického materiálu jsou i dechová cvičení. Pravidelné dýchání nám udává rytmus, který je potřebný pro rozvoj mluvy. Při správném dýchání a rytmizaci ovládneme řeč, zpěv, recitace básně apod. U dýchání je důležité se naučit správnému nadechnutí. Většina dechových cvičení se zpočátku provádí nejprve vleže, vsedě a pak vestoje. Při dýchání se nám ramena nezvedají. Dýchání je soustředěno do břicha a pak postupně do hrudního koše.

Kromě artikulačních a dechových cvičení didaktický materiál poskytuje sluchové hry rytmická cvičení, zapojení všech pěti smyslů, kde je kladen důraz na oční kontakt a hry s pohybem. To vše je završené společnou reflexí.

2.1.3 Věk dětí

5 – 7 let (cvičení se dají upravit dle věku dětí či dle závažnosti vady řeči)

2.1.4 Počet dětí

V rozvoji řeči jsem v rámci mé bakalářské práce spolupracovala se třemi výše uvedenými sourozenci. Pro smysl a naplnění seznámených cílů doporučuji pracovat v takto sníženém počtu dětí.

2.1.5 Výchovně vzdělávací cíl didaktického materiálu

- Dítě si procvičí na základě správného dýchání za pomoci gymnastiky a obratnosti mluvidel své mluvicí ústrojí v řečových dovednostech.
- Dítě se seznámí se spoustou cílených aktivit rozvíjejících řečové dovednosti a podporujících rozvoj správné výslovnosti.

2.1.6 Motivace didaktického materiálu

Celým didaktickým materiálem nás doprovázela ústřední motivace panenky Emy, která děti seznamovala se zábavnými motorickými aktivitami, jež posilovaly rozvoj řečových dovedností. Panenka pak doprovázela hry nejen uvedením a vysvětlením činností, komentářem, ale plně se zapojovala do role učitele, ale i role přítele s iniciativou hraní si s dětmi.

Typickou součástí panenky Emy byl kouzelný náramek, který zdobil její ruku. Kouzlo spočívalo v tom, že když si náramek oblékla dospělá osoba, duše panenky Emy se převtělila do těla dospělé osoby a zaujímal touhu si hrát společně s dětmi. Děti pak dospělou osobu, dle své fantazie, vnímaly jako součást zábavné hry namísto osoby, kterou braly jako samozřejmostí (zákonný zástupce, pedagog). Do všech činností se tedy dospělá osoba zapojovala nejen jako role učitele, ale i jako role hravého dítěte. Z mého pohledu tu platí pravidlo, že i dospělí si umí hrát.

2.1.7 Prevence didaktického materiálu

- Všechna cizí slova musí být dětem předem vysvětlena.
- Důležité je se seznámit s alergiemi dítěte.

2.1.8 Cíl didaktického materiálu

Prostřednictvím rytmických, sluchových, dechových, pohybových her a gymnastiky mluvidel napravit a prohloubit do jisté míry řečové dovednosti a výslovnost u dětí pocházejících z málo sociokulturně podnětného prostředí.

2.2 Diagnostika dítěte 1

2.2.1 Základní informace o dítěti

Chlapec, věk před reedukací 7 let a 1 měsíc, po reedukaci 7 let a 7 měsíců a má devět sourozenců. Jeho mladším bratrem je chlapec 1 a jeho mladší sestrou je dívka 3. Chlapec žije nyní již 10 měsíců v dětském domově. Do příchodu do DD nenavštěvoval mateřskou školu. Matka je drogově závislá a žije se prostitutí. Otec je gambler, násilník a alkoholik. Chlapec i ostatní mladší či starší sourozenci byli matkou a otcem sociálně zanedbáváni. Jeho nejoblíbenější činností je kreslení aut. Je neklidný a veselý. Ve společnosti druhých je zbrklý, převádí se a má potřebu být středem pozornosti. Před sourozenci se chová klidněji a tzv. pečovatelsky. Handicap řeči se projevuje v zakrnělých artikulačních orgánech, tedy ve výslovnosti, dále v omezené slovní zásobě, jedná se především o vulgární slova, nadměrné užívání nespisovných výrazů, především v zájmenech. Na chlapci před reedukací pozorují celkově snížený jazykový kód s mírnou koktavostí, zrychlené tempo řeči, řeč se stává nesrozumitelnou, vznikají komoleniny slov, ze slovních druhů používá nejčastěji nespisovná zájmena, užívá nespisovnou až chvilkami vulgární češtinu.

2.2.2 Diagnostika před reedukací

Foneticko-fonologická rovina je podprůměrná, celkový sluch má v pořádku. Problém se vyskytuje u fonemického sluchu, jako je vnímání a diferencování významotvorných hlásek, příkladem jsou pes – les, lak – lák apod. Výslovnost má špatnou, po artikulační stránce neumí správně vyslovit žádnou hlásku, foneticky neumí vyslovit hlásky R, Ř, S, C, Z, to tedy znamená vibranty a sykavky. U hlásek S, C, Z či se objevuje tzv. sigmatismus neboli šišlavost. Výdechový proud není v pořádku, spíše si tzv. šlape na jazyk.

Morfologicko-systematická rovina je podprůměrná, dítě nepoužívá všechny slovní druhy. Využívá nejvíce zájmena, a to především nespisovného rázu, která propojuje i s vulgárními výrazy. Skloňuje i časuje slova. Stavba větného celku není správně tvořená. Mluví v holých větách.

Lexikálně-sémantická rovina je v podprůměru, dítě má omezený jazykový kód, slovní zásoba je na nízké úrovni. Dle svých možností dokáže pojmenovat to, co si myslí, vnímá, prožívá, popíše obrázek, události a situace. Je zvědavý.

Pragmatická rovina je problémem. Dítě vysloví informace, vyjádří své pocity a prožitky. Nedokáže ale mluvit v dialogu či utvořit dialog. Nerespektuje střídání rolí posluchače a mluvčího, neustále skáče do řeči. Nenaslouchá druhému, nečeká, až druhý domluví. Chce být

dominantní, a proto skáče druhému do řeči. Na základě zrychleného tempa při přerušení řeči druhému, začne koktat. Protože má potřebu říci svou myšlenku co nejdříve.

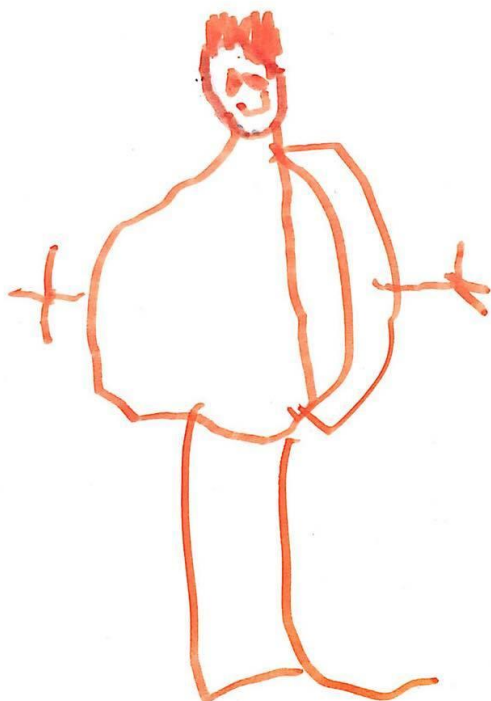
Paralingválními projevy jsou impulzivní a roztržitá gesta s neverbální komunikací. Při komunikaci s lidmi ztrácí schopnost sebeovládání, mluví nahlas, ztrácí schopnost poslouchat druhé. Projevuje se výrazná gestikulace.

Zrakové a sluchové vnímání je v pořádku.

2.2.3 Vyhodnocení po reedukaci

Každé dítě mělo v rámci diagnostiky řeči nakreslit libovolnou fixou postavu vychovatele DD neboli strejdy. Chlapec svou postavu nakreslil na úrovni pětiletého dítěte. Kresbu jsem dětem zadávala první měsíc po příchodu do DD. Na počátku reedukace došlo k velkému pokroku ke zklidnění celého těla zavedením určité disciplíny neboli řádu. Na chlapci bylo evidentní, že svou ústřední pozornost vyžaduje, jelikož si ho v biologické rodině nikdo pořádně nevšímal. Už po 3 až 4 setkání pozoruji velký pokrok, jak v celkovém zklidnění, jako je rytmus dýchání, tak i ve výslovnosti, kdy stačilo, pouze tzv. rozhýbání artikulačních orgánů (rtů, jazyka a pater).

Kresba dítěte 1 vychovatele DD

Foneticko-fonologická rovina je v normě, hlásky R a Ř ještě neumí, ale po biologické stránce je v pořádku, úroveň odpovídá věku. Hlásky S, C, Z vyslovuje lépe a zřetelněji, zvládá správnou artikulaci. Rozlišuje již výrazy významotvorných hlásek. Zná jejich význam a umí je užívat ve větách. Tempo řeči není úplně ustálené, ale díky dechovým, sluchovým a rytmickým hrám se výrazně zpomalilo. Koktavost v malé míře přetrvává.

Morfologicko-systematická rovina je v normě. Slovní zásoba je rozvinutější, vulgární slova plně vymizela, chlapec se adaptoval na nové prostředí, konkrétně na dětský domov, kdy se jeho mluvními vzory stali vychovatelé. Slovní zásoba se ve velké míře rozvíjela na základě popisu obrázků nebo mnou přečtených pohádek před spaním. Mluví v rozvinutých větách, omezil velké množství zájmen. Správný slovosled jsem učila na základě kartiček – kdo (obrázek se siluetou a otazníkem), co dělá (obrázek osoby, která vaří) a kde (obrázek kuchyně).

Lexikálně sémantická rovina je také v normě. Dítě svůj omezený jazykový kód postupně rozvíjí. V září začal společně se sourozenci navštěvovat logopedickou poradnu. Změna prostředí náhradní rodinné péče mu také výrazně pomohla ve všech ohledech vývoje. Naprosto bezproblémově dokáže pojmenovat to, co si myslí, vnímá, prožívá, popíše obrázek, události a situace.

Pragmatická rovina se výrazně zlepšila. Navazuje kontakty, mluví s ostatními, vede dialog. Nechá domluvit druhého. V komunikaci s ostatními nepřevládá jeho dominantnost. Koktavost zcela nevymizela. Když má chlapec slovo, má někdy tendenci svou myšlenku říci co nejrychleji, teď už stačí pouze upozornit a chlapec automaticky zpomalí a uvědomuje si svůj dech a tempo.

Paralingválními projevy jsou gesta, při kterých už není zbrklý a roztržitý. Dokáže svůj názor říci v klidu s přirozenou mimikou a gestikulací.

Podrobnější diagnostiku dětí před a po reedukaci nalezneme níže. Vedením diagnostiky jsem se inspirovala knihou: BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., 2007. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1829-0.

Příklady slovního projevu u popisu obrázku

1) Přímá řeč před reedukací

„Č, č, čedí vona vopise. Von je tady to ztojí. (ukazuje na slona) V, v, voni lev a to je t, tady. (ukazuje na lva a papouška) Apod.“

2) Přímá řeč po reedukaci

Pozoruji mírné tzv. šlapání na jazyk

„Zima je na obrázku. S, sněhulák je na kopci. Na dalším kopci je domeček. Apod.“

Tabulka 2 – Diagnostika před reedukací lexikálně-sémantické roviny

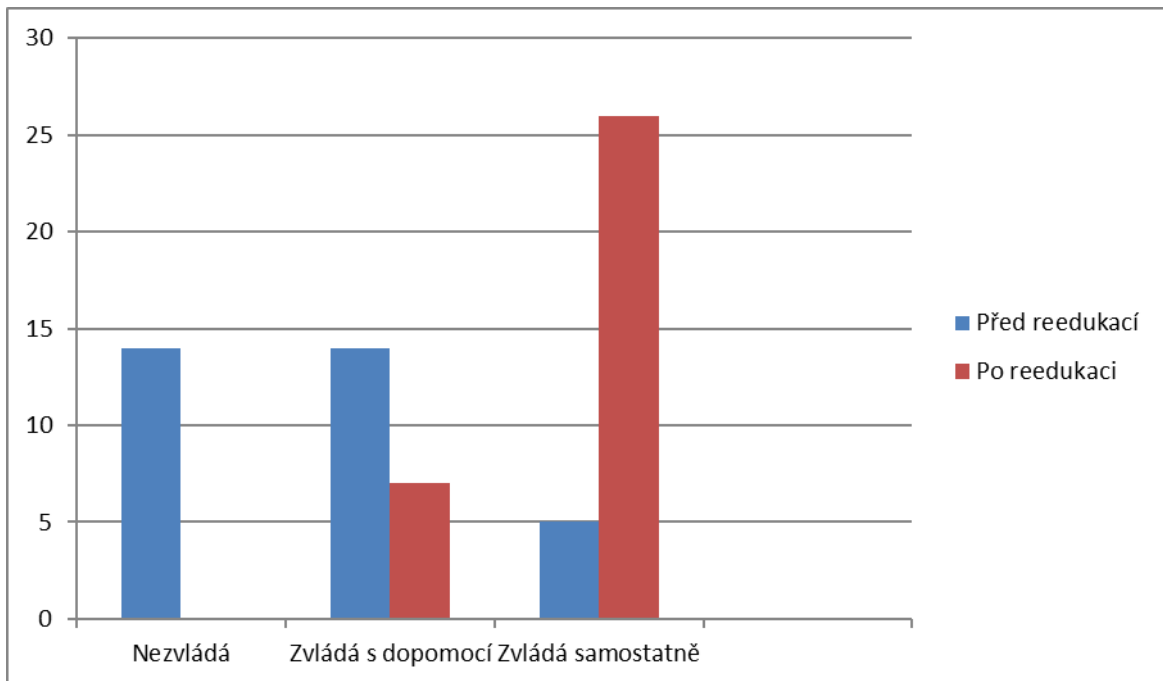
	Lexikálně-sémantická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Pojmenuje běžné věci na obrázku		1	
2	Ukáže obrázek podle použití		1	
3	Ukáže na obrázku činnost		1	
4	Chápe pojmy „já, moje“			1
5	Správně používá slova „ano, ne“			1
6	Odpovídá na otázky „Co děláš?“ „Kde?“			1
7	Má zájem o obrázkové knihy	1		
8	Ukáže obrázek podle podstatného znaku		1	
9	Klade otázky „Proč „Kdy?“			1
10	Řekne, co je na obrázku		1	
11	Reprodukuje jednoduchou říkanku	1		
12	Chápe jednoduché protiklady	1		
13	Identifikuje věci podle společných znaků		1	
14	Zařazuje různé obrázky	1		
15	Ukáže obrázek podle aktuální situace		1	
16	Vysvětlí, na co máme oči, knihy, auta...	1		
17	Poslouchá pohádky, chápe děj			1
18	Spontánně vypráví podle obrázku	1		
19	Doplní protiklady s názorem	1		
20	Definuje význam pojmů	1		
21	Chápe jednoduché vtipy a hádanky		1	
22	Sestaví dějovou posloupnost a popíše ji		1	
23	Pojmenuje, co dělá určitá profese		1	
24	Přiřadí, co k sobě patří a vysvětlí to		1	
25	Umí zpaměti kratší texty	1		
26	Tvoří nadřazené pojmy		1	
27	Tvoří protiklady	1		
28	Tvoří slova podobného významu	1		
29	Pozná a vymyslí slova stejného zvuku, ale různého významu	1		
30	Pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku	1		
31	Správně posoudí pravdivost či nepravdivost tvrzení	1		
32	Interpretuje pohádky, příběhy bez obrázkového doprovodu		1	
33	Chápe a ve správném pořadí realizuje poměrně dlouhé a komplikovanější pokyny		1	

(Bednářová, Šmardová 2007, s. 37)

Tabulka 3 – Diagnostika po reedukaci lexikálně-sémantické roviny

	Lexikálně-sémantická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Pojmenuje běžné věci na obrázku			1
2	Ukáže obrázek podle použití			1
3	Ukáže na obrázku činnost			1
4	Chápe pojmy „já, moje“			1
5	Správně používá slova „ano, ne“			1
6	Odpovídá na otázky „Co děláš?“ „Kde?“			1
7	Má zájem o obrázkové knihy			1
8	Ukáže obrázek podle podstatného znaku			1
9	Klade otázky „Proč „Kdy?“			1
10	Řekne, co je na obrázku			1
11	Reprodukuje jednoduchou říkanku			1
12	Chápe jednoduché protiklady		1	
13	Identifikuje věci podle společných znaků		1	
14	Zařazuje různé obrázky			1
15	Ukáže obrázek podle aktuální situace			1
16	Vysvětlí, na co máme oči, knihy, auta...			1
17	Poslouchá pohádky, chápe děj			1
18	Spontánně vypráví podle obrázku			1
19	Doplňuje protiklady s názorem		1	
20	Definuje význam pojmů		1	
21	Chápe jednoduché vtipy a hádanky			1
22	Sestaví dějovou posloupnost a popíše ji			1
23	Pojmenuje, co dělá určitá profese			1
24	Přiřadí, co k sobě patří a vysvětlí to			1
25	Umí z paměti kratší texty			1
26	Tvoří nadřazené pojmy			1
27	Tvoří protiklady		1	
28	Tvoří slova podobného významu		1	
29	Poznává a vymyslí slova stejného zvuku, ale různého významu		1	
30	Poznává a pojmenuje nesmysl na obrázku			1
31	Správně posoudí pravdivost či nepravdivost tvrzení			1
32	Interpretuje pohádky, příběhy bez obrázkového doprovodu			1
33	Chápe a ve správném pořadí realizuje poměrně dlouhé a komplikovanější pokyny			1

2.2.3.1 Porovnání dítěte 1 a jeho lexikálně-sémantické roviny

Graf č. 1: Diagnostika lexikálně-sémantické roviny

Tabulka 4 – Diagnostika před reedukací morfoložicko-sémantické roviny

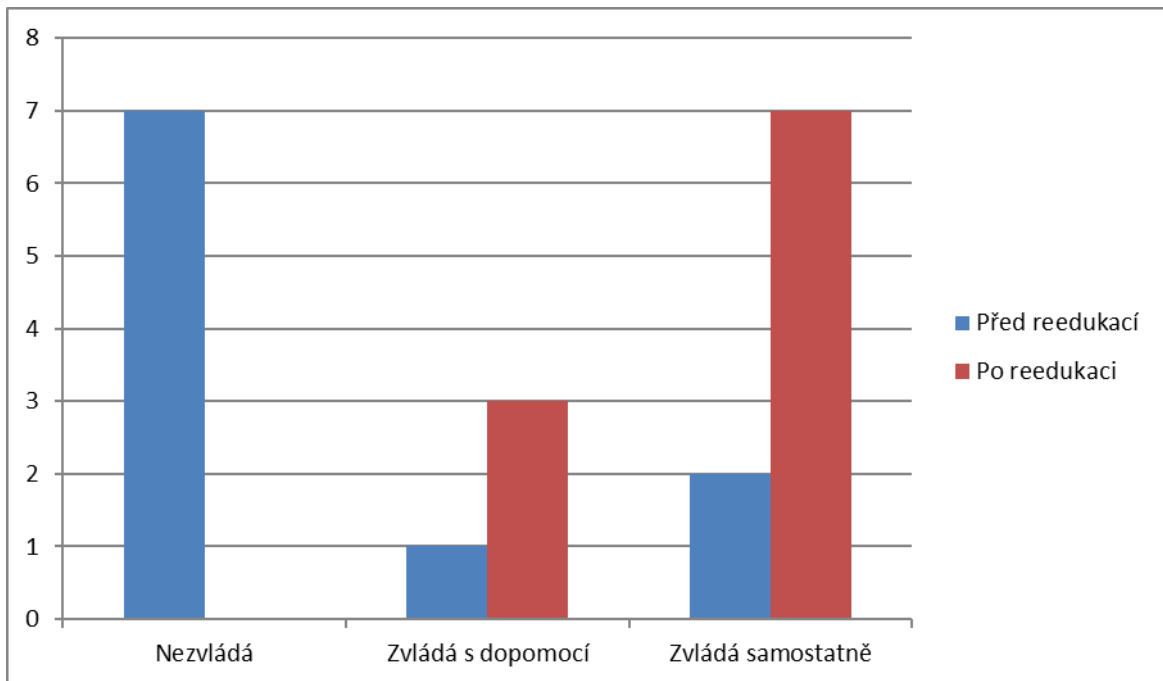
	Morfoložicko-systematická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Mluví ve větách, k podstatným jménům a slovesům postupně přidává přídavná jména, zájmena atd.	1		
2	Rozlišuje mezi jednotným a množným číslem			1
3	Skloňuje			1
4	Tvoří souvětí souřadná	1		
5	Tvoří souvětí podřadná	1		
6	Užívá čas minulý, přítomný, budoucí		1	
7	Užívá všechny druhy slov	1		
8	Mluví gramaticky správně	1		
9	Pozná nesprávně utvořenou větu	1		
10	Do příběhu doplní slovo ve správném tvaru	1		

(Bednářová, Šmardová 2007, s. 38)

Tabulka 5 – Diagnostika po reedukaci morfoložicko-sémantické roviny

	Morfoložicko-systematická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Mluví ve větách, k podstatným jménům a slovesům postupně přidává přídavná jména, zájmena atd.			1
2	Rozlišuje mezi jednotným a množným číslem			1
3	Skloňuje			1
4	Tvoří souvětí souřadná		1	
5	Tvoří souvětí podřadná		1	
6	Užívá čas minulý, přítomný, budoucí			1
7	Užívá všechny druhy slov			1
8	Mluví gramaticky správně			1
9	Pozná nesprávně utvořenou větu		1	
10	Do příběhu doplní slovo ve správném tvaru			1

2.2.3.2 Porovnání dítěte 1 a jeho morfologicko-systematické roviny

Graf č. 2: Diagnostika morfologicko-systematické roviny

Tabulka 6 – Diagnostika před reedukací pragmatické roviny

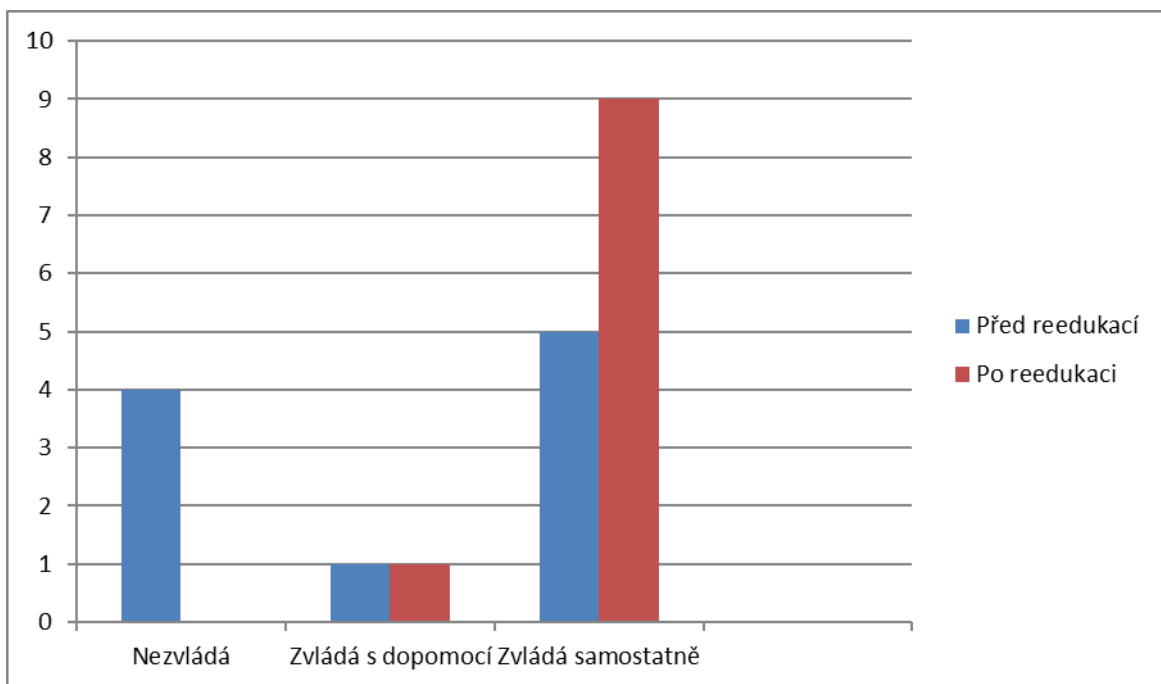
	Pragmatická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Upřednostňuje verbální formu komunikace			1
2	Řekne svoje jméno, jména sourozenců, kamarádů			1
3	Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci			1
4	Spontánně informuje o zážitcích, pocitech a přání			1
5	Předá krátký vzkaz		1	
6	Řečový projev po obsahové i formální stránce odpovídá kritériím běžné konverzace	1		
7	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dětmi i dospělými			1
8	Dokáže zformulovat otázku a odpovědět na ni	1		
9	Smysluplně vyjádří myšlenku, nápad, mínění, popíše situaci, událost, vyjádří pocity,...	1		
10	Dodržuje pravidla konverzace a společenského kontaktu	1		

(Bednářová, Šmardová 2007, s. 38)

Tabulka 7 – Diagnostika po reedukaci pragmatické roviny

	Pragmatická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Upřednostňuje verbální formu komunikace			1
2	Řekne svoje jméno, jména sourozenců, kamarádů			1
3	Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci			1
4	Spontánně informuje o zážitcích, pocitech a přání			1
5	Předá krátký vzkaz			1
6	Řečový projev po obsahové i formální stránce odpovídá kritériím běžné konverzace			1
7	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dětmi i dospělými			1
8	Dokáže zformulovat otázku a odpovědět na ni			1
9	Smysluplně vyjádří myšlenku, nápad, mínění, popíše situaci, událost, vyjádří pocity,...			1
10	Dodržuje pravidla konverzace a společenského kontaktu		1	

2.2.3.3 Porovnání dítěte 1 a jeho pragmatické roviny

Graf č. 3: Diagnostika pragmatické roviny

2.3 Diagnostika dítěte 2

2.3.1 Základní informace o dítěti

Chlapec, věk před reedukací 6 let a 2 měsíce, po reedukaci 6 let a 8 měsíců a má devět sourozenců. Jeho starším bratrem je chlapec 1 a jeho starší sestrou je dívka 3. Chlapec žije nyní již 10 měsíců v dětském domově. Do příchodu DD nenavštěvoval mateřskou školu. Matka je drogově závislá a živí se prostitucí. Otec je gambler, násilník a alkoholik. Chlapec i ostatní mladší či starší sourozenci byli matkou a otcem sociálně zanedbáváni. Jeho nejoblíbenější činností je hraní si na pískovišti. Je tichý, klidný a uzavřený. Ve společnosti druhých se snaží být spíše stranou. Když slyší někoho ze svých sourozenců plakat, pláče s ním. Má velmi hezký vztah ke svým sourozencům, nejvíce však ke chlapci 1, kde jde vidět, že se o něj i ostatní sourozence staral především právě chlapec 1. Handicap řeči se projevuje tím, že ve velkém procentu řeči nemluví. Neřekla bych, že by se styděl, zkrátka se u něj projevuje opožděný vývoj řeči na základě znevýhodněného bez podnětného prostředí. Na chlapci před reedukací pozorují zamlknutí, velmi malou slovní zásobu, jeho jazykový kód je na úrovni ročního dítěte.

2.3.2 Diagnostika před reedukací

Foneticko-fonologická rovina je podprůměrná, celkový sluch má v pořádku. Bohužel, téměř nekomunikuje. Vyslovuje pouze hlásky: „mama, tata, baba, dada, no, ne, jo, ty“.

Morfologicko-systematická rovina je podprůměrná, nemluví ani v holých větách.

Lexikálně sémantická rovina je podprůměrná, dítě má omezený jazykový kód, slovní zásoba je tedy na nízké úrovni. Odhaduji, že se úroveň pohybuje kolem prvního roku života.

Pragmatická rovina je problémem. Dítě verbálně neoznámí informace, vyjádří své pocity a prožitky.

Paralingválními projevem je ukazování. Když má potřebu touhy o něco, tak jen ukáže a křičí „ty, to, tu“. Jinak se výrazně neprojevuje. Tzv. omezený dialog vede pouze se starším bratrem 1, kterému neustále ukazuje, kýve a opakuje: „toto, jájá, nana, líbí, nene, já ci...“

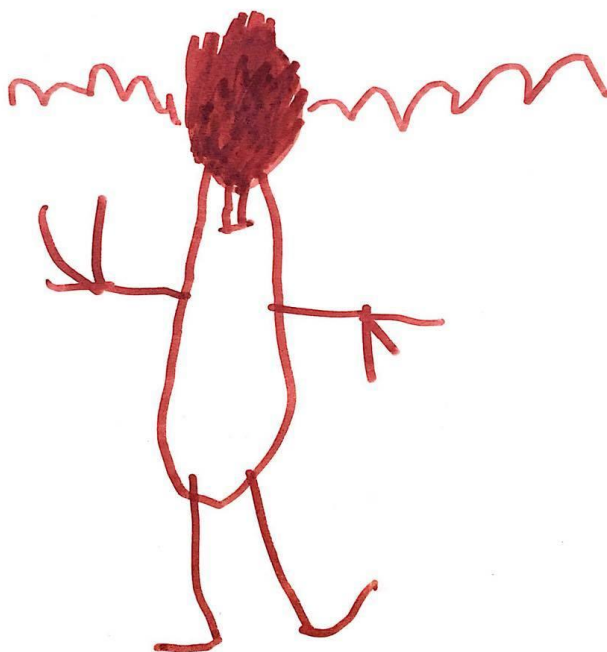
Zrakové i sluchové vnímání je v pořádku.

2.3.3 Vyhodnocení po reedukaci

Zpočátku reedukace jsem si myslela, že chlapci bude diagnostikovaný opožděný vývoj nejen z hlediska řeči, ale celkový opožděný vývoj. V tom jsem se ale mýlila. Dětem jsem v rámci diagnostiky zadala kresbu vychovatele DD neboli strejdy. Děti kreslily fixem. Kreslili všichni

dohromady. K zadání jsem dodala toto: „Na barvičce nezáleží, jen chci vidět vašeho fešáka strejdu.“ Chlapec se se svou kresbou pohyboval v rozmezí svého věku. To je obdivuhodné, jelikož motorika je velmi úzce spojená s řečí. Co mě, ale na kresbě překvapilo, bylo začmárání hlavy postavy. Dle mého názoru má chlapec averzi vůči dospělým mužům. Bohužel, nejsem psycholog, ale jsem si jista, že to není normální. Jeho dětství bylo poznamenáno otcem, který je násilníkem. Na počátku reedukace jsem nepocítovala skoro žádné změny. Až po pátém setkání pozoruji tzv. rozpovídání se ve velmi holých větách. Například: „Já pít.“

Kresba dítěte 2 vychovatele DD

Foneticko-fonologická rovina je podprůměrná. Tempo řeči je v pořádku.

Morfologicko-systematická rovina se zlepšuje. Slovní zásoba je malá. Slovní zásoba se rozvíjela na základě popisu obrázků nebo mnou přečtených pohádek před spaním. Naučil se časovat slovesa při popisu obrázku, ale skloňovat ještě pořádně neumí. Někdy skloňuje, ale někdy ne. Když se však jednou upozorní, pak se snaží chyby nedělat. Například: „Já mám rád teta.“

Lexikálně sémantická rovina se vyvíjí. Dítě svůj omezený jazykový kód pomalu ale postupně rozvíjí. Začal společně se sourozenci navštěvovat logopedickou poradnu. Změna prostředí náhradní rodinné péče mu také výrazně pomohla ve všech ohledech vývoje. Dokáže už říci v holé větě svůj názor, tzn. „Líbilo se mi., Jetě jednou., Ano., apod.“

Pragmatická rovina se výrazně zlepšila. Navazuje kontakty, mluví s ostatními, vede dialog v holých větách.

Paralingválními projevy při verbální komunikaci jsou klidná gesta s přirozenou mimikou a gestikulací.

Příklady slovního projevu u popisu obrázku

1) Přímá řeč před reedukací

Chlapec převážně jen ukazoval na detaily obrázku a smál se. Spíše projevoval tzv. údiv.

U zvířat se snažil napodobovat zvuky zvířat.

„Jé, toto tady to. Tu huhu. Apod.“

2) Přímá řeč po reedukaci

Zde pozorujeme výrazný posun ve slovní zásobě.

„Stojí tady sněhulák. To je stopa. Tohle je dům. Apod.“

Tabulka 8 – Diagnostika před reedukací lexikálně sémantické roviny

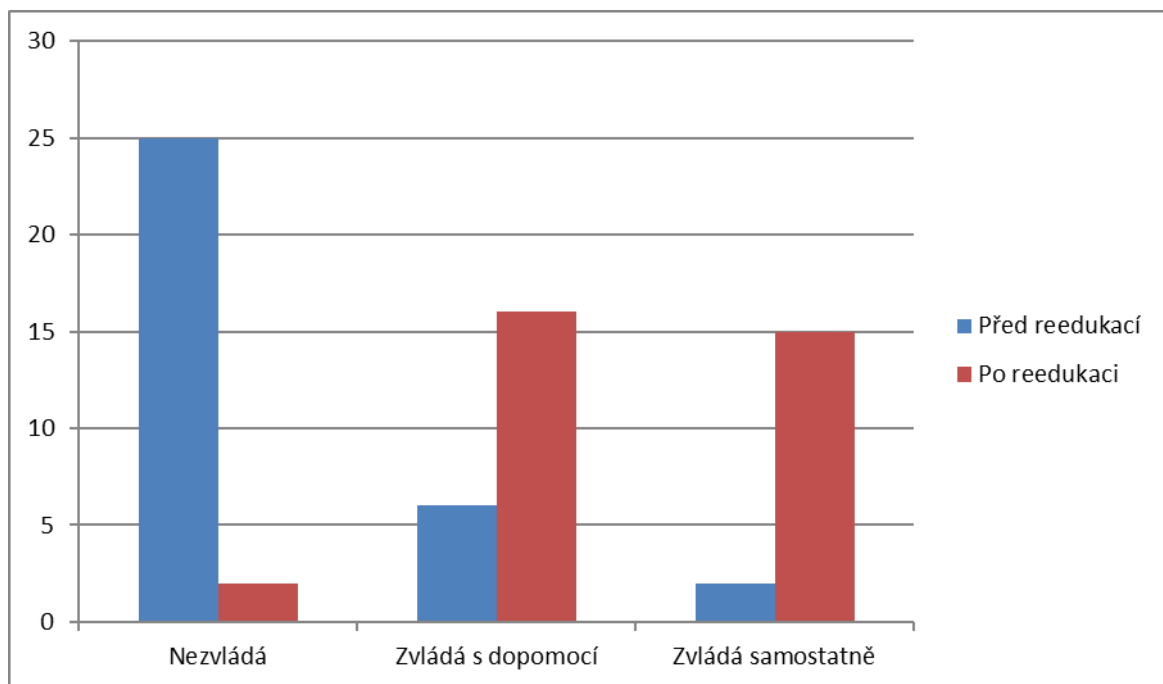
	Lexikálně-sémantická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Pojmenuje běžné věci na obrázku	1		
2	Ukáže obrázek podle použití		1	
3	Ukáže na obrázku činnost		1	
4	Chápe pojmy „já, moje“			1
5	Správně používá slova „ano, ne“			1
6	Odpovídá na otázky „Co děláš?“ „Kde?“	1		
7	Má zájem o obrázkové knihy	1		
8	Ukáže obrázek podle podstatného znaku	1		
9	Klade otázky „Proč „Kdy?“		1	
10	Řekne, co je na obrázku	1		
11	Reprodukuje jednoduchou říkanku	1		
12	Chápe jednoduché protiklady	1		
13	Identifikuje věci podle společných znaků	1		
14	Zařazuje různé obrázky	1		
15	Ukáže obrázek podle aktuální situace		1	
16	Vysvětlí, na co máme oči, knihy, auta...	1		
17	Poslouchá pohádky, chápe děj		1	
18	Spontánně vypráví podle obrázku	1		
19	Doplní protiklady s názorem	1		
20	Definuje význam pojmů	1		
21	Chápe jednoduché vtipy a hádanky	1		
22	Sestaví dějovou posloupnost a popíše ji	1		
23	Pojmenuje, co dělá určitá profese	1		
24	Přihadí, co k sobě patří a vysvětlí to	1		
25	Umí z paměti kratší texty	1		
26	Tvoří nadřazené pojmy	1		
27	Tvoří protiklady	1		
28	Tvoří slova podobného významu	1		
29	Poznává a vymyslí slova stejného zvuku, ale různého významu	1		
30	Poznává a pojmenuje nesmysl na obrázku	1		
31	Správně posoudí pravdivost či nepravdivost tvrzení	1		
32	Interpretuje pohádky, příběhy bez obrázkového doprovodu	1		
33	Chápe a ve správném pořadí realizuje poměrně dlouhé a komplikovanější pokyny		1	

(Bednářová, Šmardová 2007, s. 37)

Tabulka 9 – Diagnostika po reedukaci lexikálně-sémantické roviny

	Lexikálně-sémantická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Pojmenuje běžné věci na obrázku		1	
2	Ukáže obrázek podle použití			1
3	Ukáže na obrázku činnost			1
4	Chápe pojmy „já, moje“			1
5	Správně používá slova „ano, ne“			1
6	Odpovídá na otázky „Co děláš?“ „Kde?“			1
7	Má zájem o obrázkové knihy			1
8	Ukáže obrázek podle podstatného znaku			1
9	Klade otázky „Proč „Kdy?“			1
10	Řekne, co je na obrázku			1
11	Reprodukuje jednoduchou říkanku			1
12	Chápe jednoduché protiklady		1	
13	Identifikuje věci podle společných znaků		1	
14	Zařazuje různé obrázky		1	
15	Ukáže obrázek podle aktuální situace			1
16	Vysvětlí, na co máme oči, knihy, auta...		1	
17	Poslouchá pohádky, chápe děj			1
18	Spontánně vypráví podle obrázku		1	
19	Doplňuje protiklady s názorem		1	
20	Definuje význam pojmů		1	
21	Chápe jednoduché vtipy a hádanky	1		
22	Sestaví dějovou posloupnost a popíše ji		1	
23	Pojmenuje, co dělá určitá profese		1	
24	Přiřadí, co k sobě patří a vysvětlí to		1	
25	Umí z paměti kratší texty			1
26	Tvoří nadřazené pojmy			1
27	Tvoří protiklady		1	
28	Tvoří slova podobného významu		1	
29	Poznává a vymyslí slova stejného zvuku, ale různého významu	1		
30	Poznává a pojmenuje nesmysl na obrázku		1	
31	Správně posoudí pravdivost či nepravdivost tvrzení		1	
32	Interpretuje pohádky, příběhy bez obrázkového doprovodu		1	
33	Chápe a ve správném pořadí realizuje poměrně dlouhé a komplikovanější pokyny			1

2.3.3.1 Porovnání dítěte 2 a jeho lexikálně-sémantické roviny

Graf č. 4: Diagnostika lexikálně-sémantické roviny

Tabulka 10 – Diagnostika před reedukací morfoložicko-sémantické roviny

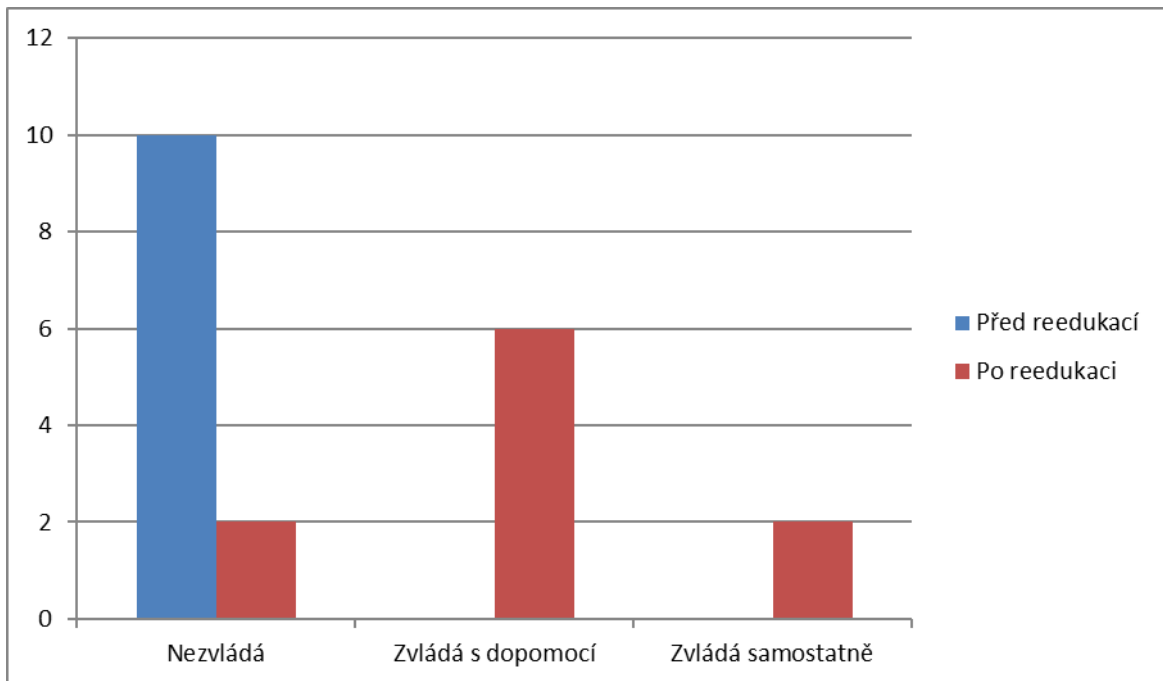
	Morfoložicko-systematická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Mluví ve větách, k podstatným jménům a slovesům postupně přidává přídavná jména, zájmena atd.	1		
2	Rozlišuje mezi jednotným a množným číslem	1		
3	Skloňuje	1		
4	Tvoří souvětí souřadná	1		
5	Tvoří souvětí podřadná	1		
6	Užívá čas minulý, přítomný, budoucí	1		
7	Užívá všechny druhy slov	1		
8	Mluví gramaticky správně	1		
9	Pozná nesprávně utvořenou větu	1		
10	Do příběhu doplní slovo ve správném tvaru	1		

(Bednářová, Šmardová 2007, s. 38)

Tabulka 11 – Diagnostika po reedukaci morfoložicko-sémantické roviny

	Morfoložicko-systematická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Mluví ve větách, k podstatným jménům a slovesům postupně přidává přídavná jména, zájmena atd.			1
2	Rozlišuje mezi jednotným a množným číslem			1
3	Skloňuje		1	
4	Tvoří souvětí souřadná	1		
5	Tvoří souvětí podřadná	1		
6	Užívá čas minulý, přítomný, budoucí		1	
7	Užívá všechny druhy slov		1	
8	Mluví gramaticky správně		1	
9	Pozná nesprávně utvořenou větu		1	
10	Do příběhu doplní slovo ve správném tvaru		1	

2.3.3.2 Porovnání dítěte 2 a jeho morfologicko-systematické roviny

Graf č. 5: Diagnostika morfologicko-systematické roviny

Tabulka 12 – Diagnostika před reedukací pragmatické roviny

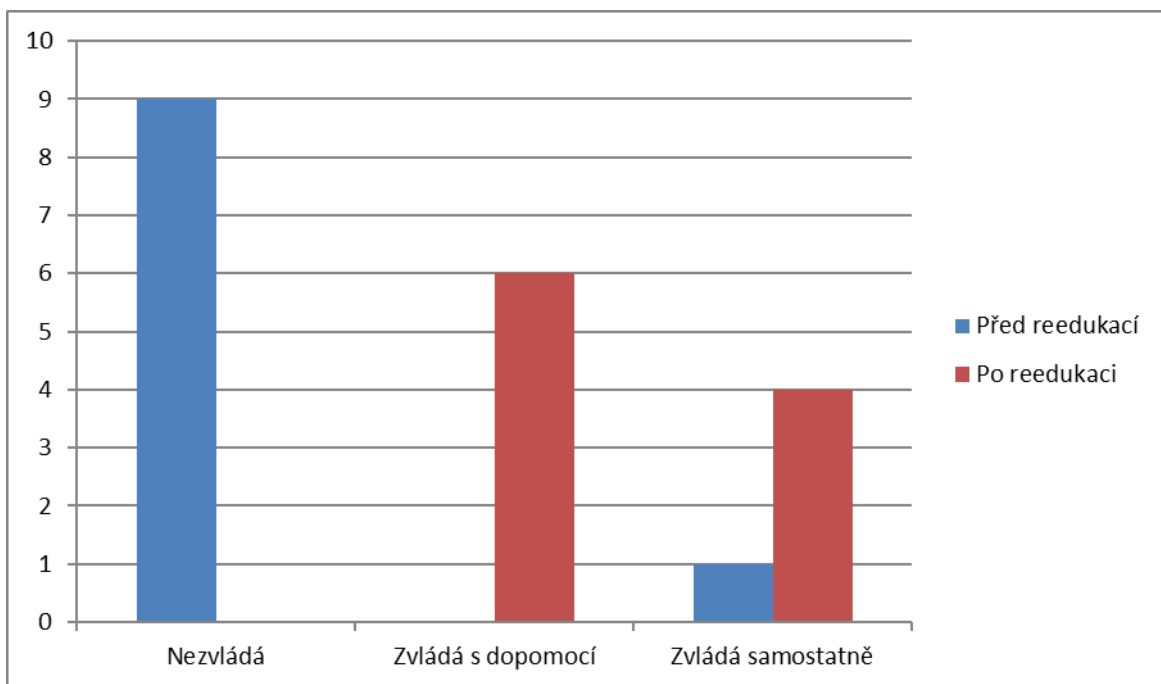
	Pragmatická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Upřednostňuje verbální formu komunikace	1		
2	Řekne svoje jméno, jména sourozenců, kamarádů			1
3	Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci	1		
4	Spontánně informuje o zážitcích, pocitech a přání	1		
5	Předá krátký vzkaz			
6	Řečový projev po obsahové i formální stránce odpovídá kritériím běžné konverzace	1		
7	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dětmi i dospělými	1		
8	Dokáže zformulovat otázku a odpovědět na ni	1		
9	Smysluplně vyjádří myšlenku, nápad, mínění, popíše situaci, událost, vyjádří pocity,...	1		
10	Dodržuje pravidla konverzace a společenského kontaktu	1		

(Bednářová, Šmardová 2007, s. 38)

Tabulka 13 – Diagnostika po reedukaci pragmatické roviny

	Pragmatická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Upřednostňuje verbální formu komunikace		1	
2	Řekne svoje jméno, jména sourozenců, kamarádů			1
3	Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci			1
4	Spontánně informuje o zážitcích, pocitech a přání		1	
5	Předá krátký vzkaz			1
6	Řečový projev po obsahové i formální stránce odpovídá kritériím běžné konverzace		1	
7	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dětmi i dospělými			1
8	Dokáže zformulovat otázku a odpovědět na ni		1	
9	Smysluplně vyjádří myšlenku, nápad, mínění, popíše situaci, událost, vyjádří pocity,...		1	
10	Dodržuje pravidla konverzace a společenského kontaktu		1	

2.3.3.3 Porovnání dítěte 2 a jeho pragmatické roviny

Graf č. 6: Diagnostika pragmatické roviny

2.4 Diagnostika dítěte 3

2.4.1 Základní informace o dítěti

Dívka, věk před reedukací 4 let a 11 měsíců, po reedukaci 5 let a 5 měsíců a má devět. Jejím starším bratrem je chlapec 1 a jejím mladším bratrem je chlapec 2. Před vstupem do DD nenavštěvovala mateřskou školu. Dívka nyní žije již 10 měsíců v dětském domově. Matka je drogově závislá a živí se prostitucí. Otec je gambler, násilník a alkoholik. Dívka i ostatní mladší či starší sourozenci byli matkou a otcem sociálně zanedbávány. Její nejoblíbenější činností je hraní si s kovovými kroužky od klíčů. Je milá, klidná a veselá. Ve společnosti druhých je komunikativní a společenská. Se sourozenci má hezký vztah, má potřebu je všechny líbat na čelo. Dle mého názoru to dělá z toho důvodu, že jí to chybí a kompenzuje si to právě na svých sourozencích. Handicap řeči se projevuje jako u staršího bratra 1 v zakrnělých artikulačních orgánech, tedy ve výslovnosti, dále v omezené slovní zásobě a nadměrné užívání nespisovných zájmen.

2.4.2 Diagnostika před reedukací

Foneticko-fonologická rovina je podprůměrná, celkový sluch má po biologické stránce také v pořádku. Výslovnost má naopak špatnou, po artikulační stránce neumí správně vyslovit žádnou hlásku, foneticky však špatně vysloví či zamění hlásky R, Ř, CH za T – například místo chutná mi to, řekne „tutná mi to“, L zaměňuje za V – například místo lavička, řekne „vavička“ a H vůbec nevyslovuje – například hlava řekne „lava“.

Morfologicko-systematická rovina je podprůměrná, dítě nepoužívá všechny slovní druhy. Využívá nejvíce zájmena, a to především nespisovného tvaru. Skloňuje i časuje slova. Stavba větného celku je správně tvořená. Mluví v holých větách.

Lexikálně sémantická rovina je podprůměrná, dítě má omezený jazykový kód, slovní zásoba je tedy na nízké úrovni. Dle svých možností dokáže pojmenovat to, co si myslí, vnímá, prožívá, popíše obrázek, události a situace.

Pragmatická rovina je problémem. Dítě oznámí informace, vyjádří své pocity a prožitky. Dokáže mluvit v dialogu a vytvářet ho. Do práce se zapojuje s ochotou a chutí.

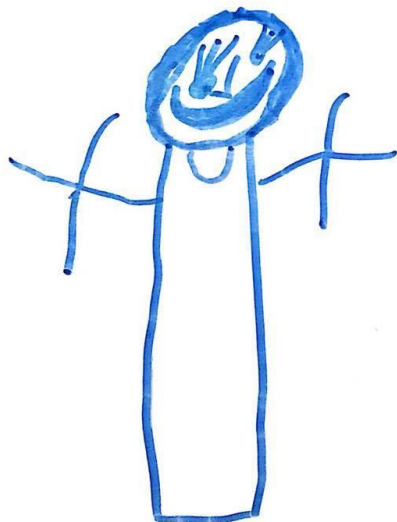
Zrakové i sluchové vnímání je v pořádku.

Paralingválními projevy jsou přiměřené k věku. Svou radost projevuje poskoky a někdy i potleskem.

2.4.3 Vyhodnocení po reedukaci

Její kresba mi spíše připomínala ženské pohlaví. Postavě ani nenakreslila nohy, ale detaily obličeje odpovídaly k věku předškolního dítěte. Na počátku reedukace došlo k velkému pokroku k osvojení slovní zásoby, která podněcuje i zdokonalení výslovnosti. Stejně jako u chlapce 1 už po 3 až 4 setkání pozoruji velký pokrok ve výslovnosti, kdy stačilo tzv. rozhýbat artikulační orgány (rty, jazyk a patero).

Kresba dítěte 3 vychovatele DD

Foneticko-fonologická rovina je v normě, hlásky R a Ř ještě neumí, ale po biologické stránce je to v pořádku odpovídajíc k věku. Hlásku H už sama vyslovuje, dle mého názoru holčičce prospěly sluchové a rytmické hry. Ostatní hlásky L a CH vysloví, ale správná výslovnost ještě není na místě. Alespoň dívka nezaměňuje už tyto hlásky. Tempo řeči je správné.

Morfologicko-systematická rovina je v normě. Slovní zásoba je rozvinutější na základě rytmických a sluchových her, také prospěl popis obrázků a čtení pohádek dětem před spaním. Mluví v rozvinutých větách a souvětí. Úplně vymazala nadbytečná nespisovná zájmena.

Lexikálně sémantická rovina je také v normě. Dítě svůj omezený jazykový kód postupně rozvíjí. Začala též společně se sourozenci navštěvovat od září logopedickou poradnu. Změna prostředí náhradní rodinné péče mu také výrazně pomohla ve všech ohledech vývoje. Naprosto bezproblémově dokáže pojmenovat to, co si myslí, vnímá, prožívá, popíše obrázek, události a situace.

Pragmatická rovina se pohybuje na bezproblémové úrovni.

Paralingválními projevy se projevují stejně jako před reedukací, tedy bez problému.

Příklady slovního projevu u popisu obrázku

1) Přímá řeč před reedukací

„Von je tady to slon, tady sedí vona ta opice. Voni tam sou zvířata. A vidím taky to lva na tý bráně. Apod.“

2) Přímá řeč po reedukaci

Zde pozorujeme i výborné prostorové vnímání dívky, která upozornila na to, že sněhulák stojí v dáli, a proto je tak malý.

„Sněhulák stojí na kopci. Je malý, protože je v dálce. Tady jsou stopy. Všude je sníh. Apod.“

Tabulka 14 – Diagnostika před reedukací lexikálně-sémantické roviny

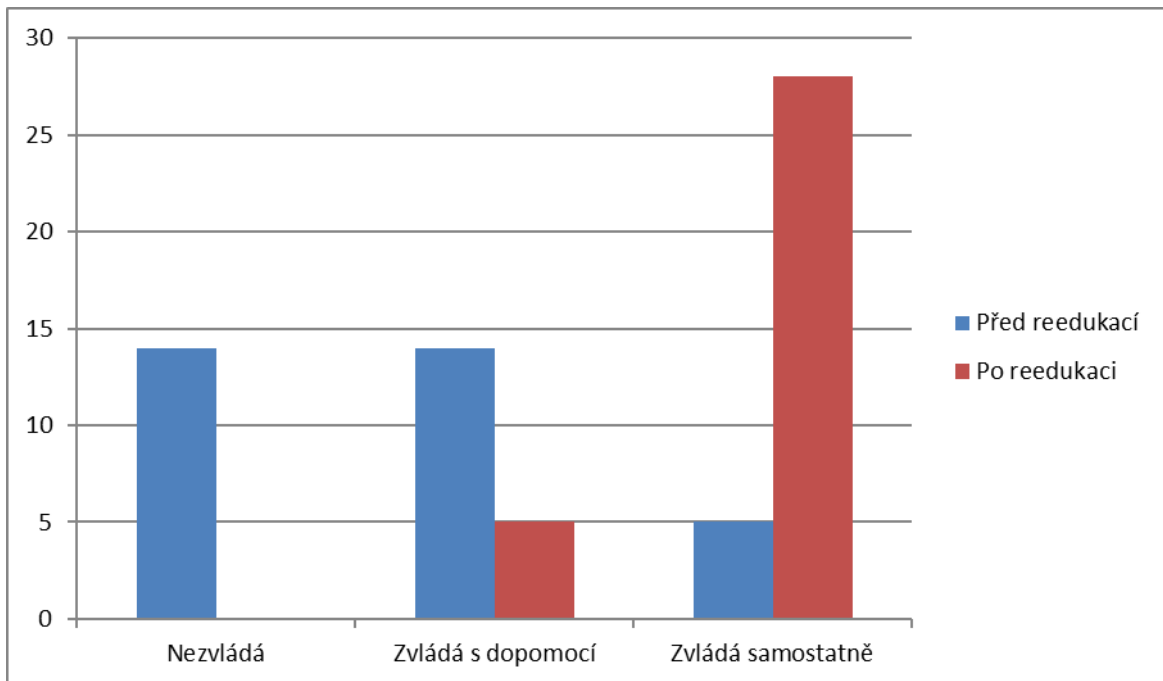
	Lexikálně-sémantická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Pojmenuje běžné věci na obrázku		1	
2	Ukáže obrázek podle použití		1	
3	Ukáže na obrázku činnost		1	
4	Chápe pojmy „já, moje“			1
5	Správně používá slova „ano, ne“			1
6	Odpovídá na otázky „Co děláš?“ „Kde?“			1
7	Má zájem o obrázkové knihy		1	
8	Ukáže obrázek podle podstatného znaku			1
9	Klade otázky „Proč „Kdy?“			1
10	Řekne, co je na obrázku		1	
11	Reprodukuje jednoduchou říkanku		1	
12	Chápe jednoduché protiklady	1		
13	Identifikuje věci podle společných znaků		1	
14	Zařazuje různé obrázky	1		
15	Ukáže obrázek podle aktuální situace		1	
16	Vysvětlí, na co máme oči, knihy, auta...		1	
17	Poslouchá pohádky, chápe děj		1	
18	Spontánně vypráví podle obrázku	1		
19	Doplňuje protiklady s názorem	1		
20	Definuje význam pojmů	1		
21	Chápe jednoduché vtipy a hádanky		1	
22	Sestaví dějovou posloupnost a popíše ji		1	
23	Pojmenuje, co dělá určitá profese		1	
24	Přiřadí, co k sobě patří a vysvětlí to	1		
25	Umí z paměti kratší texty		1	
26	Tvoří nadřazené pojmy	1		
27	Tvoří protiklady	1		
28	Tvoří slova podobného významu	1		
29	Poznává a vymyslí slova stejného zvuku, ale různého významu	1		
30	Poznává a pojmenuje nesmysl na obrázku	1		
31	Správně posoudí pravdivost či nepravdivost tvrzení	1		
32	Interpretuje pohádky, příběhy bez obrázkového doprovodu	1		
33	Chápe a ve správném pořadí realizuje poměrně dlouhé a komplikovanější pokyny	1		

(Bednářová, Šmardová 2007, s. 37)

Tabulka 15 – Diagnostika po reedukaci lexikálně-sémantické roviny

	Lexikálně-sémantická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Pojmenuje běžné věci na obrázku			1
2	Ukáže obrázek podle použití			1
3	Ukáže na obrázku činnost			1
4	Chápe pojmy „já, moje“			1
5	Správně používá slova „ano, ne“			1
6	Odpovídá na otázky „Co děláš?“ „Kde?“			1
7	Má zájem o obrázkové knihy			1
8	Ukáže obrázek podle podstatného znaku			1
9	Klade otázky „Proč „Kdy?“			1
10	Řekne, co je na obrázku			1
11	Reprodukuje jednoduchou říkanku			1
12	Chápe jednoduché protiklady			1
13	Identifikuje věci podle společných znaků			1
14	Zařazuje různé obrázky			1
15	Ukáže obrázek podle aktuální situace			1
16	Vysvětlí, na co máme oči, knihy, auta...			1
17	Poslouchá pohádky, chápe děj			1
18	Spontánně vypráví podle obrázku			1
19	Doplňuje protiklady s názorem		1	
20	Definuje význam pojmů		1	
21	Chápe jednoduché vtipy a hádanky			
22	Sestaví dějovou posloupnost a popíše ji			1
23	Pojmenuje, co dělá určitá profese			1
24	Přiřadí, co k sobě patří a vysvětlí to		1	
25	Umí zpaměti kratší texty			1
26	Tvoří nadřazené pojmy			1
27	Tvoří protiklady			1
28	Tvoří slova podobného významu		1	
29	Pozná a vymyslí slova stejného zvuku, ale různého významu		1	
30	Pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku			1
31	Správně posoudí pravdivost či nepravdivost tvrzení			1
32	Interpretuje pohádky, příběhy bez obrázkového doprovodu			1
33	Chápe a ve správném pořadí realizuje poměrně dlouhé a komplikovanější pokyny			1

2.4.3.1 Porovnání dítěte 3 a jeho lexikálně-sémantické roviny

Graf č. 7: Diagnostika lexikálně-sémantické roviny

Tabulka 16 – Diagnostika před reedukací morfologicko-sémantické roviny

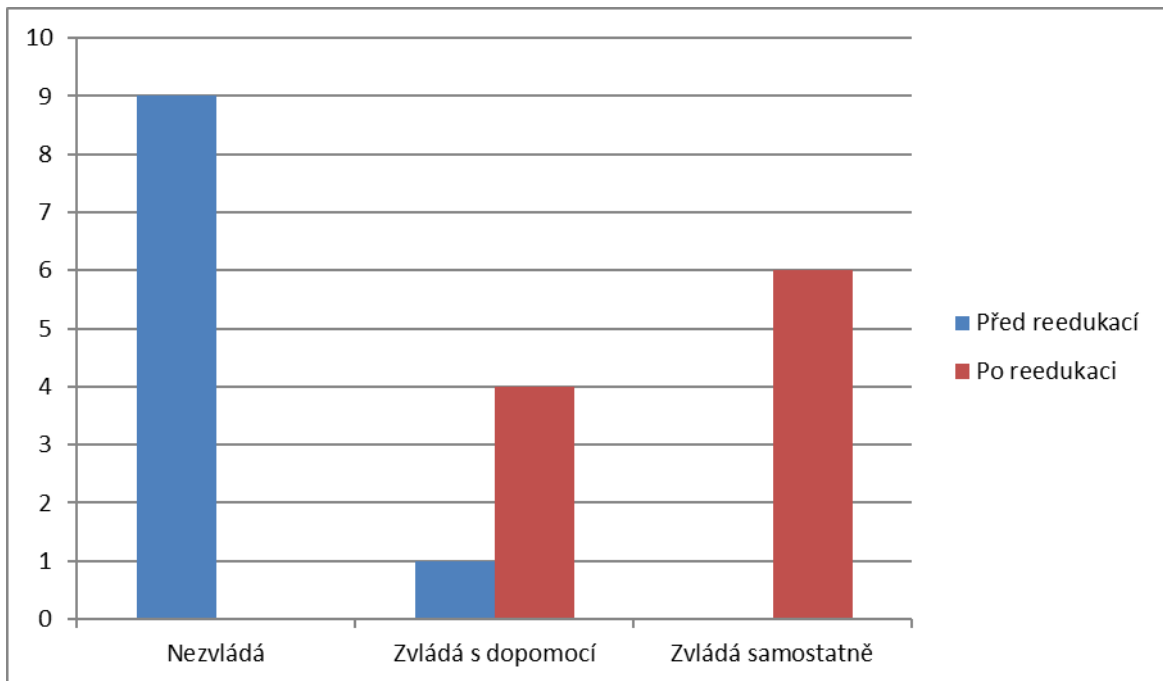
	Morfologicko-systematická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Mluví ve větách, k podstatným jménům a slovesům postupně přidává přídavná jména, zájmena atd.	1		
2	Rozlišuje mezi jednotným a množným číslem		1	
3	Skloňuje	1		
4	Tvoří souvětí souřadná	1		
5	Tvoří souvětí podřadná	1		
6	Užívá čas minulý, přítomný, budoucí	1		
7	Užívá všechny druhy slov	1		
8	Mluví gramaticky správně	1		
9	Pozná nesprávně utvořenou větu	1		
10	Do příběhu doplní slovo ve správném tvaru	1		

(Bednářová, Šmardová 2007, s. 38)

Tabulka 17 – Diagnostika po reedukaci morfologicko-sémantické roviny

	Morfologicko-systematická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Mluví ve větách, k podstatným jménům a slovesům postupně přidává přídavná jména, zájmena atd.			1
2	Rozlišuje mezi jednotným a množným číslem			1
3	Skloňuje			1
4	Tvoří souvětí souřadná		1	
5	Tvoří souvětí podřadná		1	
6	Užívá čas minulý, přítomný, budoucí			1
7	Užívá všechny druhy slov			1
8	Mluví gramaticky správně			1
9	Pozná nesprávně utvořenou větu		1	
10	Do příběhu doplní slovo ve správném tvaru		1	

2.4.3.2 Porovnání dítěte 3 a jeho morfologicky-systematické roviny

Graf č. 8: Diagnostika morfologicko-systematické roviny

Tabulka 18 – Diagnostika před reedukací pragmatické roviny

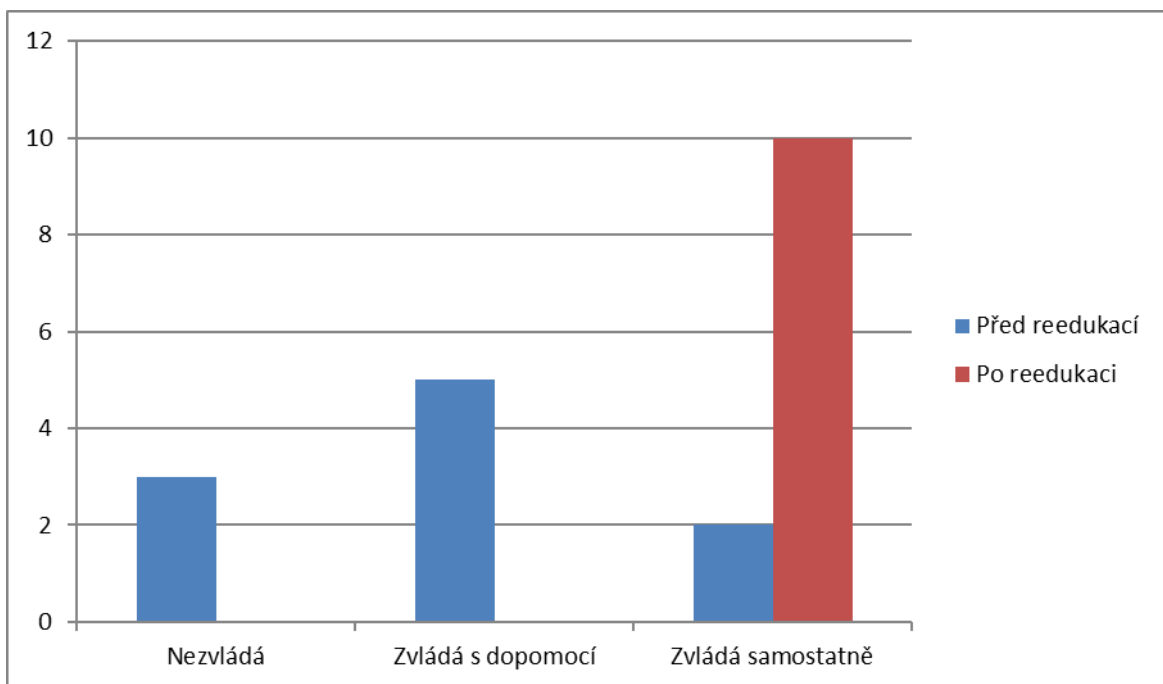
	Pragmatická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Upřednostňuje verbální formu komunikace		1	
2	Řekne svoje jméno, jména sourozenců, kamarádů			1
3	Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci			1
4	Spontánně informuje o zážitcích, pocitech a přání		1	
5	Předá krátký vzkaz		1	
6	Řečový projev po obsahové i formální stránce odpovídá kritériím běžné konverzace	1		
7	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dětmi i dospělými		1	
8	Dokáže zformulovat otázku a odpovědět na ni	1		
9	Smysluplně vyjádří myšlenku, nápad, mínění, popíše situaci, událost, vyjádří pocity,...	1		
10	Dodržuje pravidla konverzace a společenského kontaktu		1	

(Bednářová, Šmardová 2007, s. 38)

Tabulka 19 – Diagnostika po reedukaci pragmatické roviny

	Pragmatická rovina	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
1	Upřednostňuje verbální formu komunikace			1
2	Řekne svoje jméno, jména sourozenců, kamarádů			1
3	Mluví nenuceně, pokouší se o krátkou konverzaci			1
4	Spontánně informuje o zážitcích, pocitech a přání			1
5	Předá krátký vzkaz			1
6	Řečový projev po obsahové i formální stránce odpovídá kritériím běžné konverzace			1
7	Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dětmi i dospělými			1
8	Dokáže zformulovat otázku a odpovědět na ni			1
9	Smysluplně vyjádří myšlenku, nápad, mínění, popíše situaci, událost, vyjádří pocity,...			1
10	Dodržuje pravidla konverzace a společenského kontaktu			1

2.4.3.3 Porovnání dítěte 3 a jeho pragmatické roviny

Graf č. 9: Diagnostika pragmatické roviny

2.5 DIDAKTICKÝ MATERIÁL

2.5.1 Ahoj, já jsem Ema!

Výchovně vzdělávací cíl:

- Dítě se foneticky a vizuálně seznámí se samohláskami.
- Dítě si osvojí základní sociální návyky, konkrétně oční kontakt či zdvořilost.
- Dítě je schopno pohybovat svými mluvidly za pomoci gymnastiky mluvidel.
- Dítě se zdokonaluje ve slovní zásobě.

Realizace prostředí: louka

Shledání panenky Emy

Motivace:

1. část (hledání panenky Emy)

„Milé děti, pojdme spolu najít novou kamarádku, která by si s námi ráda hrála. Jmenuje se Ema. Je o mnoho menší než my, má na sobě modré šaty, její vlasy jsou blondáté (to je stejná barvička jakou mám já), tvář je němá a ruku jí zdobí náramek z plastových céček. Víte, co to céčka jsou? Chcete ji jít se mnou hledat?“

2. část („převtělení“ panenky Emy do dospělé osoby)

„Je to panenka! Ale já o ní něco vím. Vidíte ten náramek, který má na sobě? Prohlédněte si ho. Je kouzelný! Pokud si náramek obléknu, duše panenky se převtělí do mého těla. Tudíž si můžeme s panenkou hrát a ona skrze mě bude mluvit. Zkusíme kouzlit? Čáry, máry...“

Dospělá osoba si náramek vezme na ruku a zavře oči.

Pohybová hra „Na rybáře“

Motivace: *„Jé, ahoj děti, ráda vás poznávám, pojdme si společně zahrát hru. Já znám dobrého přítele pana rybáře a ten chudák onemocněl. Pomůžeme proto panu rybářovi nachytat rybky k večeři. Jenže my nemáme pruty. Já mám nápad! Zkusíme chytit rybky způsobem, který nikdy nevymyslel ani pan rybář. My je nebudeme chytat prutem, ani rukama, my to vymyslíme samy!“*

Pomůcky: papírové rybky se symboly (obrázky různého typu, čísla a samohlásky „a, e, i, o, u“).

Pravidla hry: Uprostřed vymezeného kruhu, představující rybníček, jsou papírové rybky se symboly (čísla, samohlásky, obrázky). Děti stojí spravedlivě ve stejné vzdálenosti (cca 10 m) od kruhu. Každý však stojí na jiné straně. Toto místo se nazývá jejich domečkem. V domečku mají také proutěný košík, který jim slouží jako úschovna pro rybky.

Úkolem dětí je běžet k rybníčku a jakýmkoliv způsobem, kromě však dotyku dlaní, vylovit rybku pouze se samohláskou (pro děti s písmenkem). Způsobem vylovení ji pak odnést do domečku čili do košíku. Každé z dětí může však vylovit na jeden běh pouze jednu rybku. Děti loví tak dlouho, dokud nebudou všechny vylovené rybky se samohláskami v koších.

Dechová cvičení

Motivace: „Vidíte tu krásně rozkvetlou louku? Pojdme si na důkaz našeho nového přátelství, najít a následně předat nám všem květinu.“

Pomůcky: květiny na louce

Postup hry: Společně se na louce vydáme hledat květiny pro seznámení. Každé z dětí má za úkol vyhledat tolik květiny dle počtu zúčastněných. Po vyhledání květin utvoříme společný kruh, kde následují další instrukce. Ema dětem řekne, že před předáváním květin si zahrají na „rostoucí květinu“ v bříšku. Všichni si lehnou do trávy, květiny položíme vedle sebe a naslouchají Emě. Ema děti motivuje slovy: „Položíme si dlaně na bříško. Představíme si, že máme v bříšku uzavřený kvítek květiny, který chceme otevřít. Zhluboka se nadechneme nosánkem a posléze vydechneme pusinkou. Cítíte, jak se nám otevírá a opět uzavírá kvítek a vyfukuje pomalu v bříšku?“

Nyní se posadíme, narovnáme záda a ramena malinko dozadu. Ať nemáme hrb jako nějaká Ježibaba. Navzájem se představíme a darujeme květinu. Začnu já a vy zkusíte napodobit to, co dělám.“

Ema si intenzivně přičichne ke květinám a vydechne ústy. Důležité je postavení narovnaných zad a ramen, která jsou mírně dozadu. Proces u jednoho dítěte se opakuje minimálně třikrát. Představí se v roli Emy a dodá, co má ráda. Předá květinu dětem s očekáváním očního kontaktu a poděkování. Děti pak opakují stejný princip dle Emy.

Gymnastika mluvidel

Motivace:

3. část

„Pamatujeme si na ty naše rybky, které jsme chytali pro pana rybáře? Ukažte mi, jak vypadaly jejich pusinky? Teď se podívejte na mou pusinku, zkuste to se mnou? Dělal jsem správnou rybičku?“

4. část

„Já tu pro vás něco mám, kdo ví co to je? Ano, zmrzlina. Ochutnáme ji? Je tady někdo tak šikovný, že zmrzlinu ochutná i brčkem?“

Pomůcky: zrcadlo, točená zmrzlina (potravina), brčka

Popis hry: Pohyblivost rtů, specifikováno na špulení rtů, bočné vztažení rtů do tzv. osmičky. Důležité je co největší našpulení rtů, přechod do širokého úsměvu. Dále vyplazování jazyka při lízání zmrzliny a následně zkusit nasát zmrzlinu přes brčko.

Sluchová hra

Motivace: „Dneska je opravdu krásně! Rozhlédněte se kolem sebe děti. Oddechneme si po té zmrzlině před obědem, lehneme si a zavřeme oči. Slyšíte něco? Zkusíme se zaposlouchat do jednoho libovolného zvuku.“

Popis hry: Nejprve si všichni lehneme a zavřeme oči. Zaposloucháme se do jednoho konkrétního zvuku, který slyšíme kolem sebe. Přibližně takto posloucháme cca 5 minut. Poté otevřeme oči a následně si postupně vyprávíme o „našem“ zvuku, jež jsme slyšeli. Vyprávíme si o tom, co nám zvuk připomíná, jaké má vlastnosti, kde se dále může vyskytovat či o jiných alternativách, kde se se stejným zvukem můžeme setkat.

Představení hlásek

Motivace:

1. část

„Není písmenko jako písmenko, co nám připomíná písmenko A (ukázat), a písmenko E, I, O, U? Ted' vám řeknu krátký příběh.“

Poznámka: Ukazovat dětem při vypravování u jmen samohlásky.

Byla jedna Andulka, která měla brášku Emanuela. Andulka s Emanuelem se vydali na vycházku, kde cestou potkali Ivanku. Emanuel se ptal Ivanky, kam se chystá. A Ivanka mu odpověděla: „Hledám Otíka a nemohu ho nikde najít.“ Řekla ustrašeně Ivanka. Andulka s Emanuelem se vydali společně s Ivankou Otíka hledat. Jenže Otík nikde. Děti šly dlouho, než někdo vykřiknul: „Já ho vidím!“ Zakřičela Andulka. „Sedí na lavičce v parku s Uršulkou. Táhle.“ Děti se rozeběhly ke kamarádům a povídaly si o tom, co cestou všechno viděly.

2. část

„Copak děti asi viděli? Co mohli například po cestě potkat?“

Pomůcky: čtvrtka A4, vlnitý či semišový papír

Popis hry: Ema představí na papíře dětem písmena samohlásek. Na papíře daná samohláska vystupuje z papíru. Dětem řekne, co která hláska znamená. Pak si společně kolují konkrétní hlásku samohlásky. Kdo ji obdrží do svých dlaní, zkusí vymyslet různá slova, která jsou symbolicky podobná nějaké věci, další kolo děti vymýšlí slova začínající na určenou samohlásku. Když už neví, pošle hlásku samohlásky dál.

Rytmická cvičení

Motivace: „My se pokusíme naučit básničku o zatoulaném Otíkovi“

Metoda: vytleskat rytmus dle Emy

Říkadlo: Zatoulaný Otík

Šel si Otík ven,

Ivance se ztratil hned.

Ivanka ho hledala,

děti jiné potkala.

Otík mezitím na lavičce,

Povídal si s Uršulkou o babičce.

Otík se s dětmi úspěšně našel,

hrály si společně, než den zašel.

Reflexe s dětmi

Společně zhodnotíme průběh dopoledne. Za pomoci předmětu (dar mluvení) si každý řekne, která hra mu líbila nejvíce či nejméně.

Dětem jsem v ten samý den před spaním v rámci prevence řečových dovedností četla pohádku „Děti z osamělé ulice“ (Eichlerová, Havlíčková 2016, s. 164 – 166).

Závěrečná reflexe

Musím zmínit, že celé dopoledne děti vydržely být pozorné. Jejich chování mimo domov bylo chvályhodné. Z názorů dětí jsem zaregistrovala, že se jim nejvíce líbila činnost gymnastiky mluvidel, jelikož při ní jedly zmrzlinu.

Děti se nezmiňovaly o tom, že by se jim nějaká aktivita nelíbila, ba naopak by rády se mnou strávily celé odpoledne.

2.5.2 Máme se rádi!

Výchovně vzdělávací cíl:

- Dítě se seznámí foneticky a vizuálně se souhláskami M, P, B.
- Dítě si procvičuje pomalý nádech s nepřerušovaným výdechem.
- Dítě je schopno tisknout rty k sobě za pomoci gymnastiky mluvidel.

Realizace prostředí: zahrada

Pohybová hra „Pozor pejsku, bleška!“

Motivace:

1. část

„Ahoj děti, pamatujete si ještě na moje jméno? Paráda, ano jsem Ema. Já tady něco mám, kdo ví, co to je? (míč) A jaký je ten míč? (důraz na souhlásku M) Zkusíme si ho potěžkat, je těžký?“

2. část

„Tak já ho zatím schovám. Kdo viděl někdy pejska? (důraz na souhlásku P). Jakou měl barvu? Apod. Všimly jste si, že někteří pejsci mají i blechy? (důraz na souhlásku B) Víte, jak vypadá bleška? Mrkněte. (ukázat obrázky) My si na blešku a pejsky s naším míčem zahrajeme!“

Pomůcky: obrázek blechy, barevný míč

Pravidla hry: Z dětí vybereme jednu blešku, která následně honí pejsky. Bleška honí s míčem v ruce, který ji slouží k předání funkce blešky. Pouhým dotykem nikoliv hodem se může bleška uchytit na pejska. Poté se děti vystřídají a předají si funkce blešky a pejska.

Dechová cvičení

Motivace: „Copak musíme udělat, když máme v hrnečku horký čaj? No, ano, pofoukat ho. Zkusíme pofoukat ručky jako čaj. A ví někdo proč? Aby nám brzy vychladl. Už byla někdy někomu zima? Komu? Děti, všimly jste si, že když si dýchnu na ručičky, že nám je ohřívá náš dech? Zkusme to. Vám to ale krásně jde. Já mám nápad! Představte si, že já mám tady kouzelné fixy, se kterými se nekreslí rukama ani nohama, ale pusinkou. Dívejte se. (názorná ukázka) Chcete také zkusit kouzlit bez zaklínadel? Pojdme na to. Vyčarujte si tam, co vás jen napadne. A aby to nebylo tak jednoduché, zkusíme to na jeden nádech a výdech. Musím vás pochválit! Vykouzlíme ještě nějakou věc? Co třeba naší oblíbenou hračku? Ted' už ale nemusíte kouzlit jen na jeden nádech s výdechem. Ted' si zkrátka kouzlete podle svého. Tedy, vy jste tak šikovní! A za to, že jsme to tak krásně zvládly, si vykouzlíme dnešní slunečný den se mnou.“

Pomůcky: foukací fixy (dle počtu dětí), čtvrtka A2 (dle počtu dětí) + jednu samostatně, čtvrtka A3 (dle počtu dětí)

Postup hry: Každé z dětí dostane z hygienických důvodů svou určitou barvu foukacího fixu. Nejprve si určíme barvy pomocí vyhledávání, aby dítě nepojmenovávalo, ale vyhledávalo barvu a fixovalo si ji pomocí vizuálního vjemu.

Takovým předcvičením provedeme foukání na dlaně, snažíme se na jeden nádech, co nejdéle foukat na dlaně. Poté zkusíme pomocí dechu vytvořit teplý vzduch na dlaně. Opět se snažíme o co nejdelší proces. Po skončení vysvětlíme dětem zacházení a princip fixem.

Rozdáme dětem čtvrtky A3 a pomocí foukacího fixu se snažíme nejprve na jeden výdech ztvárnit, cokoliv nás napadne. Následně na to si společně pohovoříme o obrázcích (co to je, co ostatním připomíná). Dále si vezmeme čtvrtky A2, kde je úkolem dětí interpretace nejoblíbenější hračky. Nádech i výdech si děti regulují a přizpůsobují samy. Posledním společným úkolem je na čtvrtku A2 vytvořit společný obraz letního dne.

Gymnastika mluvidel

Motivace:

1. část

„Já tu za zády něco mám, jestlipak uhádnete co to je?“

*Kulatý je když se nafoukne,
bez zavázání se rychle vyfoukne.*

*Barevný být může,
lehký je jak duše.“ (Balonek)*

2. část

„Co když se ten balonek stane neviditelným? Představíme si, že náš malinkatý neviditelný balonek držíme v dlaních, pohladíme ho a strčíme si ho do pusinky. Zavřeme ji, aby nám balonek neulétl. Podívejte se na mou pusinku, jak se mi tam neposedný balonek hýbe, ukažte mi, jak se hýbe i vám.“

3. část

„Jaké to je mít někoho rád? Jaký to je pocit? Máte také někoho rády, děti? Pošleme tomu, koho máme ze srdce nejvíce rádi pusinku. Nastavte svou dlaň a odfoukněte ji tak, aby doletěla až k tomu, koho máte rádi.“

Pomůcky: zrcadlo, balonek

Popis hry: Zpočátku nafouknout nafukovací balonek, aby se nám líce rozcvičila. Nafukování lící naráz, poté střídání pravou a levou tvář. Uvědomění si přitisknutých rtů na sebe. Začlenit posílání pusinek pro pevný stisk rtů.

Sluchová hra

Motivace: „*Děti, v jedné pohádce se mi někde schovala moje oblíbená písmenkam a to M jako míč, znáte jiná slova na písmenko M? Dále B jako balon. Řekněte mi další slova začínající písmenkem B a P jako...? Pomozte mi je prosím, najít.*“

Jednoho krásného dne plula na moři loď. Všude byli slyšet racci a šumění moře. Na lodi sedělo pár rybářů. Jeden se jmenoval Miloš, druhý Bolek a třetí Pavel. Snažili se v moři ulovit Zlatou rybku. Nikdo netušil, jestli opravdu existuje. Tak moc si ji přáli chytit, že ani nevnímali čas. Slunce už pomalu zacházelo a blížila se mračna. Vítr přicházel ze všech stran. Bolek se tak bál, že se musel schovat dovnitř lodě. Hned za ním pelášil i Miloš. Jediný, kdo se bouře nebál, byl Pavel. Pršelo čím dál více. Celý promočený Pavel se ale nevzdával. Chtěl tolik spatřit Zlatou rybku. „Bere!“ Vykřikl Pavel. Tahal a tahal, co mu síly stačily. Když výkřik uslyšeli Miloš s Bolkem, utíkali za Pavlem. Ten s líbezným úsměvem skláněl pokoru rybce. Miloš a Bolek za rohem pozorovali, co se to tam děje. Rybka byla tuze krásná a také však štědrá. Nabídla totiž Pavlovi jedno přání, když ji pustí do vody. Miloš s Bolkem v tu ránu začali pokřikovat na Pavla: „Zlato, peníze, novou chalupu!“ Pavel je ale neposlouchal. Dlouho se nerozmýšlel a řekl: „Mně nejde o přání hmotné, já si přeji, abychom se všichni měli rádi!“ A vyhodil rybku zpátky do moře. V tu chvíli přestalo pršet, vylezlo sluničko a rybáři se s úsměvem na tváři vrátili domů.

Popis hry: Děti poslouchají pohádku Emy. Nejprve když však uslyší na začátku slova písmenko M (B, P), tlesknout. Ema čte tedy pohádku dohromady třikrát. Tlesknutí znamená, že děti dané písmenko našly a pomohly ho Emě chytnout.

Představení hlásek

Motivace: „*Jak vlastně vypadá písmenko B (M, P)? Podívejte, ony nás ta písmenka přišla navštívit. (ukázky písmenek) My si teď zkusíme napsat našim prstíkem tato písmenka do mouky. Dá se vůbec do mouky psát nebo kreslit? Uvidíme!*“

Pomůcky: plastový tác (dle počtu dětí), polohrubá mouka, čtvrtka A4, vlnitý či semišový papír

Popis hry: Děti si vyzkouší napsat do rozsypané mouky na tácu výše uvedené souhlásky. Děti si prohlubují rozvoj jemné motoriky. Do mouky však nemusí psát pouze hlásky. Experimentovat mohou dle vlastní fantazie a to v symbolech či obrázcích.

Rytmická cvičení

Motivace: „*Pamatujete si na pohádku o Zlaté rybce? Já znám jednu básničku, která je stejná jako naše pohádka. Teď ale nehledáme společně zatoulaná písmenka M, B a P, tentokrát nás Zlatá rybka omámila kouzlem pohybu! My si totiž zkusíme dohromady s básničkou cvičit.*“

Metoda: elementární pohyb s rytmem dle Emy

Říkadlo: Zlatá rybka

*Pluje, pluje lodička,
na moři, kde je vodička.*

(sed s pokrčenými nohy u těla, houpeme se
ze strany na stranu)

(nahoru do stoje spatného, pažemi široký
oblouk k tělu)

*Rybáři však chytali,
Zlatou rybku hledali.*

(4 x poskoky)

(rozhlížíme se ze strany na stranu, střídáme
ruce)

*Rybku jeden ulovil,
pokorně však poprosil.*

(4x tlesknutí)

(úklon dopředu)

*Rybka zlatá spanilá,
přání štědré splnila.*

(dlaněmi před ústy předvádíme rybku)

(vytáhnout se na špičky se vzpažením
a obloukem do dřepu)

*Máme rádi sebe,
a hlavně i tebe!*

(spojit dlaně na srdce, od sebe k sobě)

(střídavě rukama pohladíme kamaráda
po pravici)

Reflexe s dětmi

Za pomoci nafouknutého nafukovacího balonku společně zhodnotíme průběh dopoledne. Komu se dopoledne líbilo, balonek položí doprostřed vyhraničeného kruhu, komu však ne, nechá balonek u sebe a zodpoví případné připomínky.

Dětem jsem v ten samý den před spaním v rámci prevence řečových dovedností četla pohádku „Jak kapr Franta doplaval do oceánu“ (Eichlerová, Havlíčková 2016, s. 61 – 63).

Závěrečná reflexe

Pozornost dětí byla opět na místě. V kolektivu se nevyskytuje žádný strach z obavy nezvládnutí. Do všech aktivit se hrnou aktivně a tzv. po hlavě. Děti den zhodnotily kladně.

2.5.3 Indiánské dobrodružství

Výchovně vzdělávací cíl:

- Dítě se seznámí foneticky a vizuálně se souhláskami V, F.
- Dítě se naučí prodloužit výdech nepřerušovaným nafukováním gumové rukavice.
- Dítě se zlepšuje dle pravidelného tempa v rytmu dechu a řeči.

Realizace prostředí: les

Pohybová hra „Vítr v lese“

Motivace: „Tady je ale krásně! Slyšíte ty ptáčky? Je vám také takové teplo? Chtělo by to trochu větríku. Každý se posadí do trávy a ukáže mi, jak takový vítr zní, když fouká – fi fi fi. Úžasné! Co dělají stromy, když fouká vítr? Dělá strom nějaký zvuk? Máte pravdu, nedělá. Já vás teď začaruji všechny v jeden velký strom. Ale ne takový jako vidíte tady. Já vás obdaruji nožkami, které vám budou sloužit jako kořeny, a rukama, což budou vaše větve. A kdo bude vítr? No přeci já a budu velmi silná! Čáry máry.“

Pravidla hry: Role větru zadává dětem úkoly vedoucí ke kooperaci a podpoře myšlení. Úkoly jsou specifikované pro rozvoj fantazie a představivosti dětí. Vítr udává úkoly pro změnu tvaru stromu. Příkladem úkolu může být dvě větve v zemi čtyři kořeny na zemi. Děti představující strom se snaží dohromady vymyslet takový strom, jaký silný vítr určil.

Dechová cvičení

Motivace: „Jé, koukejte! Co to asi je a na co je tady to brčko. Máte ho tam také? Zkusím do toho vdechnout. Vidíte to taky? Jako by se někdo probouzel. A hele, koho vám to připomíná? Mě trochu Indiána s čelenkou na hlavě. Pojmenujeme si je, můj se bude jmenovat...“

Pomůcky: ohebné brčko, gumové rukavice, plastový kelímek, nůžky, gumičky (vše dle počtu dětí)

Postup hry: Ema seznámí děti s již předem vyrobeným „indiánkem“, který je složen z výše uvedených pomůcek. Na plastový kelímek přetáhneme rukavici a tu zafixujeme gumičkou a do spod kelímku uděláme nůžkami díрку na brčko, jež tam vložíme jeho kratší stranou. Děti pak skrze větší strany nafukují gumovou rukavici. Úkolem dětí je „indiánka“ oživit svým výdechem.

Gymnastika mluvidel

Motivace: „Když už máme svého malého Indiána, co kdybychom se na chvíli stali také Indiány. Sledujte mě, jakým stylem se budeme indiánsky dorozumívat.“

Pomůcky: zrcadlo

Popis hry: Na začátku za pomoci prstů rychlé kmitáme o ústa (indiánský pokřik), pak přidáme tzv. drnkání o spodní rty. Důležité pro uvědomění spodního rtu. Poté střídavě vpřed přední

a zadní čelist, vytvořit tzv. předkus. Následně lehce společně s předkusem stisknout rty, opět střídavě.

Sluchová hra

Motivace: „Kdo si pamatuje, jaký podobný zvuk dělá vítr? Výborně, fi, fi, fi. Jste si opravdu jisti, že se dobře znáte? Poznáte vždycky svůj hlas nebo hlas svého blízkého, jako je sestřička, bratříček nebo kamarád? Tak schválně, jestli se mýlíte nebo nemýlíte.“

Pomůcky: šátek

Popis hry: Vždy vybereme jedno z dětí, kterému zavážeme oči a posadíme například na pařez. K němu zády posadíme druhé dítě, které v absolutním tichu řekne „fi“. Dítě se zavázanýma očima hádá jméno sedícího za zády. Pokud neví, může požádat o nápovědu. Nápověda znamená, že dítě, dělající zvuk „fi“ zvuk opakuje za sebou třikrát, tedy „fi, fi, fi“. Když uhádne, vystřídají se.

Představení hlásek

Motivace: „Před sebou máte dvě písmenka, možná tušíte, jak se jmenují. Poznáte, které z těchto dvou písmenek se skrývá v mých hádankách? Pozorně poslouchejte!“

*Jedna čárka dolů,
nechce se mu domů.*

*Dvě čárky mám já,
tak mě každý zná.*

*Připomíná trochu e,
ečko, ale nechceme.*

*Šikmo dolů,
pak zas nahoru.*

*Nahoře pod sebou dvě čárky,
jako když plují lodičky Šárky.*

*Špička je vždy na zemi,
ostrý jsem já mezi všemi.*

Kdo pak jsem?

Kdo pak jsem?

(F)

(V)

Pomůcky: čtvrtka A4, vlnitý či semišový papír

Popis hry: Děti na základě básničky poznají a určí písmenka položené před nimi na čtvrtkách.

Rytmická cvičení

Motivace: „*Jak vlastně poznáme Indiána? Jak vypadá? Já znám jednu básničku o Indiánovi, třeba nám o něm něco prozradí.*“

Pomůcky: obrázky týpí, čelenky a ponča.

Metoda: dupání do rytmu dle Emy

Říkadlo: Indián

*Indián je silný muž,
týpí svoje staví už.*

*Týpí jeho obydlí,
rychle se v něm zabydlí.*

*Na hlavě má čelenku,
na ní peří zvenku.*

*Pončo ho však zdobí,
teplem ho i zásobí.*

Reflexe s dětmi

Připomeneme vypravováním si všechny dopolední hry. Každý postupně řekne jednu větu, která bude navazovat na tu předchozí. Na závěr Ema ještě postupně vyjmenuje hry a děti ji zhodnotí svou intenzitou tleskání.

Děti hravě odpoledne berou jako něco, co je naplňuje a baví. S motivací panenky Emy jsou spokojené, jelikož v nich probouzí jistotu, i když nereálné postavy. Fantazie dětí je neomezená. Děti se nestydí mluvit (jako v mateřské škole). Možná je to tím, že důvěřují i mé osobě ne jen v roli panenky.

Dětem jsem v ten samý den před spaním v rámci prevence řečových dovedností četla pohádku “Malá lesní víla“ (Eichlerová, Havlíčková 2016, s. 16 – 18).

Závěrečná reflexe

Zatím se nevyskytl problém nezvladatelnosti v obtížích her. Děti hru pochopí hned po vysvětlení, pokud však mluvím pomalu. Když děti něčemu nerozumí, samy se dokážou zeptat. Vždy se snažím nějakým způsobem dětem odpovědět.

2.5.4 Honba za farmou

Výchovně vzdělávací cíl:

- Dítě se seznámí foneticky a vizuálně se souhláskami Ť, Ď, Ň.
- Dítě je schopno napodobit zvuky zvířátek.
- Dítě dokáže přiřadit mládě k samici.

Realizace prostředí: louka, procházka na farmu

Vycházka na farmu

Motivace: „Dneska si děti zpestříme den procházkou za zvířátky na farmu. Po cestě se budeme chovat ale vzorně. Až budeme se zvířátky, dáme pusinky na zámek, a když si budeme chtít povídat, tak pouze tiše, aby se nás zvířátka nepolekala a neutekla do svého domečku. Dohodnuto?“

Pomůcky: reflexní vestičky na vycházku

Dechová cvičení

Motivace: „Tak už jsme tu. Nejprve, než nás na farmě uvítají, se vás zeptám, jak vlastně dělá kráva (ovce, koza a kočička)? Pamatuje si někdo, jaký dopravní prostředek jsme cestou potkali? A jaký zvuk dělal?“

Postup hry: Cílem je hluboký nádech a dlouhým výdechem a fonací. Tzn., že se děti Ema ptá, jak dělají jednotlivá zvířátka (kráva, ovce, koza, kočka). Pak se děti zeptá, co po cestě viděli za dopravní prostředky a jak dělají (vlak, auto).

Gymnastika mluvidel

Motivace: „Co jedí zvířátka děti? Mohou to co lidi? Co třeba jablíčka? Chutnají vám také? Teď si sníme jablíčko ke svačince, sedneme si a pomaloučku ho zkusíme sníst podle mě.“

Pomůcky: jablka, zrcadlo

Popis hry: Přežvykování a polykání sousta jablka. Po tom, co jablko sníme, přejdeme na cvakání zubů. Dále přehnaně otevírat ústa se cvakáním zubů a pak s odrazem rtů.

Sluchová hra

Motivace: „Víte děti, jaké to je být slepý? Jak takový slepý člověk pozná, kde asi je, nebo kde co je? Kde máme očka? A co s nimi můžeme vidět? Vidí to samé i slepý člověk? Zkusíme se na chvílku vcítit do slepého člověka.“

Pomůcky: šátek

Popis hry: Ema zaváže jednomu dítěti oči. Ostatní děti jsou v naprostém tichu a neradí. Ema opatrně po zavázání očí, otočí dítě několikrát dokola. Drží ho za ruku, aby se nebálo a mělo v ní

jistotu bezpečí. Pak se dítěte zeptá, kde slyší kozu (další zvířata dělající zvuk). Úkolem dítěte je pouze ukázat směr zvuku zvířete. Postupně se děti vystřídají. Děti do ničeho nenutíme.

Představení hlásek

Motivace: „Když už jsme si prohlídli zvířátka na farmě, tak jestli pak víte, jak se jmenují samičky a jejich mlád'átka. Samička je maminka. A mlád'átko je, co? Ano, její děťátko.“

Pomůcky: obrázky jmenovaných samic a mlád'at, čtvrtka se semišovým či vlněným papírem

Popis hry: Ema postupně dětem představuje samičky na obrázku, popřípadě je ukáže i v reálně na farmě. Děti se pak zeptá na názvy mlád'at k daným samičkám. Poté položí do středu obrázky samic a mlád'at, které však děti musí poskládat do správných dvojic. Pak řekne například jehňátko a upozorní děti na tvrdopatrovou hlásku. A následně ji ukáže na čtvrtce, jak pro zajímavost vypadá.

Rytmická cvičení

Motivace: „*Jaká zvířátka si pamatujete z farmy? A jestli pak si pamatujete mlád'átko od kočky (fenky, ovečky nebo kačeny)? Po cestě domů se naučíme krátkou říkanku o domácích zvířátkách.*“

Metoda: chůze dle rytmu říkanky

*Po dvoře běhá slepička,
má tuze malá vajíčka.*

*V blátě se rochní prase,
koník se na louce pase.*

Reflexe s dětmi

Cestou do domova zhodnotíme po básničce celý výlet za zvířátka. Děti byly spokojeny s praktickou ukázkou zvířat.

Dětem jsem v ten samý den před spaním v rámci prevence řečových dovedností četla pohádku “O hříbátku se zlatou hřívou“ (Eichlerová, Havlíčková 2016, s. 85 – 87).

Závěrečná reflexe

Dopolední program se dětem líbil. Děti byly natěšené na zvířátka. Chovaly se ukázněně.

Slovní zásoba velmi narůstá. Děti se nestydí cokoliv říci, i kdyby to mělo být špatně. Artikulace a výslovnost se také výrazně zlepšila. Rytmus dechu se ustaluje. Děti si své tempo řeči už dokážou samostatně regulovat.

2.5.5 Veselý den s beruškou

Výchovně vzdělávací cíl:

- Dítě se seznámí foneticky a vizuálně se souhláskami Č, Š, Ž.
- Dítě si osvojuje tancem rytmus těla a dechu.
- Dítě si uvědomuje změnu ročního období, konkrétně jeho barevnost.
- Dítě se seznámí s měsíci v roce.

Realizace prostředí: tělocvična

Pohybová hra „Brouček a Beruška“

Motivace: Motivační pohádka Broučci (Karafiát, 1968, příběh VII, s. 60 – 63)

Příběh vypráví o tom, jak Brouček potkal Berušku. Dočteme po slova: „Takový hezounký, kulatý brouček sedí v trávě, celinký červený se sedmi krásnými, černými puntíky – a ty oči, ty krásné oči! A ty oči tolik plakaly, a teď se na Broučka upřeně dívaly. Broučkovi jich bylo líto.“ (Karafiát, 1968, s. 63)

„Copak to tam asi bylo děti? Výborně, Beruška. Víte, proč Beruška plakala? Protože se ztratila a potřebovala se vrátit domů. Myslíte si, že ji brouček pomohl najít cestu zpět domů? My si teď zkusíme na Berušku a Broučka zahrát a schválně jestli Broučci dostanou v pořádku své Berušky domů.“

Pomůcky: šátek, kruhy, žíněnka, lano

Pravidla hry: V tělocvičně máme již předem připravené pomůcky pro překážkovou dráhu. Nejprve si všichni utvoříme dvojice, které se poté prostřídají. Jeden z dvojice představuje berušku, jež má zavázané oči. Druhý jako brouček ji však musí dostat na konec dráhy. Brouček berušku drží celou dobu za ruku a doplňuje cestu slovy či instrukcemi.

Dechová cvičení

Motivace: „Já znám ještě jeden příběh, ale ten tu sebou nemám. Pamatuji si, že je také o berušce a jejím kamarádovi šnekovi. Na které písmenko začíná šnek? Zkusíme si šneka vytleskat, kolikrát jsme tleskli? Ještě si zkusíme vytleskat berušku. Kolikrát jsme tleskli?“

Pomůcky: modelína, brčka, míček (na ping pong)

Postup hry: Nejprve si děti udělají válečky a vytvoří plošně šneka. Děti pak foukají skrz brčko na míček. Úkolem je dostat míček do středu šneka.

Gymnastika mluvidel

Motivace: „Pamatujete si, jak se cítila Beruška, když ji Brouček našel? Smutně, že? A copak je opakem smutného? Ano, veselý. Ukažte mi, jak se umíte hezky smát. A na závěr si pošleme pusinky, jako důkaz, že se máme rádi.“

Pomůcky: zrcadlo

Popis hry: Střídání špulení rtů se širokým úsměvem. Zařadíme i vzájemné posílání pusinek.

Sluchová hra

Motivace:

1. část

„Schválně, kdo bude tak šikovný a rozpozná zvuky na nahrávce. Poslouchejte pozorně, pak se vás na něco zeptám.“

2. část

„Jaký zvuk se objevil v naší pohádce o Broučkovi? Který zvuk se vám nejvíce líbil?“

Pomůcky: Nahrávka (pláče, větru, smíchu, auta)

Popis hry: Ema dětem pustí postupně nahrávku zvuků. Po jednotlivém zvuku děti zodpoví, co slyšely.

Představení hlásek

Motivace: „Kdo ví, co máme za měsíc? (říjen) V jakém ročním období se nachází měsíc říjen? (podzim) Dokázal by někdo vyjmenovat roční období? A měsíce? Podzim je tak krásně barevný. Podívejte se ven, vidíte také tu spoustu barev?“

Pomůcky: žlutý, šedý, červený fix, čtvrtky (dle počtu dětí), čtvrtka se semišovým či vlnitým papírem

Popis hry: Úkolem dětí je nakreslit žlutým fixem, všechny žluté věci, které je v dané chvíli napadají. Dále pokračují šedým fixem, se kterým nakreslí věci šedé. A v neposlední řadě to samé provedou s červeným fixem. Na konci si povíme, co každý nakreslil.

Rytmická cvičení

Motivace: „Zatančíme si taneček jako berušky? Jdeme na to“

Pomůcky: vyrobená tykadla z čelenky a drátku.

Metoda: improvizovaný tanec Emy, který děti opakují dle ní

Píseň: Beruško, půjč mi jednu tečku

Reflexe s dětmi

Děti dopoledne zhodnotily ve společném kruhu, opět za pomoci daru mluvení, konkrétně plyšové berušky.

Dětem jsem v ten samý den před spaním v rámci prevence řečových dovedností četla pohádku “Masopustní bál“ (Eichlerová, Havlíčková 2016, s. 31 – 33).

Závěrečná reflexe

Děti byly šikovné. Co jim vyloženě dělalo velký problém, bylo vyjmenovat měsíce v roce. Toto byla pouhá neznalost. Dětem jsem jednotlivé měsíce vyjmenovala a v rychlosti je popsala. Roční období dokázaly vyjmenovat. Pokud jsem se ptala například, které období je po jaře, před zimou apod., tak bohužel nevěděly.

2.5.6 Šikovní zvířátka

Výchovně vzdělávací cíl:

- Dítě se seznámí foneticky a vizuálně se souhláskami C, S, Z.
- Dítě dokáže roztrždit, jaký prvek nepatří do řady.
- Dítě se zdokonaluje ve slovní zásobě, rozšíří své znalosti o zvířatech.
- Dítě si osvojí spojení hlasové modulace s verší.

Realizace prostředí: tělocvična

Pohybová hra „Hadí úprk“

Motivace: „Už jste byli někdy v cirkuse? Víte, co to cirkus je? Vypadá takhle. (ukázat obrázek) A jestli pak víte, co se v tom cirkuse děje? Já vám to tedy povím. V tom velkém stanu se pořádají vystoupení šikovných zvířátek. Můžeme tam potkat například slona. Jak vypadá slon? Ukažte, jak vypadá slon a hezky zatrubte. Vidět tam můžeme i lva, jak ten vypadá? Výborně, ale nezapomeneme, že lev řve pořádně nahlas. Nebo hada, ukažte mi, jak vypadá had, dělám ho správně? A kdo ví, jaký zvuk dělá had? Správně a ještě jednou si zasyčíme všichni dohromady. Představte si, že z toho cirkusu utekla malá háďata. Ty háďátka jste vy!“

Pomůcky: obrázek cirkusu, šátek

Pravidla hry: Ema jako hledač cirkusu prostřednictvím šátku chytá ostatní děti (háďátka). Šátek drží pevně v obou rukách. Koho však chytí pohlazením šátkem, stává se hledačem cirkusu. Háďata celou dobu na úprku samozřejmě syčí.

Dechová cvičení

Motivace: „Když jsem byla jako malá v cirkusu, byl tam i papoušek. Víte, jak vypadá papoušek? Má krásná barevná peříčka. Zkusíme si papouška vytleskat. Pár těch peříček jsem donesla. Koukněte se.“

Pomůcky: barevná peříčka

Postup hry: Postupně odfoukáváme z dlaní jedno barevné peříčko, pak ho odfoukáváme po zemi.

Gymnastika mluvidel

Motivace: „Když si vzpomeneme na hada, tak on při syčení vystrkuje? (jazyk) Ukažte, jak had syčí? My ale umíme s jazýčkem dělat i jiné věci.“

Pomůcky: zrcadlo

Popis hry: Na úvod je předvedení hada. Poté dám ústa do širokého otevření, pomalými pohyby střídavě špičkou jazyka se snažíme dotknout horního patra za zuby. Vytvořením tzv. ruličky z jazyka vystrčíme z úst jazyk. Na závěr se mírně zkusíme kousat do jazyka.

Sluchová hra

Motivace: „*Někam se nám ztratil slon. Pozorně poslouchejte, jestli ho v té naší hře někde nenajdeme?*“

Pomůcky: obrázky (cihly, cvrčka, cedník, zrcadlo, zelí, zlato, sýru, slzy a slona)

Popis hry: Ema předřikává řadu slov, pokud však děti slyší hlásku (nejprve C, pak S, Z), dupnou si. Řada slov je i na obrázcích v řadě, tudíž děti jsou dětem poskytnuty vizuálně. Jejím dalším úkolem je si řadu před sebou zapamatovat. Ema pak obrázky zamíchá a každý si vyzkouší postavit předchozí řadu. Řada se po složení vždy obnoví.

Představení hlásek

Motivace: „*Slona už jsme našli. Kde můžeme ještě kromě cirkusu vidět slona? (Zoo) Výborně. Je tam sám? Jaká zvířátka tam můžeme potkat? Tak třeba se další známé zvířátko objeví i v této hře.*“

Pomůcky: čtvrtka se semišovým či vlnitým papírem

Popis hry: Zeptáme se dětí, co do řady nepatří a proč. Jakou barvu mají dané obrázky. Kde můžeme vidět zebra a slona a kde naopak cibuli? Jako ukázkou přineseme dětem ukázat cibuli v celku a i nakrájenou cibuli, aby si k ní mohly přičichnout. Pak k obrázkům přiřadíme hlásky a společně s tím doprovázíme komentářem: „C jako cibule, Z jako zebra, S jako slon“. Můžeme se doptat, jaká další slova na tyto hlásky znají.

Rytmická cvičení

Motivace: „*Já z nás vykouzlím zvířátka. Buďte bystří, schválně zda poznáte, která zvířátka mohou vystupovat v cirkusu.*“

Metoda: verše s hlasovou modulací

Takhle dupe slon. (hluboký hlasový tón)

Letí, letí ptáček. (vysoký hlasový tón)

Ted' jsem prase v bahně. (hluboký hlasový tón)

A bzučící včelička. (vysoký hlasový tón)

A já jsem také medvěd. (hluboký hlasový tón)

A malý mravenec. (vysoký hlasový tón)

Reflexe s dětmi

Děti dopoledne zhodnotily ve společném kruhu. Tentokrát začneme převyprávět společně příběh o našem dopoledni. Komu se den líbil, řekne všem jakoukoliv básničku. Komu však ne, neřekne nic.

Dětem jsem v ten samý den před spaním v rámci prevence řečových dovedností četla pohádku „Čmelák Janíček a včelka Anička“ (Eichlerová, Havlíčková 2016, s. 100 – 102).

Závěrečná reflexe

Moc se mi líbí přístup dětí, které se rády zapojí do všech aktivit. Spojení hlasové modulace s veršem nedělaly dětem problémy a ba naopak zvládly vymyslet i své vlastní verše, které jsme si předvedly.

2.5.7 Podzimní radovánky

Výchovně vzdělávací cíl:

- Dítě se seznámí foneticky a vizuálně se souhláskou J.
- Dítě zná barvy, předmatematické pojmy typu větší a menší.
- Dítě foneticky rozpozná hlas druhého.
- Dítě si osvojí práci s hudebními nástroji.
- Dítě spojí říkadlo společně s hudebním nástrojem.

Realizace prostředí: les

Pohybová hra „Hledám, hledám lístečky“

Motivace: „*Vidíte ten krásný podzim? Jaké barvy vidíte všude kolem sebe? Vidíte tu spoustu napadaných lístečků kolem stromu? Pomůžeme lesu mu tady trochu uklidit.*“

Pomůcky: listí z lesa

Pravidla hry: V lese hledáme, co největší počet listů na čas. Všechny listy si shromáždíme na vyznačeném místě. Poté je společně třídíme dle barvy, tvaru a velikosti.

Dechová cvičení

Motivace: „*Představte si, že jsem byla tak nešikovná, že jsem támhle v lese upadla. A podívejte se, roztrhala jsem si boty. Znáte nějakou podobnou písničku o roztrhaných botách? Tak poslouchejte.*“

Pomůcky: roztrhané boty (z igelitového pytle a gumičky), tzv. podsedáky pro děti

Postup hry: Děti se v sedu opírají zády o strom a Ema zpívá lidovou píseň Já husárek malý. Děti mají zavřené oči a zhluboka a intenzivně dýchají. Ema postupně všechny obejde a pohládí. Pak si velmi opatrně a pomalu sednou. Dále vedeme diskuzi o tom, jak bychom Husárkovi mohli případně pomoci. Nakonec si lidovou píseň zazpíváme společně.

Gymnastika mluvidel

Motivace: „*Jejda, po tom zpívání mám nějakou neposednou pusinku. Zkuste, jestli i ty vaše umí to, co ta moje?*“

Pomůcky: zrcadlo

Popis hry: Střídání pohybu rtů z jedné strany na druhou, poté změna pohybu nahoru a zpět společně s nosem.

Sluchová hra

Motivace: „*Chcete si ještě zazpívat? Já mám nápad. Teď z nás budou zpěváci!*“

Popis hry: Jedno z dětí jde na určené místo, aby neslyšel, na čem se ostatní domlouvají. Ostatní se posadí do kruhu a začnou zpívat jakoukoliv píseň, kterou všichni dobře znají. Jeden však

v kruhu nezpívá a pouze otevírá ústa. Dítě, které bylo opodál, přijde zpět za ostatními a hádá, kdo nezpívá. Může kolem dětí procházet. Když to uhodne, vzájemně se prostřídají a Ema určí, kdo bude další tzv. nezpěvák.

Představení hlásek

Motivace: „*Kdo to je? (ježek) Jakou pak má barvu? Zkusíme si ježka vytleskat. Kolikrát jsme tleskli? Výborně, dvakrát. A na jaké písmenko ježek začíná? Správně, J. Podívejte se, jak písmenko J vypadá. Připomíná vám něco?*“

Pomůcky: čtvrtka s vlnitým či semišovým papírem, plyšový ježek

Rytmická cvičení

Motivace: „*Když už tady máme takového krásného ježečka, tak si pro něj připravíme říkanku. Páni, co to tu mám? Vyrobené hudební nástroje, vyzkoušíme je?*“

Pomůcky: vyrobené hudební nástroje (špejle místo dřívek, balonky s 5 ks rýže místo chrastítka, plastový kelímek jako bubínek)

Metoda: rytmizované říkadlo s hudebními nástroji

- Rytmus udává Ema. Dřívka jsou v tempu, chrastítka zní každou druhou dobu a bubínek zní poslední dvě doby).
- Nejprve si děti vyzkouší jeden nástroj, pak přidáme druhý a nakonec třetí. Nezapomeneme zakomponovat i předeheru.

*Ježek bydlí v lese,
listí sebou nese.*

*Rád si zdřímne v listí,
pak si jídlo zajistí.*

*Jablíčko má v domečku,
dlouho nespí, ježečku!*

Reflexe s dětmi

Dopolední program jsme zhodnotili pomocí potlesku, která hra či činnost dostat největší ohlas potlesku, tak pomyslně zvítězila.

Dětem jsem v ten samý den před spaním v rámci prevence řečových dovedností četla pohádku „Jak byly housle smutné“ (Eichlerová, Havlíčková 2016, s. 130 – 132).

Závěrečná reflexe

Dnešní dopolední hrátky byly více zaměřené na rytmus. Když děti mluví pomalu a v klidu, mluví foneticky správně až na pár hlásek (r, ř). V úplném začátku děti všechny hlásky komolily. Nebyly si jisté s vyslovováním. Nejvíce se jim líbila poslední aktivita s vyrobenými hudebními nástroji.

2.5.8 Gábinka a hravé dopoledne

Výchovně vzdělávací cíl:

- Dítě se seznámí foneticky a vizuálně se souhláskami K a G.
- Dítě si rozvíjí sluchové vnímání v rámci poznávání zvuků zvířat.
- Dítě si osvojí rytmus dle improvizovaného tance Emy.

Realizace prostředí: tělocvična

Pohybová hra „Kolo, kolo mlýnský“

Motivace: „Kdo ví, v jakém tvaru právě sedíme? Správně v kruhu. Na jaké písmenko kruh začíná? Vytleskáme si ho. Kolikrát jsme tleskli? Chválím vás. A jaký je kruh? Ano, kulatý. Jaké věci jsou podobné kruhu? Nebo mají na sobě něco kulatého? A co takhle kolo.“

Pravidla hry: Všichni společně chodíme v kruhu za ruce. Ema říká básničku: „Kolo, kolo mlýnský, za čtyři rýnský, kolo se nám polámalo, mnoho škody nadělalo, udělalo bác!“ Při každém kole se mění styl chůze v kruhu. Příkladem jsou poskoky, cval, skoky po stranách, tzv. po čtyřech.

Dechová cvičení

Motivace: „Já znám ještě větrníček, který je právě ve tvaru kruhu, který se točí. Netočí se ale jen tak sám, musí mu někdo pomoci. Bud' větrík, a nebo..., kdo to ví?“

Pomůcky: vyrobený zahradní větrník (dle počtu dětí)

Postup hry: Děti dle Emy foukají na větrník, nejprve na jeden nádech a poté přerušovaně.

Gymnastika mluvidel

Motivace: „To foukání mě nějak zmohlo. Namasírujeme si neobvyklým způsobem pusinky. Pozorně sledujte.“

Pomůcky: zrcadlo

Popis hry: Zpočátku olizování vnějších zubů s otevřenými ústy, následně se zavřenými ústy. Nafukujeme v ústech bublinu a poté jí praskneme prstem. Pak zadní částí jazyka tzv. šimráme horní patro.

Sluchová hra

Motivace: „Představte si, že jedné paní z vesnice utekla ze zahrady zvířátka. Já umím zvuky těch zvířátek, tak schválně, zda budete vědět, která ta zvířátka utekla.“

Popis hry: Ema představí zvuk zvířátka a děti hádají, jak je to zvířátko. Děti pak zvuk společně s Emou zopakují.

Zvuky zvířátek: Koko dák – slepice, kykyryký – kohout, kvak – žába, gagaga – husa. Pak se Ema ptá, které zvířátko dělalo úplně jinak než ostatní zvířátka. Které písmenko kromě písmenka K slyšely na začátku zvuku.

Představení hlásek

Motivace: „*Tak snad se ta zvířátka vrátí zpátky na zahradu. Víte, kolik zvířátek začíná na písmenko K? Zkuste si vzpomenout. (kočka, kuň, krtek, králik, kos, koza, kachna, apod.) Na jaké písmenko začínají tato zvířátka? Zkusíme si je vytleskat. Podívejte se, jak písmenko K vypadá, připomíná vám něco? Já tu mám ještě jedno písmenko, podívejte se. Ví někdo, co to je za písmenko? To je písmenko G. S ním se setkáme v básničce o Gábince. Poslouchejte pozorně, děti, pak mi řeknete, kde všude jste slyšely písmenko G.*“

*Gábinka s gumáky,
gumovala obrázky.*

*Děti s ní venku běhaly,
střelila gól do brány.*

Pomůcky: čtvrtka s vlnitým či semišovým papírem

Rytmická cvičení

Motivace: „*Ta naše Gábinka má oblíbenou jednu písničku, na kterou umí i krásně tancovat. Já znám její taneček i oblíbenou písničku. Naučíme se ho.*“

Pomůcky: Písnička Holka modrooká

Metoda: improvizovaný tanec dle Emy

Reflexe s dětmi

Dopolední program si hodnotíme za pomoci předmětu (dar mluvení). Každé z dětí řekne, jaké bylo dnešní dopoledne a jaká hra se mu líbila nejvíce.

Dětem jsem v ten samý den před spaním v rámci prevence řečových dovedností četla pohádku „Kristýnka a krtek“ (Eichlerová, Havlíčková 2016, s. 40 – 42).

Závěrečná reflexe

U dětí nejvíce uspěla aktivita se zvuky zvířátek a taneční rytmičtý taneček.

2.5.9 Dáváme na sebe pozor!

Výchovně vzdělávací cíl:

- Dítě se seznámí foneticky a vizuálně se souhláskami T, D, N.
- Dítě je schopno předvést pantomimu za pomoci vyznačeného obrázku.
- Dítě je schopno na jeden výdech odfouknout a také postupně odfoukávat malé množství sněhu.
- Dítě dokáže vyhledat a přiřadit rým dle obrázku.
- Dítě si uvědomuje zvýšenou opatrnost na vozovce.

Realizace prostředí: zahrada, tělocvična

Pohybová hra „Kdo jsem?“

Motivace: „Víte děti, co je to pantomimo? To znamená, že se snažím někomu něco vysvětlit, například co jsem, ale nesmím u toho mluvit ani dělat zvuky. Chcete si to zkusit?“

Pomůcky: papírový vánoční strom, na kterém jsou kartičky s úkoly zabalené v dárkovém papíře, pro každého minimálně tři úkoly

Pravidla hry: Postupně si každý otevřeme jeden dárek. První, kdo si ho rozbálí, předvede konkrétní věc, kterou má zobrazenou na své rozbalené kartičce. Úkolem může být předvést zvíře, činnost, povolání apod. Ostatní děti hádají. Předvádění je časově omezené za pouhé dvě minuty děti musí předvést to, co si rozbalily. Poté se vystřídají.

Dechová cvičení

Motivace:

1. část

„Co je to bílé venku? Ano, přeci sníh. My se teď oblékneme a půjdeme se na chvíli za sněhem podívat.“

2. část

„Co se dá všechno se sněhem dělat? Dá se odfouknout? Zkusíme to.“

Pomůcky: sníh venku

Postup hry: Nejprve si sníh nabere do svých dlaní. Nejprve se ho snažíme všechen odfouknout z dlaní. Při dalším pokusu se tentokrát snažíme ho postupně, pokud možno, ve stejném rytmu odfouknout. Za odměnu si postavíme společného sněhuláka a vrátíme se do budovy.

Gymnastika mluvidel

Motivace: „Něco tu mám, schválně zda víte, co to je? Je to sladké? Malé, oranžové, kulaté apod.“

Pomůcky: vyrobené ovocné lízátko (ovoce (mandarinka) na špejli), zrcadlo

Popis hry: Lízání ovocných lízátek dle Emy. Krouživé pohyby špičkou jazyka na vrchol lízátko. Dále opět krouživými pohyby za pomoci stran jazyka obkroužit celé lízátko. Také vystrčení špičky jazyka a pouze se dotknout lízátko. Závěrem „třukání“ opět špičky jazyka na horní patro za zuby. Za odměnu sníh z ovoce.

Sluchová hra

Motivace: „Znáte slova, která jsou si sluchově velice podobná, ale každé znamená úplně něco jiného? Takovýmto slovům říkáme rýmy. Nebudete mi věřit, ale dneska nás nějaké rýmy, dokonce i rýma koukám, nás přišly navštívit, jenže se schovaly. A já vím, kam. Pomůžete mi, moji kamarádi, je najít? Jsou ukryté v těchto obrázcích.“

Pomůcky: pro každé dítě kartičky s obrázky (nosu, psa, trouby, dresu, tužky, ucha, růžků, ducha, kosa, stužky, nůžek a houby)

Popis hry: Ema rozdává každému dítěti obrázky (nosu, psa, trouby, dresu, tužky, ucha, růžků, ducha, kosa, stužky, nůžek a houby). Úkolem dětí je vyhledat a správně složit obrázky dle rýmů. Poté si to společně zkontrolují s Emou.

Představení hlásek

Motivace: Navazujeme na předchozí aktivitu

„Které slovo v této řadě začíná na písmenko T (D, N)? Podívejte se, písmenko T (D, N) vypadá takhle. Připomíná vám to písmenko něco? Už jste ho někdy viděly?“

Pomůcky: čtvrtka se semišovým či vlněným papírem

Popis hry: Děti mají už z předchozího cvičení uspořádané dvojice rýmů. Z počátku se zeptáme, které písmenko má ve svém začátku slova. Poté dětem ukážeme postupně konkrétní písmenka. Dítě si v žádném případě nemusí písmenka pamatovat, pouze si povídáme o tom, co jim dané hlásky připomínají.

Rytmická cvičení

Motivace:

I. část

„Přečtu vám krátký příběh o statečném pejskovi.“

Příběh: Opožděný dárek

Jednou takhle o Vánocích ráno se vydali sourozenci Nelinka a Toník vyvenčit pejska z útulku. Pejsek byl celý bílý a zdobily ho černé skvrny. Byl to dalmatin. Děti si ho tak moc zamilovaly, že mu začaly říkat Dodo. Dodo byl moc hodný a poslušný pejsek, ale bohužel bez rodiny. Ani rodiče Nelinky a Toníka pejska nechtěli mít doma. Jak si takhle kráčeli po kluzké silnici, jelikož tam nebyl chodník, nevyšli si auta, které jim jelo přímo za zády. Nelinka šla polem, hned vedle silnice, plného sněhu a moc si to užívala. Toník držel pejska přímo na silnici. Auto ale nečekané

dostalo smyk a mířilo přímo k Toníkovi. Nelinka ale vše včas viděla a křičela: „Pozor!“ Pejsek Dodo tak pohotově a rychle zareagoval, že stáhnul sebe i Toníka do stráně. Nikomu se naštěstí nic nestalo. Děti vrátily pejska a utíkaly domů. Vše doma řekly. Druhý den časně ráno se rozhodla maminka s tatínkem jít do útulku a pejska si osvojit. Dětem nic neříkali. Pak dorazili domů a za nimi pelášil šťastný Dodo.

2. část

„Jak se asi tvářily děti, když domů dorazil jejich přítel pejsek Dodo? Ten pejsek zachránil Toníkovi život. Co se mu mohlo stát? Musíme si dávat pozor a chodit jen po chodníku. Na silnici nikdy nechodíme bez dospělého, aby se nám nic nestalo. Já znám jednu písničku o jiném pejskovi, kdo chce, může se přidat.“

Metoda: zpěv s hudebním doprovodem (balonek s rýží, špejle a plastový kelímek)

Lidová píseň: Skákal pes přes oves

Reflexe s dětmi

Za pomoci plyšového pejska, který udává dar mluvení, si společně zhodnotíme průběh dopoledne. Každý celou větou řekne, z čeho měl největší radost a do čeho se mu naopak nechtělo.

Dětem jsem v ten samý den před spaním v rámci prevence řečových dovedností četla pohádku “Sněžný muž“ (Eichlerová, Havlíčková 2016, s. 161 – 163).

Závěrečná reflexe

Dětem se nejvíce líbila aktivita venku, kdy si mohly i postavit společně s Emou sněhuláka. Ostatní hry a aktivity byly ohodnoceny přibližně na stejné úrovni bez připomínek.

2.5.10 Čertovská zábava

Výchovně vzdělávací cíl:

- Dítě se seznámí foneticky a vizuálně se souhláskou L.
- Dítě je schopno předvést a empaticky se vžít do emoční situace.
- Dítě je schopno dokončit příběh.
- Dítě se je schopno za pomoci klacíků vyřukat rytmus básně.
- Dítě se zdokonaluje v artikulaci na základě „rozhýbání“ mluvidel či artikulačních cvičení.

Realizace prostředí: tělocvična

Pohybová hra „Míchám, míchám hlínu“

Motivace: „Víte děti, já si neumím s vámi jen hrát, já také umím míchat z hlíny sochy. Já tady nemám hlínu, ale modelínu, z které se dají malé sošky vytvořit. Zkuste si tedy z té modelíny vytvarovat svou sochu. Socha je němá, to znamená, že nemluví a vypadá přesně tak, jak si jí vytvarujeme my samy. Chcete si vyzkoušet jaké to je být sochou?“

Pomůcky: modelína

Pravidla hry: Děti se pohybují libovolně po prostoru. Ema společně s dětmi říká: „Míchám, míchám hlínu a umíchám sochu...“ V tu chvíli děti nechají slovo Emě, ta určí náladu či emoci sochy, například veselou, smutnou, ustrašenou, stydlivou, nebojácnou apod. Děti pak v tzv. štronzu předvedou náladu sochy. Poté pokračují dále ve hře.

Dechová cvičení

Motivace: „Venku nám padá sníh. Co všechno můžeme ze sněhu postavit? Můžeme kouli postavit i z něčeho jiného? A co třeba z papíru? Zkusíme si takovou kuličku vyrobit právě z papíru.“

Pomůcky: papírová kulička, brčko (vše dle počtu dětí)

Postup hry: Úkolem dětí je přemístit svou papírovou kuličku z bodu A do bodu B. Kuličku přemísťují za pomoci brčka, do kterého budou foukat právě směrem na papírovou kuličku. Nejde o rychlost, ale o to dostat svou kuličku do cíle.

Gymnastika mluvidel

Motivace: „Kde máme děti jazyk? Kdo nám takhle vystrkuje jazyk ven? Známe někoho takového? Ano, čert. Chytneme si ho! A ježda, on je dnes nějaký neposedný, podívejte se na něj do zrcadélka. Možná si náš jazýček chce zahrát na divokého čertíka. Pojdme na to.“

Pomůcky: zrcadlo

Popis hry: Vypláznutí jazyka a navázat pohyb jazykem ze strany na stranu, tzn. z levého koutku do pravého koutku a naopak. Plynule přejít k olizování rtů jazykem dokola. Poté špičkou jazyka převést tzv. ruličku. Dále „šimrání“ špičkou jazyka o horní patro. A na závěr udělat zvuk čertíka.

Sluchová hra

Motivace: „Víte děti, co má sebou nebo na sobě čert? Má také řetěz? Ten řetěz při jeho chůzi dělá nějaký zvuk, že? Ano, správně, cinká. My si teď „zacinkáme“ řetěz nějakého čertíka. Ale my jsme tak šikovní, že nám budou stačit naše ruce a nohy!“

Popis hry: Děti dle předem ukázaného vytleskaného rytmu, opakují stejný rytmus tleskáním. Ema střídá rytmus a také střídá dupání s tleskáním.

Představení hlásek

Motivace: „Čertík také sebou nosí pytel? Na co ho má? Neříkejte, na děti? A proč? Já tu mám také pytel, vidíte ho? My ale náš pytel nebudeme mít na zlobivé děti, protože jsme všichni hodní. Náš pytel je zatím prázdný. Naplníme si ho sami. Ale čím? Obrázky, ale ne jen tak ledajakými! My si totiž naplníme pytel obrázky, které začínají na písmenko L. Písmenko L vypadá takhle? Znáte nějaká slova, která začínají na písmenko L?“

Pomůcky: čtvrtka A4, vlnitý či semišový papír, malé kartičky na obrázky, pytel (černý na odpadky), pastelky

Popis hry: Zpočátku si budeme povídat o věcech začínajícím písmenkem L. Děti pak na malé kartičky nakreslí věci, o kterých jsme si právě povídali. Poté svůj obrázek hodí do pytle. Děti kreslí dle jejich zájmu a slovní zásoby neomezený počet kartiček.

Rytmická cvičení

Motivace:

1. část

„Nyní vám přečtu pohádku o jednom hodném čertovi.“

Metoda: dokončení příběhu, dramatizace textu (narativní pantomima, báseň s doprovodem klacíků

Pohádka: O čertovi

Když zapadalo slunce, procházel se smutný čert Leoš kolem rybníčku. Bylo mu do pláče. Odpoledne, když si hrál s ostatními čertíky u kotle, potkal milou a krásnou čertici Lucinku. Hned, co ji spatřil, se mu rozbušilo srdce. Najednou utekl ven k rybníčku, kde mu bylo do pláče. Čertice Lucinka si ale všimla, že čertík Leoš někam zmizel. Vydala se ho tedy hledat. „Bl, blll, kde jsi, Leošku, blll?“ Volala čertice Lucinka. Ta už ho ale v dáli viděla. On však mezitím složil čertici Lucince básničku. Na kus papíru psal:

„Líbezná tvář tvoje,
chtěl bych, aby byla moje.
Na první pohled jsem se zamiloval,
lásku tvou bych opatroval.
Miluji Tě čím dál víc,
jen Tebe chci mít!“

2. část

„Jak to děti dopadlo? Vymyslíme si svůj konec pohádky, jak to s tím čertíkem Leoškem a čerticí Lucinkou dopadlo? Na jaké písmenko, začínají jména v pohádce?“

Popis hry: Ema přečte pohádku ještě jednou. Při druhém čtení však děti představují čertíka Leoše a narativním pantomimem předvádí to, co se odehrává v příběhu. Pak si dohromady vymyslíme básničku pro čerta s doprovodem klacíků.

Reflexe s dětmi

Ohodnocení celého dopoledne shrneme do jedné aktivity, a to prostřednictvím klacíků z předchozí aktivity, kdy dítě drží v dlaních oba dva klacíky. Úkolem dětí je položit klacíky doprostřed kruhu, když však položí pouze jeden, znamená to, že se jim něco nelíbilo, pokud ale položí oba dva, je to známka toho, že se jim dopoledne líbilo bez námitek.

Dětem jsem v ten samý den před spaním v rámci prevence řečových dovedností četla pohádku “O čertovi, který neměl rohy“ (Eichlerová, Havlíčková 2016, s. 91 – 93).

Závěrečná reflexe

Děti jsou s dopoledním programem spokojené. Dávají pozor. Nevyskytují se příznaky hyperaktivity ani nepozornosti. Při malém počtu dětí je spolupráce plně vzájemná. Děti se snaží odpovídat celými větami. Když však zapomenou, stačí je na to upozornit jednou.

2.5.11 Není ucho jako ucho

Výchovně vzdělávací cíl:

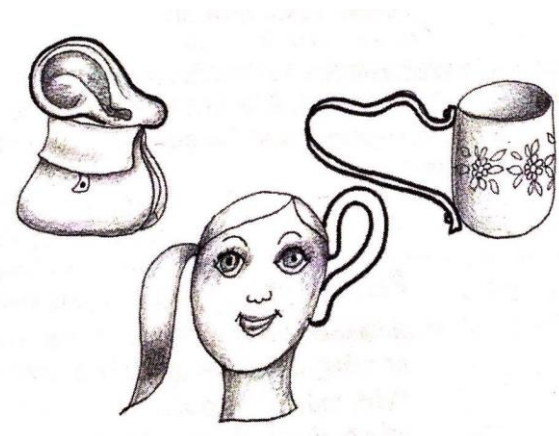
- Dítě se seznámí foneticky a vizuálně se souhláskami H a CH.
- Dítě pozná rozdíl mezi lidským uchem a ostatními uchy.
- Dítě rozvíjí rytmus těla za pomoci osvojené říkánky.

Realizace prostředí: tělocvična

Pohybová hra „Adělčiny hrníčky“

Motivace: „Já mám jednu kamarádku Adélku, která hrozně ráda uklízí. Uklízíte také rádi? Adélka je tak šikovná, že si vymyslela i básničku se svým jménem. Ale když se snažila svou básničku nakreslit, nějak to popletla. Podívejte se, co je na obrázku špatně? Vy jste ale šikovní! Teď si na takový hrníčky a Adélku zahrajeme!“

Pomůcky: pomotané obrázky

*Ucho nejen hlavu zdobí,
na hrnku je na nádobí,*

*Ucho má i kabelka,
kterou nosí Adélka.*

(Pospíšilová 2007, s. 128)

Pravidla hry: Děti se při pohybové hře chytanou za své ucho a představují hrníček, který utíká před Adélkou. Adélka, jelikož ráda uklízí, chce hrníčky pochytat a uklidit. Když Adélka chytne hrníček, vzájemně si vymění své role a hra pokračuje.

Dechová cvičení

Motivace: „Víte, že se dá i kreslit na zrcátko prstíkem? Kdo to umí? Já vás to naučím.“

Pomůcky: zrcátka (dle počtu dětí)

Postup hry: Děti na zrcátko dýchají teplý vzduch, na základě toho se zrcátko zamlží. Děti pak mohou na zrcátko prstem něco rychle nakreslit.

Gymnastika mluvidel

Motivace: „Dnes ráno jsem slyšela z okna nějaký srandovní smích, zkusíme si ho také.“

Pomůcky: zrcadlo

Popis hry: Přehnaná artikulace mluvidel spojené se souhláskou CH a se všemi samohlásky. Konkrétně: CHA CHA, CHE CHE, CHI CHI, CHO CHO, CHU CHU.

Sluchová hra

Motivace: „Dosti smíchu. Co je to budík? Má něco budík společného s hodinami? Jsou hodiny stejné jako budík? Zkusíme si budík vytleskat. Kolikrát jsme tleskli? A teď si zkusíme vytleskat hodiny, kolikrát jsme tleskli? Na které písmenko hodiny začínají? A proč nás vlastně ten budík budí? Vyzkoušíme si takový budík najít pouze svými oušky.“

Pomůcky: šátek, zvoněk

Popis hry: Vybrané dítě má zavázané oči a leží v prostoru. Ema někde v prostoru zvoní zvonkem. Úkolem dítěte se zavázanýma očima je, ukázat směrem zvuku zvonku neboli budíku. Dohromady hádá tři místa, tedy třikrát. Ostatní děti neradí a hlídají, zda nepodvádí hádající dítě. Poté se s někým vystřídá.

Představení hlásek

Motivace: „Protože jsme tak šikovní, zkusíme si z této krásně barevné modelíny vytvořit cokoli, co vás napadne od písmena H nebo CH. Pak si o tom popovídáme. Může to být i něco vymyšleného, pak nám všem povíte, co to je.“

Pomůcky: čtvrtka se semišovým či vlnitým papírem, modelína

Rytmická cvičení

Motivace: „Co to mám na ruce kromě kouzelného náramku? Hodinky, správně! Co dělají hodinky? Jak se říká velkým hodinkám? Kdybychom mohli přetočit hodiny, kam bychom se vrátili nebo posunuli? Zkusíme si zacvičit s naší novou říkankou. Jestli pak z té básničky poznáte, o čem je?“

Metoda: elementární pohyb s rytmičným říkadlem

Říkanka:

*Hodinová ručička,
chytrá je jak hlavička.*

(obloukem ze vzpažení, obloukem do dřepu)
(chytíme se za hlavu a hýbeme s ní ze strany
na stranu)

*Máme doma hodiny,
pod nimi jsou holiny.*

(sedneme si s nataženýma nohama a 3x
ukazujeme z leva do prava)

*Zachycují správný čas,
proto chodím všude včas.*

(snažíme se dotknout chodidel)
(zvedneme se do stoje spatného z připažení
do vzpažení nad hlavu s tlesknutím na konci)
(4x poskok na místě)

Reflexe s dětmi

Dopolední hry zhodnotíme za pomoci zvonečku, který má opět dar mluvení. Díky němu má dítě slovo a může říci, která hra se mu nejvíce či nejméně líbila.

Dětem jsem v ten samý den před spaním v rámci prevence řečových dovedností četla pohádku „Jak šel hrošík do světa“ (Eichlerová, Havlíčková 2016, s. 49 – 51).

Závěrečná reflexe

Děti celý dopolední program zhodnotily kladně. Největší ohlas mělo malování prstem na zrcátka.

2.5.12 Rozloučení s dětmi

Výchovně vzdělávací cíl:

- Dítě se seznámí foneticky a vizuálně se souhláskami R, Ř.
- Dítě se snaží rozkmitat svůj jazyk v rámci pohybové a artikulační hry.
- Dítě si rozvíjí v rámci hry sluchové vnímání.

Realizace prostředí: tělocvična

Pohybová hra „Kutululu“

Motivace: *„Kdo si myslíte, že si kromě dětí hraje s takovým malým míčkem? Správně, pejsek! My si s tím míčkem také zkusíme pohrát.“*

Pomůcky: tenisový míček do dvojice

Pravidla hry: V první řadě si vytvoříme dvojice. Dále se posadíme s nohama rozkročmo, dotýkající se chodidel. Míček si posíláme se slovy: „Kutulululu...“. Dokud míček nedorazí ke druhému do ruky, slovo neukončujeme.

Poté Ema v roli tzv. baby začne jedním míčkem honit děti právě s daným slovem. Dokud někoho nechytne, slovo neskončí. Když předá babu druhému. Jeho úkolem je opět honit ostatní se stejným slovem.

Dechová cvičení

Motivace: *„Děti, na které písmenko začíná pes? Vytleskáme si ho. Kolik má slabik? A na které písmenko končí pes? Jak vypadá udýchaný a ufuněný pes?“*

Postup hry: Děti před zrcadlo sedí v tureckém sedu a vypláznou jazyk. Z počátku předvedou dle jejich fantazie udýchaného psa. Poté postupují dle Emy – zrychlený dech, zpomalený dech, schování jazyka a rychlé tzv. čmouchání nosem (čicháme kočičku), poté pravidelný pomalý a intenzivní nádech nosem a výdech ústy.

Gymnastika mluvidel

Motivace: *„Proč má pejsek venku jazyk? Má ho vždycky vypláznutý? Já vám teď ty vaše jazýčky začaruji! Čáry, máry, ať máte jazýček pejska. Vystrčte ho na mě. Honem ten jazýček chytíme, ať nám nic náhodou neolízne, jako to dělá pejsek. Držíme ho?“*

Pomůcky: zrcadlo

Popis hry: Nejprve si všichni umyjeme ruce. Poté děti předvádí dle Emy gymnastiku mluvidel. Vypláznutý chycený jazyk, se kterým hýbeme ze strany na stranu. Dále ukazováčkem kmitáme špičkou jazyka.

Sluchová hra

Motivace: „Představte si, že tak jak se může třeba pejskovi zatoulat míček, tak se nám někde zatoulala písmenka. Musíme je najít!“

Popis hry: Na základě tvarové podoby děti postupně mají za úkol rozlišit dvojici slov. Nejprve sledujeme délku slabik a poté inverzi slabik. Ema řekne dvojici slov a dané dítě tleskne, když slyší dlouhou samohlásku. Po skončení si uděláme krátkou přestávku. Poté se vrhneme na inverzní slabiky, kdy úkolem dětí je říci dané slovo pozpátku. Příklady slov s délkou slabik: krá – hra; vin – vín; hen – fén; apod. Příklady slov s inverzí slabik: tam – mat; sen – nes; lop – pol; pes – sep; apod.

Představení hlásek

Motivace:

1. část

„Já mám dnes pro vás velkou zprávu! Dneska nás čeká rozloučení se mnou. Víte vůbec děti, na které písmenka slovo rozloučení začíná? Zkusíme si rozloučení vytleskat, kolikrát jsme tleskli? Výborně, čtyřikrát. Jak vlastně písmenka R vypadá, ví to někdo? Podívejte se. Připomíná vám něco tohle písmenka? Já znám jedno podobné, ale řekne se Ř. Písmenka Ř, tu mám také s sebou. Jaký je rozdíl mezi těmito písmenkami? Správně, vidíme u Ř háček. Jaká slova znáte na písmenka R nebo Ř?“

Já znám dvě krátké básničky na ta písmenka, naučíme se je.“

Rybičku maličkou,
chytal jsem udičkou.

V rybníku plavala,
chytnout se nedala.

2. část

„Pamatujete si slova, která měla někde ve svém slově písmenka R“

Jiřinka je unavená,
lehne si až do oběda.

Přikryje se peřinkou,
teplou, ale malinkou.

3. část

Pamatujete si slova, která měla někde ve svém slově písmenko Ř? Nebojte, neodcházím nadobro. Budu ve vašich srdíčkách. Jste tak šikovní, že si hrát nikdy spolu nepřestaneme, budu váš anděl, který na vás bude dohlížet. A Lucinka (já) vám nadále bude číst pohádky.“

Pomůcky: čtvrtka s vlnitým či semišovým papírem

Rytmická a sluchová cvičení

Motivace: „*A naše poslední hra, bude pro takové šikovné děti, přesně jako jste vy. Tak schválně jestli víte, kde máme nosánek? Levé ouško? Pravé kolínko? Apod. A teď opakujte po mně.“*

Metoda: Čistá hra na tělo, hra na ozvěnu se slovy a beze slov

Rytmické verše čisté hry na tělo

Sáhneme si na nosánek.

Poklepeme stehýnka.

Pohladíme tvářičky.

Zatáháme za ouška.

Poplácáme zadeček.

Pohladíme vlásky.

Zahýbeme prstíky.

Pohladíme bříško.

Rytmické verše hry na ozvěnu

My se loučíme.

|||

Děti jsme šikovné.

|||

Mnoho jsme se naučili.

||||

Umíme už mluvit.

|||

Reflexe s dětmi

Dopolední program jsme zhodnotili pomocí potlesku, která hra či činnost dostat největší ohlas potlesku, tak pomyslně zvítězila.

Dětem jsem v ten samý den před spaním v rámci prevence řečových dovedností četla pohádku „Jak dědeček Říha zasadil řízkovník“ (Eichlerová, Havlíčková 2016, s. 88 – 90).

Závěrečná reflexe

Dětem žádná aktivita nedělala velké potíže. Pouze v případě sluchové hry, konkrétně u inverzních slabik potřebovaly déle času na promyšlení. Nejvíce se jim však líbila gymnastika mluvidel.

3 Vyhodnocení

Na základě půlročního pozorování jsem sledovala výrazný posun v oblasti rozvoje řeči, kdy se děti zdokonalily, jak ve výslovnosti, tak i ve slovní zásobě, rytmizaci apod. Největší posun byl ve slovní zásobě. Výslovnost není ještě dokonalá. Řeč jsem se pokusila zdokonalit prostřednictvím rytmických, sluchových, dechových, pohybových her, gymnastiky mluvidel a obrázkových karet. Hra je tedy v mé bakalářské práci jako nejvíce využívaný prvek. Při hrách jsem sledovala především soustředěnost, iniciativu, chování, emoce a pokroky. Hru jsem zvolila z toho důvodu, protože se domnívám, že je pro děti záživnější učení prožitkem nežli opakování slov z listů.

Vyhodnocení jednotlivých dětí jsem zaznamenala přímo v závěru reedukace při diagnostickém šetření. Obecně lze říci, že všem třem dětem metodický materiál prospěl a svůj rozvoj posunuly na úroveň svého věku. Děti mají své drobné nedostatky, ale dle mého názoru nikdo není dokonalý a už to, že během šesti měsíců velmi pokročily ve svém vývoji, je obdivuhodné. Prospěla i změna prostředí, kde se dětem dostává spousty podnětů podporujících řečové dovednosti, ale hlavně vlastní iniciativa dětí posunula děti tam, kde jsou teď.

Na počátku reedukace jsem pozorovala největší posun, který po čtyřech měsících přešel ve stagnaci v řeči z hlediska výslovnosti. Posun a rozvoj slovní zásoby se zdokaloval od začátku do konce reedukace. Tudíž slovní zásoba měla nejvýraznější efekt v rozvoji řečových dovedností. Například z hlediska rytmizace se objevil nejen rozvoj řeči, ale i taneční nadání, které jsem podporovala v rámci taneční a hudební Nadace Hanky Kynychové.

Dle mého názoru se stanovený plán podařil sestavit z hlediska pokroku ve slovní zásobě, při které jsme zdokonalili výslovnost a celkový rozvoj řeči. Z dlouhodobého hlediska je v této oblasti potřeba se dětem nadále intenzivně věnovat a zdokaloovat jejich rozvoj řeči, ale i celkový vývoj.

Na základě vlastních zkušeností, mohu jako učitelka v mateřské škole, předat zkušenosti a využít praktický materiál v předškolním vzdělávání. Další možné náměty či nápady pro rozvoj řečových dovedností bych konzultovala s klinickým odborníkem, který by mi doporučil případnou odbornou literaturu vztahující se k tomuto tématu. Tato literatura by mi byla prospěšnou pro další tvorbu her.

4 Závěr

V praktické části bakalářské práce jsem se pokusila vytvořit a zrealizovat plán formou didaktického materiálu, který jsem aplikovala na děti žijících v dětském domově pocházející ze sociokulturně málo podnětného prostředí. Po dobu šesti měsíců jsem sledovala možné pokroky v oblasti rozvoje řeči. Nyní jsou sourozenci plně začleněni v kolektivu DD, se začleněním neměli žádné potíže, jelikož v DD jsme si všichni rovni. Nyní se jim dostává mnoho lásky a velké množství podnětů, jak pro správný vývoj řeči, tak i pro jejich celkový vývoj. Hlavní řečový vzor je momentálně vázán na vychovatele DD, kteří se snaží, dle možností, plnohodnotně podporovat rozvoj řeči. Dětem se změnou prostředí dostalo nejen mé nadstandartní péče, tedy výpomoc vychovatelům DD, ale i podpora klinického logopeda, kam děti dojíždí jednou za měsíc.

V teoretické části jsem postupně vymezila pojmy, které spadají do této problematiky, nejprve řeč a její vývoj a jednotlivé roviny řeči. Následně jsem se snažila představit vybrané vady řeči. A k závěru jsem popsala zařazení řečových dovedností v RVP a logopedickou péči. Velmi důležitým momentem je i popsání důležitosti rodičů pro řečový a celkový vývoj dítěte. Dle mého názoru jsou rodiče hlavním faktorem pro to, aby dítě vyrostlo v plnohodnotného dospělého jedince. Bohužel, si rodiče nevybíráme a někdy naše dětství není to, co bychom si v životě rádi pamatovali. Matky a otcové si však neuvědomují, jakou hodnotu má dětství, kdy se malé dítě v tomto období naučí většinu z toho, co nějakým způsobem využije ve svém dalším životě.

Ve všech třech kazuistikách je možné vysledovat značný posun v celkovém rozvoji řeči, ať už z hlediska slovní zásoby či výslovnosti dětí. Stačil pouze moment přívětivosti a věnování se dětem. Dětem nejvíce prospělo tzv. rozhýbání artikulačních orgánů, práce s knihou a obrázkové karty.

Domnívám se, že cíl bakalářské práce byl splněn, netvrdím však, že je ukončen. Je potřeba se nadále dětem věnovat a v rámci možností jim dopřát lásku a zbytek hezkého dětství. Byla bych ráda, kdyby alespoň některé náměty posloužily dalším rodičům nebo učitelkám mateřských škol jako didaktický materiál při každodenní práci s dětmi.

5 Seznam použitých zdrojů

- 1) BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., 2007. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 1.vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1829-0.
- 2) BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., 2010. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2569-4.
- 3) BERANOVÁ, Z., 2002. *Učíme se správně mluvit: logopedické hry a hrátky*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 8024702576.
- 4) BEZDĚKOVÁ, J., 2014. *Učíme naše dítě mluvit*. 2. upravené vyd. Praha: Arista. ISBN 978-80-87867-10-5.
- 5) EICHLEROVÁ, I., HAVLÍČKOVÁ, J., 2016. *Logopedické pohádky: příběhy k procvičování výslovnosti*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1151-8.
- 6) KEJKLÍČKOVÁ, I., 2016. *Vady řeči u dětí: návody pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3941-0.
- 7) KUTÁLKOVÁ, D., 2012. *Rozvoj výslovnosti dětí v předškolním věku*. 1. vyd. Praha: Septima, ISBN 978-80-7216-301-4.
- 8) LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. aktualizované vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.
- 9) LYNCH, Ch., KIDD, J., 2016. *Cvičení pro rozvoj řeči: prevence a náprava poruch komunikace u mladších dětí*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80262-1156-3.
- 10) TICHÁ, A., RAKOVÁ M., 2007. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-100-6.
- 11) VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEADGOGICKÝ. 2006. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004*. 1. vyd. Praha: Taurus. ISBN 80-87000-00-5.

- 12) MLČOCHOVÁ, M., 2014. *Šimonovy pracovní listy: Rozvoj obratnosti mluvidel a nácvik dýchání*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0744-3.
- 13) ŠTANCLOVÁ, E., 2013. *Šimonovy pracovní listy: Rozvoj sluchového vnímání, rozlišování hlásek, slabik a slov*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0465-7.
- 14) MAZANOVÁ, M., 2010. Vývoj předškolního dítěte, Logopedie – vady [online]. Bakalářská práce: Univerzity Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. [vid. 17. 11. 2016].
Dostupné z: http://www.digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/12401/mazanov%C3%A1_2010_bp.pdf?sequence=1
Možná podoba odkazu na tento zdroj v textu: (Vývoj předškolního dítěte, Mazanová 2010)

6 Seznam příloh

A) Obrázkové karty:

1. Karta „ZOO“
2. Karta „Dovolená u moře“
3. Karta „Návštěva doktora“
4. Karta „Dětské hřiště“
5. Karta „Dům“
6. Karta „Dětský pokoj“
7. Karta „Les“
8. Karta „Obchod“
9. Karta „Mikuláš“
10. Karta „Vánoce“
11. Karta „Zimní krajina“

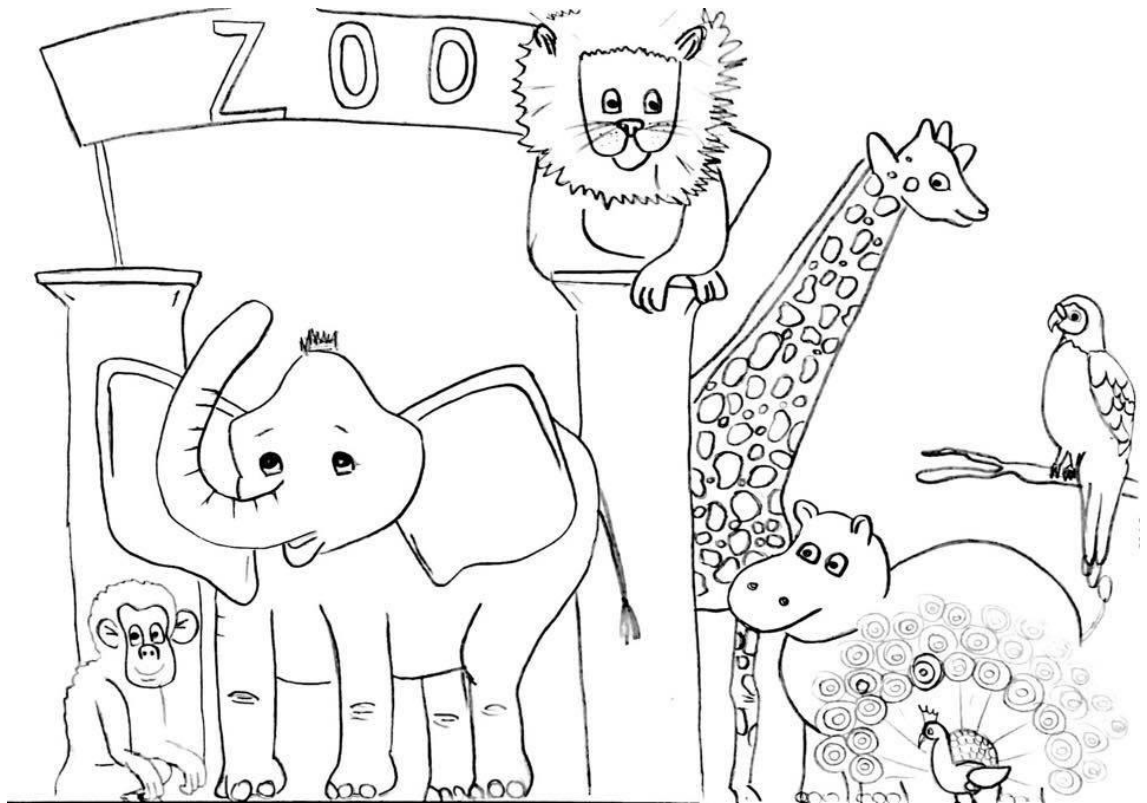
B) Panenka Ema s kouzelným náramkem

C) Příklady vyrobených pomůcek

1. Větrník
2. Hudební nástroje

A) Obrázkové karty

1. Karta „ZOO“

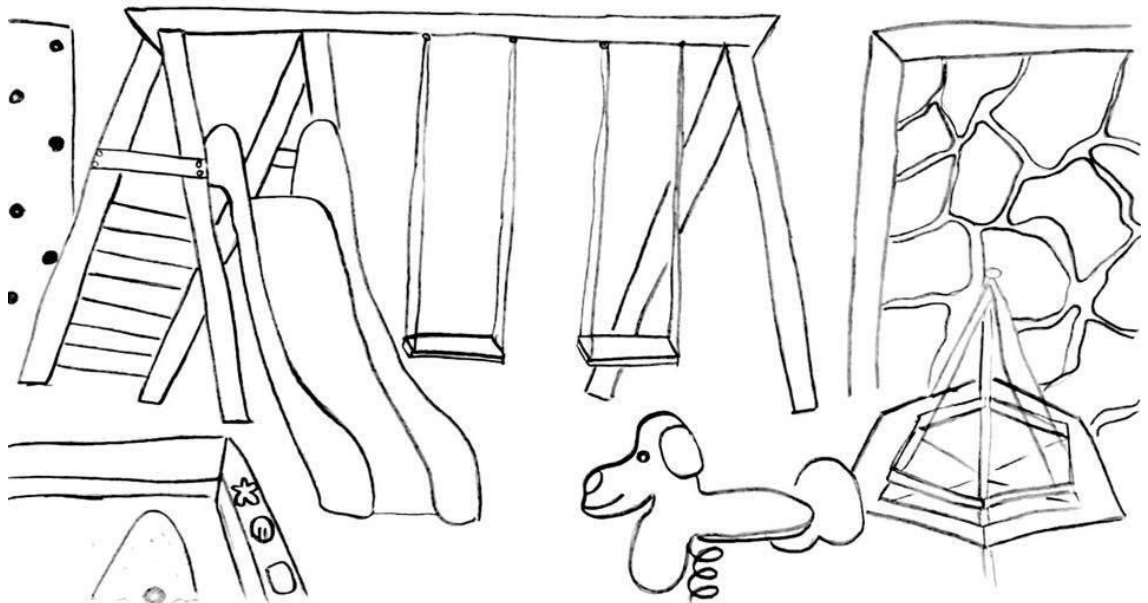
2. Karta „Dovolená u moře“

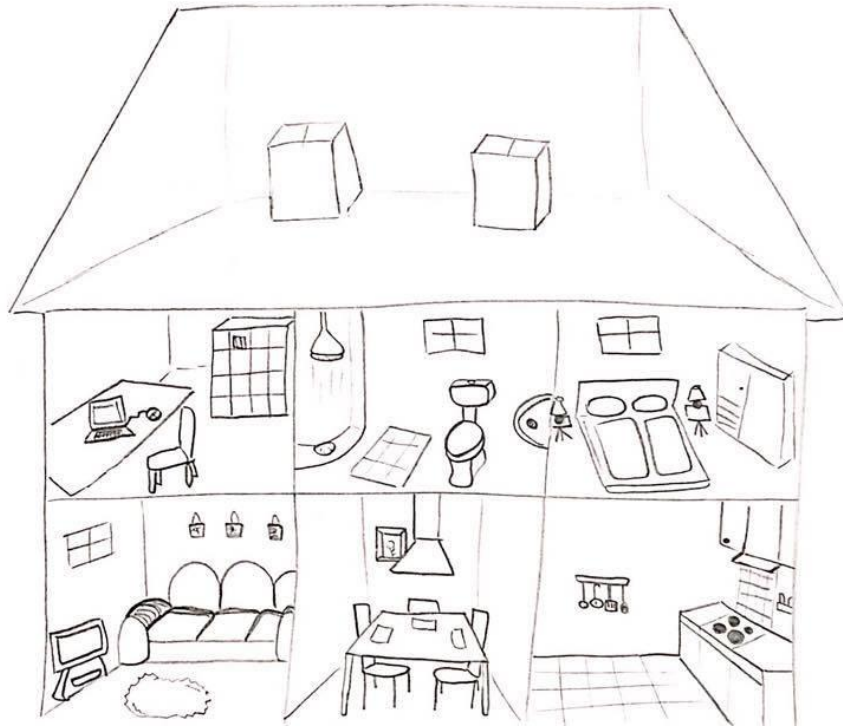
3. Karta „Návštěva doktora“

4. Karta „Dětské hřiště“

5. Karta „Dům“

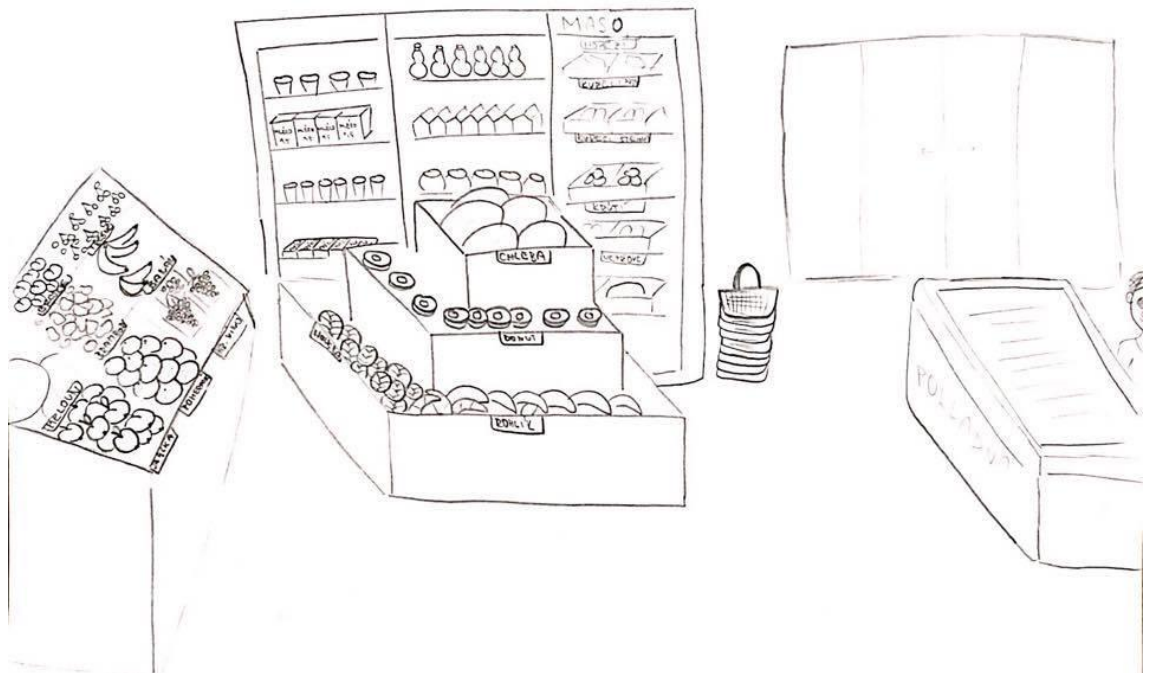
6. Karta „Dětský pokoj“

7. Karta „Les“

8. Karta „Obchod“

9. Karta „Mikuláš“

10. Karta „Vánoce“

11. Karta „Zimní krajina“

B) Panenka Ema s kouzelným náramkem

(zn. Simba – Simba Toys GmbH & Co. KG, D-90765 Fürth)

C) Příklady vyrobených pomůcek

1. Větrník

(špejle, 2 ks korálky, barevný papír, semišový drátek)

2. Hudební nástroje

(balonky s 5 ks rýže jako chřestidlo, plastový kelímek jako bubínek, špejle jako dřívka)

